

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a **Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported** (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

3889

Wright
celebration

22

5-95

23 SEP 2009

ՏԱՐԵՐԳ

ԱԻԵՏԱՐԱՆԻ

ՓՆՏՈՌԼԻ ՄԸ ՈՒՂԼԵՈՂ ՆԱՄԱԿՆԵՐՈՎ
ՔՆՆՈՒՄԸ ԵՒ ԲԱՅԱՏՐՈՒՄԸ

ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ

Գ. Ն. ՇԻՇՄԱՆԵԱՆ

معارف نظارت جلیله سنک فی ۲۷ تشرین اول ۱۳۲۱ تاربخلی
و ۲۷۵ نومبرلی رخصتنامه سیله طبع اولمشدر

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Վ. Ե. Հ. ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ

1905

22
5-95

22

5-95

ՏԱՐԵՐՔ ԱԻԵՏԱՐԱՆԻ

ԿԱՄ

ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՎՐԱՅՈՎ ԱՌՋԻ ՍՈՐՎԵԼԻՔՆԵՐԸ

ՓՆՏՈՂԻ ՄԸ ՈՒՂՂԵԱՂ ՆԱՄԱԿՆԵՐՈՎ
ՔՆՆՈՒԱԾ ԵՒ ԲԱՅԱՏՐՈՒԱԾ

ՀԵՂԻՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԻՍԱՀԱԿ ԷՐԲԷԹԻ

ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ

Գ. Ն. ՇԻՇՄԱՆԵԱՆ

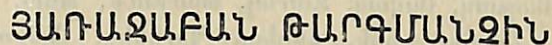
ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Վ. ԵՒ Հ. ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ

1905

58707-67

معارف نظارت جلیله سنک فی ۲۷ تشرین اول ۳۲۱ تاریخی
و ۳۷۵ نومرولی رخصتنامه سیله طبع اولمشد

մանակը եկած է որ ես ալ եւս Բաշուիմ իմ սրբազան պաշտօնէս, Տանկասանի զանազան վայրերուն մէջ գրեցնող իմ հաւատարիմ եղբայրներս եւ Բոյրերս, որք են ի Կոստանդնուպօլիս, Զմիւռնիայ, Նիկոմիդեայ, Պարսիզակ, Կեօլսաղ, Սրվազ, Զարայ, Խարբուր, Խոխ, Տիարպէփր, Հայնէ, Լինէ, Հալեպ, Պիրենիկ, Այնքապ եւ Մարաշ, բացի իմ հաւատարիմ գործակցիս՝ Պատ. Կարապետ Գեորգեանի հաւատարիմ աշխատութեանց արդիւնքը եղողները որ կը գտնուին Թոգասի, Մարտուանի, Հանի Գիւղի, Զարեամպայի, Աղա Պաղիի, Գաբու Գալայի եւլն. կողմերը. յանձնելով զանոնք Աստուծոյ եւ Անոր շնորհաց խօսքին, այս բարգմանութիւնը կը յանձնեմք յարգանքով իբր վերջին եւ մնայուն ջանք մը Քրիստոս Յիսուսի վրայ իրենց հաւատքին եւ յառաջագիմութեանը նպաստող աշխատութիւն մը: Անուրանալի նրբմարտութիւն մըն է որ կրօնքը ժառանգական չի կրնար ըլլալ, մանաւանդ Քրիստոնեական կրօնքը որ սրին եւ բանականութեան ուղղուած է. ուստի մաղթելով Աստուծոյն որ ամեն անոնք որ անկեղծութեամբ կը սիրեն մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսը, անկողմնակալ ոգով կարդան եւ կենեն այս Գրքին մէջ ամենապարզ լեզուով բացատրուած Քրիստոսի վրայով առջի սորվելիքները եւ բաղդատելով Տէր Յիսուս Քրիստոսի Աւետարանին նրբմարտութեանը հետ, հաստատուն հռմարիս Աստուածապատշաճութեան մէջ, որ «ամեն բանի օգտակար է, որ քե ներկայ եւ քե ապագայ կենաց խոստմունքը ունի»:»

Մնամ աղօթարար

Գ. Ն. ՇԵՇՄԱՆՅԱՆ

22 Ապրիլ 1905

Կ. Պօլիս

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ ՀԵՂԻՆԱԿԻՆ

Այն գիրքիս պարունակած նամակները առաջին անգամ հրատարակուեցան Christian Stantard, Առաքելական Քրիստոնեական պաշտպան շաբաթաթերթի խմբագրական էջերուն մէջ — Օհայօ նահանգին Քիլվիէնս քաղաքին մէջ — ընթերցողաց շատերուն սխալողական պահանջմամբ. հիմա կը հրատարակուի աւելի մնայուն ձեւով մը յուսալով քե շատ անկեղծ փնտռողներու շփոթութիւնը եւ տարակոյսը փարատելով առաջնորդէ զանոնք Աստուածաշունչի բովանդակութեան եւ փրկութեան ծրագրոյն աւելի պարզ հասկցողութեան եւ վայելման:

Շատ քիչ փոփոխութիւններու ենթարկուեցան այս նամակները, աւելի լաւ համարելով պահել անոնց առաջին անգամ գրուած դիւրահասկնալի եւ պարզ նամակի գրութիւնը:

Արդեւ ընդունած ենք այս նամակներուն կատարած օգտակարութեանը քաջալերական վստահութիւններ: Երբ այսպէս արտօնուած չըլլայինք յուսալու քե այս մնայուն ձեւով աւելի մեծ պիտի ըլլայ օգտակարութիւնը՝ չէինք կրնար հաւանութիւն տալ անոնց կրկին հրատարակութեանը: Հռմարտութիւնը անկեղծութեամբ փնտռողներուն ամենուն ուշադրութեանը զանոնք կը յանձնարարենք գործողին:

ԻՍՍ. ՀԱՆ ԷՐՐԷԹ

ՏԱՐԵՐՔ ԱԻԵՏԱՐԱՆԻ

ԿԱՄ

ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՎՐԱՅ ԱՌՁԻ ՍՈՐՎԵԼԻՔՆԵՐԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՆԱՄԱԿ ՓՆՏՈՂԷ ՄԸ

Առ խմբագիր Քրիստիան Սթանսարսի

Սիրելի Տե՛ր,

Ձեր վերջին թերթերէն միոյն միջոցաւ ուրախութեամբ իմացայ թէ մտադիր էք քիչ ատենէն ձեր ընթերցողաց կարգ մը յօդուածներ տալ ձեր ժողովուրդին «Առջի սորվելիքները» կոչած նիւթին վրայ: Ներեցէք ինձ յուսալ թէ չուտ պիտի սկսիք, և թէ պիտի չի մոռնաք ձեր խոստմունքը զանոնք պարզ և դիւրահասկնալի ընել. քանզի կը վստահեցնեմ զձեզ թէ մեծ պէտք կայ այս կարեւոր նիւթոց վրայ պարզ և յստակ դաստիարակութեան:

Դուցէ ես իրաւունք չունիմ ձեր վրայ ծանրացնել իմ հոգեւոր դժուարութիւններս և չիօթութիւններս, սակայն նման վիճակի մէջ գտնուող շատերուն կրնայ օգնութիւն մը ըլլալ եթէ իմ դժուարութիւններէս մի քանին ձեզի պատմեմ, և դուք ըստ այնմ ուղղէք ձեր

գրիչը զանոնք պարզելու : Ես կրօնքի դաւանող մը չեմ , չէ թէ որ կրօնական հակամիտութիւն չունիմ , այլ քանզի կարող չեմ տեսնել թէ ինչպէս իմ ոտքերս հաստատ ժայռին վրայ կրնամ դնել : Ամենախիստ Կալվինական ուղղափառ եկեղեցւոյ մէջ դաստիարակուած եմ , Աստուածաշունչը կարդալու և յարգելու կրթուած և անոր բովանդակութեանը հմտացած , մանաւանդ Հին Կտակարանին Վերապատուելի քարոզիչը որուն կը նայէի իմ տղայութեանս յարգանօք և երկիւղիւ իբր Աստուածային պատգամներ , գլխաւորաբար կը քարոզէր Հին Կտակարանէն և մեծաւ մասամբ կը պահէր մեզ Սինալեւան ստորոտը , հաստատելով թէ Օրէնքը մեր դաստիարակն է մեզ Քրիստոսի բերելու : Արդ կը խոստովանիմ որ կրօնքը ինծի շատ աճաւոր և շատ գաղանի բան մը կերեւար . երբէք կարող չէի սորվիլ թէ ինչպէս Քրիստոնեայ կրնամ ըլլալ : Շատ ընտիր քարոզութիւններ լսեցի , բայց ինչպէս Քրիստոսի կրնամ երթալ՝ չի սորվեցայ , և բոլոր գիրքը գաղանի բաներու տարօրինակ խառնուրդ մը կ'երեւար ինձ . առանց սկիզբ , մէջ և վախճան ունենալու : Նաեւ ինձ սորվեցուցած էին թէ վերստին Ծնունդը հրաշալի դործ մըն էր , որն որ Աստուած միայն կրնար կատարել , և որովհետեւ երբէք չի հաճեցաւ այս շնորհմանց դործը իմ մէջս կատարելու , երբեմն կը վախնամ թէ ես երբէք չեմ կրնար փրկուիլ . ուստի իմ մտքիս խաղաղութեանը համար կը ջանամ բոլոր իմ խորհուրդներէս վանել , բայց չեմ կրնար :

Շատ մեծ նիւթ մըն է որ գիւրաւ մէկդի չի ձգուիր : Ես ձեր վարդապետութեան վրայ շատ տեղեկութիւն չունիմ . թէեւ շատ տարօրինակ բաներ լսած եմ անոնց վրայ : Բարեկամէ մը ստացած Սթանտարտի քանի մը թերթերէն հետաքրքրուած կուգամ տեղեկութիւն խնդրելու :

Հաճեցէք ուրեմն ինձ ըսել , թէ ճշմարիտ է որ

Աշակերտները Կուրանան Հին Կտակարանը . 2. Եթէ այնպէս է , ի՞նչ փաստերով . 3. Եթէ այնպէս չէ , ի՞նչպէս կարող էք պարզ և համաձայն բան մը յառաջ բերել , Աստուածաշունչ կոչուած այլաբուն գրքերէ հաւաքածոյէ մը , Նոր Կտակարանը՝ Ծնողոց , Դատաւորաց , Եղեկիէլի , Հռովմայեցւոց և Յայտնութեան Գրքերուն մէջն է : Այս գարմանալի գրքին գաղանիքը ինչպէս կրնայ պարզուիլ :

ՓՆՏՈՂ ՄԸ

ՆԱՄԱԿ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՌ ՓՆՏՈՂ

Առջի կտակը ճշուած : Վերջի կտակը կը գերազանցէ բոլոր ուրիշները :

Սերեյի Տէր ,

Շնորհակալ եմ ձեր անկեղծ տեղեկութեանց և հարցմանց , հաճելի է ինձ ձեզ օգնել եթէ կարելի է , Աստուածաշունչի բովանդակած փրկութեան դործին աւելի կատարեալ հասկցողութեան : Կարելի է ձեր դժուարութեանց վերցուելուն համար մեր խօսքերուն մէջ ձեր ակնկալած դրութեան մը երեւոյթը պիտի չի գտնէք , բայց ուրիշներուն ինչպէս նաեւ ձեր յիշած դժուարութիւնները աչքի առջեւ պահելով , կը յուսամ պարզ և դիւրին եղանակաւ մը օգնել անկեղծ և տառապեալ փնտռողներու : Կատարելապէս ազատ էք ձեր առարկութիւնները պարզօրէն ներկայացնել , խոստումնաբով թէ քաղցրութեամբ և մտախոհութեամբ պիտի քննուին :

Նախ և առաջ կրնամ ձեզմէ խնդրել որ աւելի զգուշութեամբ կարդաք Նոր Կտակարանը : Կտակը կամ ուխտը բառերը պարտին գրաւել ձեր ուշադրութիւնը :

Եթէ Նոր Կտակարանը կամ ուխտը հիմայ կայ, հինը անցած է, ինչպէս Պօղոս Առաքեալ կը հաստատէ. Եբր. 8. 13: Անմիջապէս պարտի յայտնի ըլլայ քեզի թէ քու ճակատագիրդ չի պարունակեր Առջի Կտակը կամ Ուխտը և անոնց ուսումը որքան չափաւէտ և օգտակար ալ եղած ըլլայ, անոնց հասկողութիւնը կենսական չեն քու շահերուդ:

Ո՛չ Ծննդոցը, ո՛չ Դատաւորացը և ո՛չ ալ Եղեկիէլ կրնան Աստուծոյ առ քեզ ունեցած կամքը յայտնել, եթէ Նոր Կտակարան մը կայ: Աս ըսելով մենք Հին Կտակարանի ներշնչութիւնը չենք ուրանար. այլ կը հաստատենք, քանզի Նոր Կտակարանի մը Աստուծոյ ըլլալուն վրայ չենք կրնար խօսիլ, առանց ակնարկելու նոյն աղբիւրէն զրուած Հին Կտակարանը որուն տեղը զրուած է Նորը: Եթէ մարդ մը երկու կտակ կ'ընէ, իրողութիւնը թէ Նորը վաւերական է, ի հարկէ չի ցուցնէր թէ առաջինը նոյն ձեռքովը չէր: Պօղոս Առաքեալ կ'ըսէ, «Մենք գիտենք որ Օրէնքը՝ ինչ որ կ'ըսէ, անոնց կ'ըսէ որ օրէնքին տակն են. Հռովմ. 3: 19: Բայց Քրիստոնեաներուն կ'ըսէ «Դուք օրէնքի տակ չէք, հապա չնորհքի տակ», Հռովմ. 6: 15: Նաեւ և թէ Նոր Կտակարան մը կայ, և ինչպէս Պօղոս կ'ըսէ «Կտակը մեռնելէն ետեւ հաստատ կ'ըլլայ.» Եբր. 9: 16: 17: Յայտնի է որ դուն չէ թէ միայն Հին Կտակարանէն անդին գալու ես այլ նաեւ չորս Աւետարաններէն այս Նոր Կտակարանին մէջ քեզի համար ինչ գտնուիլը սորվելէդ առաջ: Անիկա վաւերացած չէր մինչեւ որ Յիսուս մեռաւ և յարութիւն առաւ և Կտակակառարներուն անցաւ — տասներկու Առաքելոց ձեռքը — և անոնց ձեռքով բացուեցաւ եւ հրատարակուեցաւ իր արեամբը կնքուելէն վերջը, եւ երկինքէն Սուրբ Հոգին իջաւ զանոնք ճշմարտութեան առաջնորդելու քարողութեամբ և թարգմանութեամբ:

Ուստի դուն պարտիս սորվիլ Կտակը Տէրոջը անոնց խօսած խօսքերէն, Մատ. 28: 18-20. կամ բուն իսկ Կտակէն ինչպէս որ Կտակակառարները բացատրեցին և քարոզին Սուրբ Հոգին ընդունելէն վերջը. Գործ. 2:

Հին Կտակարանը անհրաժեշտ չէ քեզի փրկութեան ճամբան սորվեցնելու՝ սա իրողութեանէն յայտնի է որ Առաքեալները հեթանոս երկիրներ գացին Նոր Կտակարանով կամ ուխտով, և հազարաւորներ Քրիստոնեայ ըրին որոնք բան մը չէին գիտեր առջի Կտակարանէն. կարգա՝ Գործք Առաքելոցը ամբողջ: Այսպէս ըլլալուն պատճառը ան չէր, թէ Հին Կտակարանը Աստուծոյ չէր: Երբ անոնք Հրէաներուն քարողեցին որոնք Հին Կտակարանը ունէին՝ անոնց գիրքերը առին և Քրիստոսը քարողեցին անոնց. բայց իրողութիւնը թէ հեթանոսները Աւետարանով Քրիստոնեայ եղան առանց Հին Կտակարանի գիտութեան, կը հաստատէ թէ փրկութեան ճամբան Աւետարանէն կը սորվուի առանց օրէնքին:

Սակայն մենք Հրէական գրքերուն ներշնչութիւնը կ'ընդունիմք, և մեր հետեւեալ նամակին մէջ պիտի ջանանք ցուցնել թէ՛ թէեւ անոնք մեզի համար պարտաւորիչ չեն, բայց կը կազմեն մարդկային փրկութեան անսխալութեան կատարելագործութեան էական մաս մը:

ՆԱՄԱԿ ԵՐԿՐՈՐԴ

Մարդկային փրկութեան ծրագրոյն անմիջական յայտնութեան անկարելիութիւնը. — Աստիճանաբար յայտնութեան պէտքը. — Ներածական ճշտութիւնը, անոնց փիլիսոփայութիւնը եւ նպատակը:

Մեր առաջին նամակին մէջ ձեր ուշադրութիւնը հրաւրեցինք մի քանի գիտողութեանց ձեզ համոզելու թէ Հին Կտակարանը այլ եւս պարտաւորիչ չէ՛, թէ ինծի և քեզի և բոլոր հիմայ կենդանի եղողներուն համար

Աստուծոյ կամքը պարտի փնտռելի ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆԻ մէջ: Այն կտակարանին որ չէր գործադրուած մինչեւ որ Յիսուս մեռաւ և յարութիւն առաւ, բայց անոր կտակահատարները — «Նոր կտակարանի պաշտօնեաները» Յիսուսի յարութենէն վերջը բացին Պենտէկոստէի օրը. Գործ. 2: Երբ մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսի կտակը բոլոր ազգաց համար եղաւ: Միեւնոյն ժամանակը ջանացինք ցուցնել թէ որքան որ իրողութիւնք կը հաստատուն թէ Հին կտակարանի իշխանութիւնը դադրած է՝ անոնք կ'ապացուցանեն Հին կտակարանի ներշնչութիւնը: Մեծ ապացոյցներ բերելու հարկ չի կայ անիկայ հաստատելու. Յիսուսի Աստուածային պաշտօնը ընդունելով Անոր վարդապետութիւնները խնդիրը կը վերջացնեն: Ան ըսաւ թէ Մովսէսի Օրինաց, Մարգարէից և Սաղմոսաց մէջ բոլոր գրուածները իրեն վրայ պիտի կատարուին, Դուռ. 24: 44: Այսպէս ինքը կը ճանչնայ ան երեք բաժանումները, որով Հրէայք կը ճանչնային Սուրբ Գիրքը: Օրէնքը Մովսէսի Հինգ Գիրքերը կը պարունակէր, Մարգարէները նախնի մարգարէից գրութիւնները կը բովանդակէին, ինչպէս որ կը կոչուէին Յեսուայ, Դատաւորաց, Սամուէլի, Թագաւորաց Գրքերը և վերջի Մարգարէները կամ անոնք որոնք ընդհանրապէս հիմա կը կոչուին Մարգարէներուն Գրքերը, բացի Դանիէլի Գիրքը: Hagiographe կամ Սուրբ Գրքերը կը հասկցուէր Սաղմոսաց, Առակաց, Յօր, Երգ Երգոց, Հռութ, Ողբերը, Ժողովոց, Եսթեր, Դանիէլ, Եզրա, Նեհեմիայ, և Երկրորդ Օրինաց գրքերը: Կ'ըսենք թէ մեր Տէրը ասոնք իբր մատենաք ընդունելով, որոնցմով իր Աստուածային պաշտօնը կ'ապացուցանէր, կը հաստատէր անոնց ներշնչութիւնը:

Գիտենք որ քու միտքդ չ'իմթած է այս կէտին վրայ, և դուն մինակ չես: Պիտի հարցնես թէ, եթէ ներշնչեալ են, ինչո՞ւ պարտաւորիչ չեն: Անոնք իբր

վկանք Գրիստոսի պարտաւորիչ են, բայց մեզի իբր օրէնք պարտաւորիչ չեն:

Ուրեմն Աստուած փոփոխամի՞տ է — կարդ մը գրքեր տալէն վերջը զանոնք մէկդի ձգէ, կտակ մը ընէ և յետոյ մարդու նման իր միտքը փոխէ, այն կտակը ջնջէ և նոր կտակ մը ընէ որ իրեն աւելի հաճելի է:

Բնաւ երբէք, քու միտքդ չ'իմթութենէ ազատելու համար պարտիս մէկ կարեւոր ճշմարտութիւն մը սորվիլ, թէ մարդկային փրկութեան անստեղծութիւնը Աստիճանաւոր, Թառառաղիմակաւ է, Տիեզերքին մէջ Աստիճանաւոր կատարելութեան օրէնքը կը տիրէ: Գիտութիւնը զայն կը յայտնէ նիւթական տիեզերքին մէջ աշխարհներու գոյանալովը. ուստի բանական բնութեան կառավարութեանը մէջ — բարոյական տիեզերքին մէջ ալ նոյն օրէնքին գտնուիլը մեզ զարմացնելու չէ. կըրնանք դիւրաւ ըմբռնել Ամենակարող զօրութեամբ նիւթական աշխարհներու անմիջական կատարելութեան դաւուր գաղափարը, բայց չենք կարող հասկնալ թէ ինչպէս լոկ Ամենակարողութիւնը միտքը անմիջական հնազանդութեան կրնայ բերել: Բանական էակները շարժաթիւթով պարտին գործել, անոնք պարտին առաջնորդելու ղրկիլը ընտրելու: Այս բանը բնական զօրութեամբ կաւորող չէ կատարուիլ: Պարտի կատարուիլ ապացոյցներով, համոզմամբ և դարձի գալով: Առնել ցեղ մը որ իր կամքին հօռի գործածութեամբը Աստուծոյ հեռանալով անաստուածութեան և բոլորովին անօրէնութեան մէջ ինկած է, և պատրաստել զայն փրկութեան գալ, Յիսուսի նման Տիրոջ մը և Փրկչի մը հպատակիլ, մէկ օրուան, մէկ տարուան, ո՛չ ալ մէկ դարու մը գործն է:

Երբեմն հարցում եղած է մեզի, թէ «Ինչո՞ւ Յիսուս չեկաւ մարդ մեղանչելուն պէս, ինչո՞ւ չորս հազար տարի յետաձգուեցաւ, ինչո՞ւ սահմանադրութիւններ և օրէնքներ դրուեցան ուխտով մը որ պիտի վերցուեր իր

անկատարութեանը համար»։ Կը խորհինք թէ այս է քու դժուարութիւնդ ։

Մենք կը պատասխանենք, սա իրողութիւնը թէ Աստուած անմիջական կերպով չի յայտնեց փրկութեան կատարեալ տնօրինութիւն մը, այլ չորս հազար տարի տեւեց մինչեւ անոր յայտնութիւնը, ապացոյց է թէ կային դժուարութիւններ որոնք կը պահանջէին իր նպատակին Աստիճանաւոր յայտնութիւնը. դուցէ կարող չըլլանք ասոր պատճառները լիովին քննել, սակայն կան պատճառներ որոնք ըստ մասին կրնանք հասկնալ ։

1. Մարդիկ պարտին սորվիլ մեղքին զարշուծիւնը և անէծքը. և անոր գործած անխուսափելի աւերումը, անկէ փրկուելու կամեցողութիւն ունենալէն առաջ. — Այս բանը լոկ փորձառութեամբ կը սորվուի. — Մեր կամ ուրիշներուն անձնական փորձառութիւնը — ուստի ժամանակ տրուելու էր մեղաւոր փորձառութեան հաւաքմանը։ 2. Մարդիկ սորվելու էին թէ կարող չեն ինքզինքնին մեղքէ փրկելու։ Աս դժուար դաս մըն է։ Մարդուս սրտին հպարտութիւնը դիւրաւ տեղի չի տար։ Երբ անառակ որդին անառակութեամբ ապրելով իր ունեցածը փճացուց, իր հպարտութիւնը չէր թողուր զինքը իր հօրը դառնալու։ Մինչեւ որ յուսահատ ջանքեր ըրաւ իր կորուստը վերստանալու, բոլոր իր ջանքերուն յաջորդաբար խոնարհեցուցիչ ձախորդութիւնները զինքը բոլորովին յուսահատ կէտին հասցնելով՝ կամեցաւ ելլել իր հօրը երթալու։ Աս մարդկային բնութեան — ցեղին — լոկ պատկեր մըն է. ուստի ժամանակի պէտք ունէր մարդկային փորձառութեանց յաջորդութիւններուն թէ կառավարութեան և թէ կրօնքի մէջ։

3. Մարդկային հոգւոյն մեղաւոր վիճակը չարտօններ Աստուծոյ մէջտեղը։ Աստուած միայն հեռուէն կըրնայ յայտնել ինքզինքը. ուստի համբերատար յայտնութեանց յաջորդութիւն մը կը պահանջէր Աստուծոյ վրայ

եղած տգիտութիւնը յաղթելու, որուն մէջ մեղքը ձգած էր ցեղը. պատրաստելով մարդկութիւնը Աստուածային բնութեան և նկարագրին կատարեալ յայտնութեանը։

Ասոնք են պատճառներէն մի քանին։ Աստուծոյ փրկութիւնը իր կատարելութեամբ անմիջապէս չի յայտնուեցաւ։

Բացատրութիւն մը. Հայր մը եօթը որդիք ունի. ասոնք իր ձեռքին տակէն կ'ապստամբին. ինքը կրնար ստիպել զանոնք անմիջական հնազանդութեան, բայց այն իր նպատակին չի ծառայեր. ինք կը ճանչնայ անոնց բանական բնութեան տէր ըլլալին, և զիտէ որ անոնք կարող չեն իրենց էութեան արժանապատուութեան հասնիլ, պատուաւոր մարդկութիւն մը ունենալու եթէ բարի ըլլալու չի համոզուին. ուստի բռնութիւն չի գործածեր, այլ խրատական. մինչեւ որ բոլոր ուրիշ միջոցները չի յաջողին և անոնք անյոյս կերպով անդարմանելի դառնան։ Ան ատեն կրնայ պարտաւորուիլ զանոնք բոլորովին երեսէ ձգելու։ Միեւնոյն ժամանակ կը ջանայ կառավարել զանոնք պնդութեամբ բայց սիրով տանկելով անոնց կամակորութեանը. փոխարինելով անոնց հնազանդութիւնը. իր իշխանութիւնը և անոնց օգտին համար համեմատաբար զանոնք պատժելով և տակաւին իր սէրը կը մերժուի և իր իշխանութիւնը կ'անարգուի. քանի կը մեծնան տղաքը՝ աւելի կը յամառին իշխանութեան դէմ և աւելի կամակորութեամբ իրենց ընթացքը կը շարունակեն։ Միայն մէկ միջոց մը կը մնայ — բողոք զանոնք բոլորովին իրենց կամացը. դուցէ փորձառութեան դպրոցին մէջ սորվին այն սուղ դասերը որ ուրիշ կերպով չեն ուզեր սորվիլ։ Յայտնի է որ փորձառութիւնը միայն կրնայ դարմանել անոնց ինքնահաւանութիւնը։ Այսպէս կը թողու որ անոնց ամէն մէկը իր ուղած ձամբան երթայ. բայց որովհետեւ զանոնք իրենց կամացը թողելուն մէջ վերջնական չնորհաց նպա-

տակ մը ունի՝ կ'ուզէ որ պարտաւոր դանուի զանոնք ընդունելու երբ անոնք վաւիաքին դառնալ։ Այս վիճակին մէջ ալ զանոնք բոլորովին չի ձգեր, անոնցմէ մէկը իր քովը պահելով իր խորհուրդներուն աւանդապահը կ'ընէ։ և ընդունարան մասնաւոր շնորհաց, որ անոր միջոցաւ ինք կարենայ անուղղակի կերպով գործել բացակայ անառակներուն հետ, և զանոնք բռնել իր նախախնամութեան անտեսանելի շղթայով, մինչև որ ժամանակը գայ անոնց ազալխարհութեամբ վերադարձին։ Անոնք հաւասարապէս յանցաւոր են, և անոնցմէ մէկը իր տանը մէջ պահելը լոկ շնորհաց խնդիր մըն է։ Ինք կ'ընտրէ անոնցմէ, որ իր նպատակին յարմարագոյնն է, և զանիկայ իրեն ժառանգ կը կարգէ, և մասնաւոր հոգածութեամբ անոր հետ հայրական յարաբերութիւն կը հաստատէ։ Բայց լոկ իրեն համար չընտրել զանիկայ, այլ կոխուած ողբընդը համար, որ անոր միջոցաւ անոնք ետ բերուին։ Այսպէս բոլոր իրենց թափառումներուն մէջ անոնք կը հսկուին և շատ անգամ առանց գիտնալու կը ներգործուին։ Մինչև անգամ տունը մնացողին շատ անառակութիւնները անտես կ'ըլլուին, ամէնուն վրայ իր ազդեցութիւնը պահելու համար։ Եւ երբ ժամանակը կուգայ որ անոնք իրենց ունայն փորձերէն կը յոգնին և կը սկսին խորհիլ իրենց հօրը տունը դառնալ՝ ինքը պատրաստ է աս որդւոյն միջոցաւ անոնց հաղորդել զանոնք ընդունելու և իր շնորհացը մէջ զանոնք վերահաստատելու յօժարութիւնը։

Թո՛ղ այս բացատրութեան առաջին մասը ներկայացնէ Աստուծոյ բռնած ընթացքը մեր ցեղին հետ առջի երկու հազար տարուան մէջ, որ կը կոչուի նահապետական դար։ Երբ ազգերը «չուզեցին զԱստուած իրենց գիտութեանը մէջ պահել, Աստուած ալ զանոնք իրենց անարդ խորհուրդներուն մատնեց», և թողուց զանոնք իրենց հնարքներուն, բայց ընտրեց Աբրահամը և անոր

սերունդը, Իսահակին և Յակոբին միջոցաւ ելլող ազգը իր քովը մնալու, իրեն սեպհական ժողովուրդ մը ըլլալու, աշխարհի բոլոր ժողովուրդներէն աւելի։ Անոնց կտակ մը կամ ուխտ մը բռն, չէ՛ր քե իրենց համար, այլ տունէն հեռացող անառակ որդւոյն համար, որ այս ազգին միջոցաւ հսկէ և պահէ զանոնք իրեն վերջին հաշտութեան։ Այս ազգերը կառավարութեան, փիլիսոփայութեան և կրօնքի փորձեր կատարեցին երկու հազար տարի, և ձախորդութիւն ձախորդութեան վրայ զիդուեցաւ մինչև որ իրենց թափառումներէն վերաւորուած ոտքերով, ձախորդութիւններէն սրտերնին հիւսնադացած — իրենց բոլոր ունեցածը անառակութեամբ վատնած — սկսան իրենց հօրը տանը վրայ խորհիլ, և պատրաստ էին առաջարկութիւն մը ըսելու։ Ան ատեն «Ժամանակը լրանալուն» Յիսուս եկաւ և Աւետարանը ազգաց մէջ քարոզուեցաւ։

Թէ՛ Հրէից Ազգը այս նպատակին ծառայեց և թէ՛ անոնք ընտրուած էին այսպիսի նպատակի մը կատարման ծառայելու՝ յայտնի է Սուրբ Գրոց շատ մը վկայութիւններէն։ Իրենց աշխարհագրական դիրքով՝ յորմէ Գոյսը կրնար տարածուիլ յաջողապէս, անոնց գերութիւնը Եգիպտոսի մէջ՝ որ գիտութեան և կռապաշտութեան կեդրոն էր, Տիւրոսի և Սիդոնի հետ և ուրիշ վաճառականական ազդեցութեանց մեծ աղբիւրներուն հետ իրենց յարաբերութիւնը անոնց Բաբելոնի Գերութիւնը և ազգաց մէջ ցրուիլը այն կարեւոր իրողութիւններէն են որ կը յայտնեն Նէ՛ովային վերջնական նպատակը զանոնք իրեն ժողովուրդ ընելուն, և անոնց իր օրէնքը և խորհուրդը տալուն։ Տես Եզեկ. 9: 16 և 15: 13-17 և 32: 11-13 Յես. 2: 9-11. և Եզրայի, Նեհեմիայի և Դանիէլի գրքերը։ 17. Բոլոր ազգերը՝ թէ՛ ասպատակ, դարող մը կազմեցին. և Հրէայք այն սեւ տախտակն էին որուն վրայ Աստուած գրեց իր դատերը և լուծեց իր խնդիրները։

Ուստի այս յառաջագործական ընթացքին մէջ կը գտնենք երեք տնտեսութիւնք.

1. Նահապետական. 1. Ընտանիքը. 1. Առանին. 1. Աստուածայանութիւնք: 2. Հրէական. 2. Կառավարութիւնք. 2. Ազգային. 2. Օրէնք. 3. Քրիստոնէական. 3. Եկեղեցին. 3. Ընդհանրական 3. Աւետարան:

Առաջին ժամանակամիջոցը նշանաւոր էր Աստուծոյ էութեան և նախախնամութեան պաշտպանութեամբը անաստուածութեան դէմ որուն մէջ քշուած էր Կայէնի սերունդը: Ան որ Աստուծոյ կը մօտենայ, պարտի հաւատալ թէ Աստուած կայ և կը հատուցանէ անոնց որ փութաջան զինքը կը փնտռեն: Անոր յայտնութիւնները Աստուծոյ էութեան ցոյցերովն էր, մասնաւոր վարձքերով և պատիժներով: Երկրորդը նշանաւոր էր Աստուծոյ միութեան ապացոյցովը, հակառակ այն կռապաշտութեանց որոնց մէջ ազգերը կը թափառէին: Անոր յայտնութիւնները մի միայն մէկ կենդանի և ճշմարիտ Աստուծոյ մը ճշմարտութիւնը, արդարութիւնը և սրբութիւնը յայտնեցին:

Երրորդը նշանաւոր էր մարդկութեամբ, հաստատուելով Յիսուսի Աստուծոյ որդին ըլլալը. հակառակ փրկութեան համար բոլոր մարդկային հնարքներու և մարդոց հոգիներուն վրայ բոլոր մարդկային տիրապետութեան:

Այս յայտնութիւնները կ'ապացուցանեն Աստուծոյ զիջումը, ողորմութիւնը և սէրը Քրիստոսով. այսպէս ունինք Աստուած յայտնուած:

1. Մասնաւոր երեւոյթներով. (Աստուածայանութիւն): 1. Նախախնամութիւն. 1. Աստուած ընտանիքին մէջ 2. Խօսքերով. 2. Օրէնք. 2. Աստուած ազգին մէջ. 3. Մարմնով (Էմմանուէլ Աստուած մեզի հետ) 3. Ծնո՞ք. 3. Աստուած մարդկութեան մէջ ցեղին համար:

«Օրէնքը (շուքը) Մովսէսի ձեռքով եկաւ, չորհրդ և ճշմարտութիւնը (իրականը) Յիսուսի Քրիստոսի ձեռքով եկաւ:» Յակը 1: 17.

Այս նպատակաց գաղաթնակէտը կը համնինք երբ կը լսենք Յիսուսի խօսքերը «Երկինքի և երկրի բոլոր իշխանութիւնները ինծի տրուեցան, ուրեմն զացէք աշակերտեցէք բոլոր ազգերը, մկրտեցէք զանոնք յանուն Հօր և Որդւոյ և Հոգոյն Սրբոյ:»

ՆԱՄԱԿ ԵՐՐՈՐԴ

Միմիայն Հին Կտակարանին կատարեալ ուսումը Քրիստոնէական ճեպակէտով. — Տիպերու (շուքերու) փիլիսոփայութիւնը. — Հին Կտակարանի պէտքը Քրիստոնեաներուն:

Եթէ երբէք տպարան մը այցելած էք, ի հարկէ սա իրողութիւնը ազգած է ձեզի թէ «բոլոր արհեստից պահարան» արհեստը շատ գաղտնիքներ ունի անձանցով մը համար: Երբ կը տեսնէք արագաշարժ ձեռքով մը կը հաւաքուին ցրուած տառերը զանազան տուփերու մէջ իբր տառնց կարգաւորութեան, և դրուելով շարադրութեան գլաններուն մէջ՝ կը հաստատուին Ծորման կազմող շքանակին մէջ դրուելու պատրաստ. հազիւ կրնաս հանձար մը նշմարել խորհուրդը թուղթի վրայ տեսնելի ընող գործողութենէն: Կարելի է Ծորմային վրայ նայելով պատկերներէն և գլուխներէն վեր ի վերջ գաղափար մը կազմես անոնց հաղորդելու խորհուրդներուն վրայ, բայց եթէ ջանաս գիրքերէն միտքը հասկնալ՝ շատ դժուար պիտի գտնես:

19. Սակայն երբ դրերը թուղթի վրայ կը տպուին և նախատիպը կը տեսնես, կրնաս առանց դժուարութեան կարգաւ: Կը հասկնաս որ բոլոր գրաչարութեան

մէջ երեւցած խոստնակութեան և գաղտնիքին մէջ իմացական միտք մը գրեթէ կը մղէր կարգի մը «օրինակին» համաձայն . այնպէս որ տպուած թուղթը կը ներկայացնէ ճիշտ այն խորհուրդները և բառերը որ տպագրելին առջեւ դրուած օրինակը կը պարունակէր : Կոյր դէպք մը կարող չէր գրեթէ այսպիսի կարգաւորութեան մը բերել , որ բառերը , պարբերութիւնները և յօդուածները շարադրութիւն մը կազմէին : Անոնց հանձարեղ իմաստը կ'ապացուցանէ թէ անոնք իմաստութեամբ շարուած են գրաշարին ձեռքը դրուած օրինակին համաձայն :

Հին Կտակարանը հաւասարապէս չփոթ և խորհրդաւոր է քեզի : Մովսէս բռնեք տապալիրէ մըն էր , Աստուած անոր գրեթէ և «օրինակ» տուաւ «Նայէ որ լեռը քեզի ցուցուած օրինակին պէս չինես ամէնը» երբ . 8 : 5 . Մովսէս կանգնեց վկայութեան խորանը և հրէական պաշտամունքը՝ օրինակին պէս , բայց չես կրնար կարգաւոր — միայն անորոշ դժեր — հոս ու հոն գլխաւորութիւն մը կամ պատկեր մը , որուն նպատակը անորոշ է , սակայն Նոր Կտակարանին մէջ , Աւետարանը անոր տպուածը ըլլալով , նախատիպը ղեննալով , տպուած թուղթի նման դիւրաւ կը կարդացուի :

Ուստի Հին Կտակարանը պարտիս Քրիստոնէական տեսակէտով նկատել , և ամէն բան կը պարզուի . Հին Կտակարանը ձեւերու . նշաններու և պատկերներու դրութիւն մըն է : Պատկերազարդ կրօնք մըն է ցեղին տղա-յութեան ժամանակին յարմարցուած : Փրկութեան մեծ ճշմարտութեանց չընդգիծը նշաններով աչքին կը ներկայացնէ , և անոր խորհրդաւոր պաշտամունքովը կ'ընտանեցնէ մարդոց մտքերը մեղքի , զոհի , ներողութեան , արդարութեան , սրբութեան , հաստատման և պատժոյ գաղափարներուն . բայց այնպիսի անկատար կերպով մը որ շարունակ թերութեան պարտաւորութիւն մը կը թողու աւելի կատարեալ բաները յաջորդելու խոստումով :

Այսպէս , ինչպէս Պօղոս առաքեալը կ'ըսէ Գաղ . 3 : 24 , «Օրէնքը մեր դատարարակն եղաւ (չէ թէ է) մեզ Քրիստոսի բերելու .» Դատարարակը տղայոց խնամածուն էր որուն կը յանձնուէին կրթութեան առաջնորդելու , դպ , բոց տանելու և երբեմն նախնական դասերը սորվեցնելու :

Օրէնքը այս պաշտօնները կատարեց մարդոց իրենց մանկութեան մէջ , բայց Պօղոս կը յաւելու , «հիմայ որ հաւատքը եկաւ ալ դաստիարակի սակ չեմք» : Օրէնքը մասնաւոր նպատակաւ տրուեցաւ «Մինչև որ խոստացեալ սերունդը (Մեսիան) գար» :

Այս և ասկէ առաջ գրուածներէն կը սորվինք առջի տնօրինութեանց գլխաւոր նպատակը և Հին Կտակարանի գրեանց պէտքը :

1. Անոնք կը պարունակեն մեղանշական ցեղի մը փրկութեան համար Աստուծոյ նպատակին պատմական կատարումը : Հոս կը սորվինք Աստուծոյ թագաւորութեան աստիճանաբար կատարելագործուիլը Փրկչին վարդապետութեանց համաձայն . «Առաջ խորը , ետքը հասկը , անկէ ետքը ցորենը հասկին մէջ» . Մարկ . 4 . 28 :

2. Անոնք կը պարունակեն աշխարհիս բարոյական կառավարութեան արձանագրութիւն մը — կը ցուցնեն թէ ինչպէս դէպքերը մէկ թելի վրայ շարուած էին որ դարեր տեւեցին . թէ այդ թելը Աստուծոյ նպատակն էր ցեղը պատրաստել գալու Փրկչի մը : Անհատից ընտրութիւնները և դատապարտութիւնը : Իսրայէլի և Յուդայի ցեղերուն գերութիւնները , նաեւ Յուդայի երկրին մէջ անոնց հաստատուիլը , բոլորը կարգադրուած և կառավարուած է այս միակ նպատակին համար :

3. Անոնք կը յայտնեն նահապետներուն և Հրէա-ներուն յայտնուած Աստուծոյ կամքը . ո՛չ թէ իր կամքը առ մեզ :

4. Անոնք կը պարունակեն գալու փրկութեան մը օրինակները և մարդարէութիւնները . ուստի մեծ շտե-

մարան մըն են Նոր Կապարանին Աստուծմէ ըլլալը ապացուցանելու. քանզի անոնց մէջ մշտապէս կերպով գանձուած է Աւետարանի ճշմարտութեանց և օրհնութեանց կաղապարները. «Քրիստոս է օրինաց վախճանը հաւատացողին», «Յիսուսի վկայութիւնը մարդարեւութեան հոգին է»:

5. Որովհետեւ բարոյական սկզբունքները անխփոխ և յաւիտենական են, կը հետեւի որ շատ անգին և պատուական ճշմարտութեան արդարութեան և Աստուծաձայնութեան դասեր կը գտնուին Հին Կտակարանի էջերուն մէջ որոնք հաւասարապէս կը յարմարին ամէն անօրինութեան տակ գտնուողներուն «Ինչ որ առաջուց գրուեցաւ, մեր սորվելուն համար գրուեցաւ որ համբերութեամբ ու գրքերուն մխիթարութիւնովը յոյս ունենանք»։ Հռով. 15: 4:

6. Անգին են անոր մարդկային բնութեան և նկարագրին վեր հանելը: Այն խիստ և ահաւոր ճշմարտութիւնը որով Սուրբ Հոգին մարդոց և կանանց կեանքը կ'արձանագրէ. չարերուն առաքինութիւնները և բարիներուն մեղութիւնները ճշմարտութեան լոյսովը հաւասարապէս պատկերացած առանց ջատագովութեան, պաշտպանութեան, բացատրութեան, գովեստի կամ բացազանչութեան կ'ընեն զայն մարդկային բնութեան նկարագրին միմիայն ճշմարիտ սրահը: Առանց ներշնչութեան կենսագրութիւնք կամ ինքնագրութիւնք անոնց հետ բաղդատել կարելի չէ: Կատարեալ ճշմարտութեան ահաւոր բայց Աստուծային անկողմնակալութիւնը Հին Կտակարանը մարդկային բնութեան բոլորովին անգին և աննման արձանագրութիւն մը կ'ընէ:

Բայց մեր ընկիւքը մեզի սորվեցնելու պարտաւորիչ գիրք մը չէ. Անոր մէջ Աւետարանը չի գտնուիր — միայն օրինակներով և խոստումներով — ճիշդ այն ձևերով որ պարտաւորիչ չեն կրնար ըլլալ: Աւետարանին Հոգին,

բնութիւնը, օրէնքները, պատուէրները, խոստումները և ապառնալիքները անոր էջերուն մէջ չեն գտնուիր. բայց իրեւ ստուերագրական և նախապատրաստական դրութիւն մը կը բովանդակէ բոլոր այն սերմերը որոնք յետոյ կատարեալ կենդանութեան կը հասնին: Դաստիարակը կատարեց ամբողջ իր սաշտունը — ո՛չ թէ աշխարհի փրկութիւն սորվեցուց, այլ փրկութեան համար աշխարհը Քրիստոսի առաջնորդեց:

Հին Կտակարանի վերջին պատուէրն է, «Յիշեցէք իմ ծառայիս Մովսէսին Օրէնքը, այսինքն ան կանոնները ու դատաստանները որ անոր պատուիրելի Քորեբի մէջ բոլոր Իսրայէլի համար»։ Մաղ. 4: 4: Ասիկայ Մովսէսին օրէնքն էր, Քրիստոսինը չէր, բոլոր Իսրայէլի համար, ո՛չ քի բոլոր ազգաց համար:

Այս նամակը լմնցնելէս առաջ պարտիմ ակնկալել առարկութիւն մը որ հաւանականաբար քու մտքիդ մէջ ծագի — Եթէ Աստուծաձայնութեան է և իր բոլոր գործքերը կատարեալ են, ի՞նչպէս ինք անկատար դրութեան մը հեղինակ կրնայ ըլլալ, նախատինք չէ՞. իր պատուոյն և Աստուծային կատարելութեանը «ստորին» «անկատար» «չուքի նման» եւլն. կոչել իր յորինած մէկ դրութիւնը — Ամէն ինչ որ Աստուծաձայնութեան կը ստեղծէ կատարեալ է իր նպատակին մեջ, գիշերը կատարեալ է ցօրեկուան պէս իր նպատակին համար, բայց միթէ անպատիւ ըրած կ'ըլլանք զԱստուծաձայնութեան մէկուն գիշեր և միւսին ցօրեկ, կամ մէկուն խաւար և միւսին լոյս անուշտ տանք: Լուսինը արեւուն նման կատարեալ է: Մանուկին անպատուութիւն չէ ըսել թէ մարդը աւելի մեծ, աւելի զօրաւոր և աւելի իմաստուն է: Այսպէս օրէնքը իբր դաստիարակ, իբր լուսին, իբր պատկեր կատարեալ էր, իր նպատակին համար կատարեալ էր. բայց անոր նպատակը չէր փրկութեան ճամբան սորվեցնել կամ կեանք տալ: Եւ մենք օրէնքը անպատիւ

ըրած չենք ըլլար երբ կ'ըսենք թէ Աւետարանը աւելի ընտիր յայտնութիւն մըն է. — թէ «Նոր Կտակարանը» աւելի ընտիր միջնորդ, աւելի լաւ խոստմունքներ ունի և արդարեւ լաւ ուխտ մըն է:

ՆԱՄԱԿ ՉՈՐՐՈՐԴ

Նոր Կտակարանի գրքերուն դասակարգութիւնը:

Հին Կտակարանի գրքերուն վրայ տեսութիւն մը ընելով, և մեր փրկութեան համար Աստուածային տնօրինութեան աստիճանաբար կատարումը քննելով, բաւական սորվեցանք սա համոզմանը գալու թէ այն գրութիւնները մեզի համար օրէնք չեն պարունակեր. թէ անոնց դօրութիւնը անցած է: Նոյն Աստուածը «որ շատ մասերով և շատ կերպերով խօսեցաւ հայրերուն հետ մարդարէններով, աս ետքի օրերս իր Որդիովը խօսեցաւ մեր հետը»: Երբ. 1: 12: Ուրեմն կուգանք Նոր Կտակարան կոչուած գրքին, դուն ալ կը հարցնես թէ այս գիրքը սկիզբէն մինչև վերջը պարտաւորի՞չ է, և անոր բոլոր էջերուն վրայ փրկութեան և պարտաւորութեան հրահանգ կը գտնենք: Պարտաւորուած ենք պատասխանել, ո՛չ: Նոր Կտակարան կոչուած գիրքը՝ ինչպէս դուն ալ գիտես, կը բաղկանայ մէկ քանի գրքերէ, որոնք տարբեր ժամանակներու մէջ տարբեր անձերէ գրուած են, տարբեր նպատակներով: Աս եզրակացութեան հասնելու համար դժուարութիւն չի կայ: Միջակ կարողութեան տէր մէկ մը՝ այս գրութիւնները զգուշութեամբ կարդալով, կարող է զանոնք այնպէս դասակարգել որ տարբեր գրութիւններուն օրինաւոր յաջորդութիւն մը և ամբողջին կատարեալ ընութիւնը տեսնէ:

1. Պիտի գտնէ չորս կենսագրութիւններ, տարբեր

հեղինակներէ գրուած և տարբեր դասակարգներու վերաբերեալ անձինքներէ, բայց ամէնքը միեւնոյն որոշ նպատակը ունենալով — մարդոց ցուցնելու Փրկչին — Աստուծոյ Որդւոյն մարդկութիւնը — կեանքը, բնութիւնը և պաշտօնը: Անոնք կը պարունակեն ինչ որ հարկաւոր է գիտնալ Յիսուսի վրայ. անոր ծնունդէն մինչև յարութիւնը և համբարձումը: Անոնք գրուած են Աստուծոյ որդւոյն վրայ կենդանացնող հաւատքի մը միջոցները հայթայթելու յատուկ նպատակաւ: «Ասոնք գրուեցան որ՝ հաւատաք թէ Յիսուսը՝ Քրիստոսն է, Աստուծոյ Որդին, և որ հաւատալով կեանք ունենաք Անոր Անունովը» Յով. 20: 31.

Այս պատմութիւնները կը վերջանան Յիսուսի պաշտօնին վսեմ նպատակին յայտնութիւնովը — մարդկային ցեղին փրկութիւնը սալ — յայտարարելով ճշմարտութեան Հոգիին գալուստը, որուն առաջնորդութեամբ ընտրեալ մարդիկ այս փրկութիւնը պիտի տանէին բոլոր աշխարհ:

2. Պիտի գտնէ պատմական յաջորդ գիրք մը Գործք Առաքելոց կոչուած որ կը սկսի առջի չորս գիրքերուն ձգած կէտէն և կը պատմէ Աւետարանի քարոզութիւնը և արդիւնքը — պատմութիւն մը այս փրկութեան քարոզութեան և ընդունելութեան — ցուցնելով թէ ինչպէս մեղաւորները Քրիստոսնեւթեան դարձան և իրենց մեղքերէն ինչպէս փրկուելով Քրիստոսի եկեղեցին բերուեցան:

Հաս թո՛ղ տուր ինձ ըսել թէ քու ներկայ վիճակիդ համար Աստուածաշունչին այս գիրքը ամենակարեւորն է: Կը ցուցնէ թէ Աւետարանը քարոզուեցաւ Հրէաներուն, Սամարացիներուն, Հեթանոսներուն, իշխաններուն, աղանդականներու, փիլիսոփաներու, նախանձաբոյժներու, անհաւատներու, գերիներու, բարբարոսներու, բարիին և չարին, հարուստին և աղքատին, գիտունին և անգէտին: Գուցէ զարմանալի երեւան քեզի՞

որ Աւետարանին առջի ներշնչեալ քարոզիչները, իրենց ունինդիրները Սինա լեռան ստորոտը չէին պահեր. ուր դուն օրէնքին որոտմունքովը խլացած կեանք մը անցուցիր: Նաեւ թէ անոնք վերապիտան ծնունդը հրաշք մը ըլլալուն վրայ լռան մը անգամ չըսին և սա իրողութիւն մըն է որ բոլոր դրօշմաներուն մէջ վերապիտան ծնունդեան վրայ քարոզ մը չի կայ, բայց հոս կը դառնա ճիշդ Աւետարանը ինչպէս քարոզուեցաւ և թէ ինչպէս մեղաւորները փրկութեան համար ողորմութեան աղբիւրին առաջնորդուեցան:

3. Պիտի դանէ փրկուած անձանց — Քրիստոնէից ուղղեալ վնջակ մը նամակներ, Քրիստոնէական կեանքին պարտաւորութեանց, վտանգներուն, փորձութիւններուն և յոյսերուն գիտութեանը համար: Նամակներ որոնք սխալները կ'ուղղեն և Քրիստոնեային վտանգները կը յայտնեն, կը կրթեն. չարժաւորութիւնները կը բացատրեն, որոնք կարեւոր են ամէն բարի գործքերու զինքը պատրաստելու:

4. Նաեւ պիտի դանէ մասնաւոր և ազդու այլաբանութեանց գիրք մը յաջորդ դարերու միջոցին եկեղեցիին վիճակը մասամբ յայտնող և մեծաւ մասամբ ծածկող — այլաբանութիւնք որ թէ յայտնելու և թէ ծածկելու տրուած են: Տեսակ մը մուք լուսեմ, Քրիստոնեայ ճամբորդին ձեռքը որ աշխարհիս լոյս չի տար, բայց ի պահանջել հարկին հաւատացեալին գործածութեանը համար իր ճամբան լուսաւորելու և քաջալերելու գալու յաղթութեամբ և փառքով:

Ուստի ունինք հետեւեալ դասակարգութիւնը Նոր Կտակարանի գրեանց.

1. Կենսագրական. 1. Քրիստոս անձին մէջ. 1. Քրիստոս՝ իբր իր Հօրը Առաքեալը, փրկութեան անօրինութիւնը կը կտարէ: 2. Պատմական. 2 Քրիստ. Աւետ. մէջ. 2. Քրիստոս՝ իբր Տէր և Փրկիչ, մեղա-

ւորին կատարեալ փրկութիւն կը շնորհէ: 3. Նամակական. 3. Քրիստ. իր Ժողովուրդին մէջ: 3. Քրիստոս՝ իբր գլուխ եկեղեցւոյ կ'իշխէ իր Ժողովուրդին մէջ և վրան: 4. Մարգարեական. 4. Քրիստոս նախախնամութեան մէջ. 4. Քրիստոս՝ իբր ինքնիշխան ամէն բանի վրայ դարերու դէպքերէն, կը կառավարէ իր ճշմարտութեան վերջնական յաղթութեան:

Այսպէս Փրկիչը սորվելու համար՝ չորս աւետարաններուն կը դիմենք, ինչպէս մեր հոգին փրկել սորվելու համար՝ Առաքելոց Գործքերուն, փրկուածները ինչպէս ապրելու են սորվելու համար՝ նամակներուն և եկեղեցիին ու հաւատարիմ անդամներուն ներկայ և հանդերձեալ վիճակը սորվելու համար ալ Յայտնութեան Գրքին:

Մեր հետեւեալ նամակին մէջ աւելի մասնաւորապէս պիտի խօսինք Նոր Կտակարանի առաջին չորս Գիրքերուն վրայ:

ՆԱՄԱԿ ԶԻՆԳԵՐՈՐԴ

Մատթէոսի, Մարկոսի, Դուկասու եւ Յովհաննու կենսագրական գիրքերուն նպատակը:

Մեր վերջին նամակին մէջ Նոր Կտակարանի գիրքերուն դասակարգութիւնը առկինք ցուցնելու թէ մատեանին մէջի գրութիւնները, ամէնը միեւնոյն նպատակին համար գրուած չեն: Այս կէտը առաջին անգամ երեւցածէն աւելի կարեւոր է:

Անցեալ օր մեր պաշտօնակիցներուն մէկ խմբագրականը կարդացինք որուն նպատակն էր ցուցնել թէ Մկրտութիւնը մեղաց թողութեան համար չէ: Խմբագիրը յաղթական կերպով մը հետեւեալ վկայութիւնը յառաջ բերած էր. «Եթէ խոստովանինք մեղքերնիս»

հաւատարիմ ու արդար է Անիկայ մեր մեղքերուն թողութիւն տալու և մեղ բոլոր անիրաւութենէ սրբելու.» Ա. Յով. 1 : 9 :

Կը յիշենք Տիկթոյ քաղաքին երկտասարդաց Ընկերութեան կողմանէ հրատարակուած թերթի մը վրայ նոյն պատասխանը կարդալնիս, տառապեալ մեղաւորի մը հարցման դէմ, որն որ նաեւ իրենց չէնքին դրան վրայ փակցուած էր : Արդ եթէ խորհիս անգամ մը թէ Յովհաննու առաջին նամակը ո՛չ թէ դարձի չեկած մեղաւորներու այլ Քրիստոնէից համար գրուած է, անմիջապէս պիտի կրնաս տեսնել Սուրբ Գրոց այս վկայութեան սխալ գործածուելուն այս խարէութիւնը : Նման յարմարութեամբ Քրիստոնեաներուն կրնանք ըսել Պետրոս Առաքեալին ողորմութիւն փնտռող ապստամբ խմբակի մը ուղղեալ խօսքը, «Ապաշխարհեցէք և ձեզմէ ամէն մէկը թող մկրտուի Յիսուս Քրիստոսի անունովը մեղաց թողութեան համար» : Բայց յիշեալ խմբադիրը գո՛հ չըլլալով մէկ թիւր գործածութենէն, ջանացած է իր խարդախ դիրքը ամրացնել ուրիշ վկայութեամբ մը. «Եթէ քու բերնովդ Յիսուսը Տէր խոստովանիս ու քու սրտիդ մէջ հաւատաս թէ Աստուած զԱնիկայ մեռելներէն յարոյց՝ պիտի փրկուիս, վասն զի սրտով կը հաւատայ մէկը արդարանալու, ու բերնով կը խոստովանի փրկուելու», Հռոմ. 10 : 9-10 :

Արդ այս խօսքերը թէեւ Քրիստոնեաներուն ուղեւալ նամակի մը մէջ կը գտնուին՝ յայտնի է թէ կը ցուցնեն մեղաւոր աշխարհի մը ներկայացուած փրկութեան պայմանները : Աս պարզապէս բովանդակութիւնը կը ցուցնէ : Աս տեղի թիրուծիւնը կը կայանայ ապաշխարհող մեղաւորի մը Տէր Յիսուսը դառնելու խօսքերը հաւատարցնել իր մեղքերուն վրայ ապաշխարհող Քրիստոնեայի մը խոստովանութեան : Այսպէս կը տեսնես թէ որքան կարեւոր է զիտել թէ Սուրբ Գիրքը

որո՞ւ ուղղուած է, և զիտողութեան տակ ինչպիսիք ու է է մասը ինչո՞ւ գրուեցաւ :

Արդէն ցուցուցինք թէ Հին Կտակարանը Աւետարանի քարոզութեան պարտաւորիչ բան մը չի պարտնակեր : Հիմայ քու ուշադրութիւնդ կը հրաւիրեմ սա իրողութեան թէ Մատթէոսի, Մարկոսի, Դուկասու և Յովհաննու չորս Աւետարանները չի գրուեցան իւր պարտաւորիչ ներկայացնել փրկութեան պայմաններուն : Անոնք կը յայտնեն Փրկիչը քան թէ փրկութիւնը — ի՞նչ ըրաւ Յիսուս մեզի փրկութեան բերելու, քան թէ, ի՞նչ ընելու ենք մենք փրկութիւնը իւրացնելու :

Ճշմարիտ է թէ գրութիւնները չվերջացած փրկութեան պայմանները յիշուած են — բայց այդ չէ նպատակը — այս գրութեանց գլխաւոր վախճանը՝ ինչպէս առաջ ըսուեցաւ, անոնք կենդանացնող հաւատքի մը միջոցները կուտան. անոնք կը ծանօթացնեն մեզի Փրկիչը, կը յայտնեն Անոր բնութիւնը և գործը : Անոնք կ'ընտանեցնեն մեզ միանգամայն Անոր վարդապետութիւններուն և օրինակին, և լայն ու հաստատուն հիմ մը կուտան մեզի հաւատքի, յուսոյ և սիրոյ, Անոր Աստուածային կարողութեան և մարդկային կարեւորութեան գիտութեամբ, իր սիրոյ գործքերը, մեղքի համար զոհուիլը, մեռելներէն յարութիւն առնելը և փառքով համբաւնալը : Իչպէս որ Դուկաս կը յայտնէ իր գրութեան նպատակը «Որ սորված բաներուդ ստուգութիւնը իմանաս», Յիսուս Քրիստոսի վրայ : Բայց բոլոր այս միջոցին Մովսէսի Օրէնքը կը տիրէ :

Կը հրաւիրեմ ձեր ուշադրութիւնը մի քանի կարեւոր իրողութեանց, որոնք այս գիրքը ուսումնասիրելու ժամանակ անհրաժեշտ են միտք պահել :

1. Յիսուս Հրէայ մըն էր. «Օրէնքին տակ ծնած» և հպատակ օրէնքին. ինքը երբէք չի թողուց որ իր

գործքերը ո՛ր և իցէ կերպով անպատիւ ընեն Մովսէսի իշխող օրէնքը: Ինքը չեկաւ օրէնքը և մարգարէները լուծելու, այլ կատարելու: Մատթ. 5: 17, 18:

2. Յիսուս սորվեցուց իր աշակերտներուն որ օրէնքը պահեն, և ընդունին օրինաւոր մեկնիչներուն հրահանգը. «Մովսէսին աթոռը դպիրները ու Փարիսեացիները նստած են, ուրեմն ինչ որ ձեզի կ'ըսեն որ պահէք՝ պահեցէք ու ըրէք. «Մատթ. 23: 2, 3:

3. Իր անձնական պաշտօնը միայն Հրէաներուն էր. Մատ. 15: 24:

4. Տաճարկուքը և կօթանաստունը որոնք ինքը զրկեց, անոնց, պաշտօնը Հրէաներուն էր. Մատթ. 15: 24:

5. Երբ Մովսէս և Եղիա, մեծ օրէնադիրը և վերականգնողը իրենց պատիւները Անոր ոտքը ձգեցին, և Հօրը ձայնը հռչակեց իշխանութեան Յիսուսի տրուիլը, «Աս է իմ սիրելի Որդիս, Անոր մօտիկ ըրէք,» անոնք որ տեղեակ էին իրողութեան՝ արգիլուեցան զայն յայտնելէ. մինչև Յիսուսի մեռելներէն յարութիւն առնելէն վերջը. տես Մատթ. 17: 1-9: Ուստի բացայայտ է որ Մովսէսի իշխանութիւնը պիտի չի դադրէր և Մեսիային իշխանութիւնը պիտի չի յայտնուէր, մինչև իր յարութենէն վերջը:

6. Իր աշակերտներուն սորվեցուց թէ Պեսք է ինքը երբայ իր արքայութիւնը առնելու: Դուկ. 19: 12:

7. Բրիսաոսի եկեղեցին դեռ չէր հաստատուած: Մատ. 16: 18:

8. Իր յարութենէն վերջն էր երբ տիրացաւ «Երկինքի և երկրի իշխանութեան: Մատթ. 28: 18. Բայց արգիլեց ան իշխանութեան հրատարակութիւնը մինչև իր երկինք երթալը և Սուրբ Հոգին զրկելը իր Առաքեալները ճամարտութեան առաջնորդելու: Դուկ. 24: 49. Յովհ. 16: 13:

Ուստի չենք կրնար խուսափիլ սա հետեւութենէն թէ Յիսուս Բրիսաոսով եղած փրկութեան պայմանները տակաւին իշխանութեամբ հրատարակած չեն մինչև հոս: Յաջորդ Գործք Առաքելոց գիրքը մեզի պիտի իմացնէ անոր հրատարակուիլը: Կը մնայ մեզի ըսել թէ աս չորս Աւետարանները կենսական կարեւորութիւն ունին մեզի համար: Անոնք մեզի կը յայտնեն Փրկիչը և կը ներկայացնեն մեզի հաւատքի և յուսոյ Աստուածային հիմը: Հոս, «Աստուած մարմնով յայտնուած» է, ալ եւս մթութեան տաղաւարի մէջ ծածկուած չէ՝, որ խաւարի մէջ մնացած աշխարհ մը ունայն տեղ գինքը վնասէ: Ո՛չ ալ Սինա լեռան նման իր ներկայութիւնը երկրաշարժներով, փոթորիկներով, որոտումներով և փայլակներով կը յայտնուի իրր «Մեծ և ահաւոր Աստուած», այլ մեր մէջ բնակելով — մեր մարդկային տաճարին — մեր մէջ և մեզմէ, մարդկային աչքերով մեր վրայ նայելով, մարդկային ձեռքով մեզի ծառայելով, մեր վիշտերուն վրայ արամութեամբ և կարեկցութեամբ մարդկային արտասուք թափելով. մեր վէրքերը կապելով, մեր հիւանդութիւնները բուժելով. մարդկային շրթունքներով երկնից իմաստութեան և շնորհաց խրատներ խօսելով և մեր բնութիւնը Աստուածային բազումներովը տանելով, տաղնաւներու, արամութիւններու, նեղութիւններու, մինչև անգամ մահուան անօգնական վիճակներու մէջէն վերջնական յաղթութեան և անմահ երանութեան:

Անոնք Աստուծոյ կարողութեան և փրկելու կամեցողութեան ապացոյցներն են: Այլ եւս պէտք չէ՝ տալով տակաւին Աստուծոյ սիրոյն և կարողութեան վրայ, պէտք չէ ալ եւս մեր մեղաւոր և մահկանացու ցեղին նկատմամբ Աստուծոյ նպատակին վրայ ազդեց մնանք: Հոս է մեծ զոհը, Աստուծոյ Գառնուկը որ աշխարհի մեղքը կը վերցնէ: Անմեղ մէկու մը իր մեղքերուն համար կամաւոր մահուանը մէջ հաւասարապէս կատարե-

լազործուած է Սէր և Արդարութիւն «Որ ամէն ով որ Անոր հաւատայ չի կորսուի, հապա յաւիտեանական կեանք ունենայ», հոս է նաեւ մահուան ահաւոր իշխանութեան փճացումը և գերեզմանէն կենաց փոխադրումը. կեանք և անմահութիւն պայծառապէս ի լոյս բերուած:

Ո՛հ, սիրելի Տէր իմ, դուն կրնաս վերստին ծննդեան վրայօք մարդկային վարդապետութեանց վրայ տարակուսիլ, և յարանուանական աստուածաբանութեանց հակասական մեկնութիւններուն վրայ չփոթիլ. սակայն Յիսուս Քրիստոսը չե՞ս կրնար հասկնալ, կրնա՞ս անկեղծութեամբ զինքը չի հասկնալ:

Կը տարակուսի՞ս թէ ինքը Աստուծոյ Որդին է, թէ ինքը իր մէջը ունի կեանք. թէ քեզի համար իր կեանքը տուաւ — թէ ինքը մահուանէ զօրաւոր է — թէ կ'ապրի երկնից մէջ Իշխան և Փրկիչ ասպաշխարհութեան և մեզաց թողութիւն չնորհելու: Դուն չե՞ս սիրեր զինքը, քու սրտիդ երբէք չի դպա՞ն գթութեան և ողորմութեան իր աղնիւ խօսքերը: Ունա՞յն տեղը տրամեցաւ, յոգնեցաւ, լացաւ, մեռաւ: Անոր արցունքները և թափած արիւնը հզօրապէս չի՞ բողոքեր քեզի. Անոր ազդու խրատական և յանդիմանական խօսքերը մեղքին ինչ ըլլալը չի ճանչցուցի՞ն քեզի ինքզինքէդ ամբշնայու աստիճան: Եւ երբ ինքը ցուցուց քեզի Հայր մը որ բազկատարած կը վազէր սիրով գրկելու իրեն վերադարձող անառակ որդին, չըզգացի՞ր թէ դուն ալ կըրնաս ըսել. «Ելլեմ երթամ իմ Հօրս» և տակաւին կը սպասես որ հրաշքով մը վերստին ծնանիս: Վստահ եղի՛ր որ եթէ հաւատաս Աստուծոյ Որդւոյն և անոր համար մեղքէ և ապստամբութենէ դառնաս և Անոր կամքը կատարելը քեզի հաճոյք ընես՝ անմիջապէս պիտի ընդունուի իր փրկութեան կատարեալ ուրախութեանը մէջ: Մենք ընդունելու ենք Յիսուսը, սիրելու ենք Յիսուսը, ծառայելու ենք Յիսուսին — ո՛չ թէ տեսա-

Պան, փրկափայտական, Աստուածաբանական Յիսուսի մը, այլ Նոր Կտակարանին կենդանի, անձնական, սիրող Սուրբ Յիսուսին, և բոլոր վերսին ծնունդը որ սիրալը ընդունակ է սորվելու, Անոր վարդապետութիւնները ընդունելու Անոր զոհին ապաւինելու, Անոր իշխանութեան հպատակելու և Անոր սիրոյն սրբացուցիչ և աղնուացուցիչ ներգործութիւնը ընդունելու առաջնորդուիլն է: «Ես լոյս եկայ աշխարհ որ ամէն ով որ ինծի հաւատայ, խաւարի մէջ չի մնայ, այլ կենաց լոյսը ունենայ.» «Թէ որ մէկը զիս կը սիրէ իմ խօսքս պիտի պահէ, ու իմ Հայրս զանիկայ պիտի սիրէ, և անոր քովը պիտի գանք ու անոր քովը օթեւան պիտի ընենք:» Այսպէս չնորճաց և փրկութեան սիրոյն գանձերը հաւատով և հնազանդութեամբ կուգան մեզի:

Կենաց ամենակարեւոր խնդիրը լուծելինք՝ երբ որոշեցինք թէ Յիսուս փրկելու կարող և մեր վրայ իշխելու արժանի է. կը մնայ միայն սորվիլ թէ ինքը ի՞նչ կ'ուզէ որ մենք ընենք, և զանիկայ սրտանց ընդունիլ և հնազանդիլ:

Չորս Աւետարանները կը լուծեն առաջին խնդիրը, երկրորդին Գործք Առաքելոցը մեզ կ'առաջնորդէ: Մատթէոսի, Մարկոսի, Դուկասու և Յովհաննու վկայութիւնները թողնենէս առաջ — քանզի անոնք վկայութիւններ են հաւատալու, ոչ թէ օրէնքներ հնազանդելու, իրողութիւններ և սկզբունքներ զայու թազաւորութեան վրայ մեզ լուսաւորելու, և ոչ թէ պատուէրներ և օրէնքներ Քրիստոնէական կեանքը կանոնաւորելու — պարտինք ուշադրութիւնդ հրաւիրել զիտելու այս գրքերուն կատարած տարբեր պաշտօններուն:

1. Յովհաննէս Մկրտիչի պաշտօնը. 2. Յիսուսի պաշտօնը. 3. Տառներկութիւն պաշտօնը. 4. Եօթանանից պաշտօնը. 5. Սուրբ Հոգւոյն պաշտօնը. 6. Աստուծոյ պաշտօնը: Այս վեց պաշտօնները յայտնուած

են այս չորս գրքերուն մէջ: Անոնց օրինաւոր հասկցու-
ղութիւնը մեծապէս կ'օգնէ մեզ պատրաստուելու փրկ-
կութեան Աւետարանը հասկնալու:

Երեք հարցումներ կան այս առաքելութիւններուն
նկատմամբ (Առաքեալ կը կոչուի պաշտօնի մը համար
զրկուած մէկը.) որոնք հարցուելու են:

1. Որո՞ւ ձեռքով զրկուած են.

2. Որո՞նց զրկուած են.

3. Ի՞նչ նպատակաւ զրկուած են.

Այս հարցումները քննենք այս տարրեր առաքելու-
թեանց տեսակէտով:

Ա. Յովհաննէս Մկրտիչ

1. Ո՞վ զրկեց. — Պատասխան. «Աստուծոյ խոր-
կուած մարդ մը կար որուն անունը Յովհաննէս էր.
Յով. 1: 6.

2. Որո՞ւ զրկուած էր. — Պատասխան. «Ահա պիտի
զրկեմ ձեզի (Հրէաներուն) Եզրա մարգարէն».
Մատ. 4: 5. Տես նաեւ Մատ. 17: 12-13.

3. Ի՞նչ նպատակաւ զրկուած էր. — «Տէրջը ճամ-
բան պատրաստելու, հայրերուն սիրտը որդւոցը և
որդւոցը սիրտը հայրերուն դարձնելու, գալու արքա-
յութիւնը քարոզելու և Տէրը յայտնելու. Տես Մատ.
4: 6. Մատ. 3: 1-3. Յով. 1: 29-34. և 3: 25-33:
Ասոնց մէջ մեր փրկութիւնը պարունակող առաքելու-
թիւն մը չենք գտներ և Յովհաննէսի պաշտօնը պատ-
րաստութեան գործ մըն էր:

Բ. Յիսուս Նազովրեցի

1. Ո՞վ զրկեց. — Պատասխան. «Հայրը զիս զըր-
կեց».
Յով. 5: 36.

2. Որո՞ւ զրկեց. — Պատասխան. «Ես ուրիշի մը չի
զրկուեցայ բայց միայն Իսրայէլի կորսուած ոչխարնե-
րուն».
Մատ. 15: 24.

3. Ի՞նչ նպատակաւ զրկեց. — Պատասխան. «Ես
չոյս եկայ աշխարհ որ ամէն ով որ ինծի հաւատայ՝ խա-
ւարի մէջ չի մնայ».
Յով. 12: 46. «Որդին մարդոց
եկաւ որ կորսուածը փնտռէ ու փրկէ».
Ղուկ. 19: 10. «Ես աս բանիս համար ծնած եմ և ասոր համար եկած որ
ճշմարտութեան համար վկայեմ».
Յով. 18: 37. «Անի-
կայ իր ժողովուրդը իրենց մեղքերէն պիտի փրկէ»
Մատթ. 1: 21.

Որովհետեւ մենք Հրէայ չենք, Յիսուսի այս անձ-
նական պաշտօնը մեզի համար չէ, տախալին պատրաս-
տութիւն մըն է:

Գ. Տասներկուիսն առաջին առաքելութիւնը և եօթանասունը

1. Ո՞վ զրկեց. — Պատասխան. «Ահա ես ձեզ կը
զրկեմ».
Ըսաւ Յիսուս.
Մատ. 10: 16. Ղուկ. 10: 3.

2. Որո՞ւ զրկեց. — Պատասխան. «Հեթանոսներու
ճամբայ մը երթանք ու Սամարացիներու քաղաք մի
մանէք. հապա աւելի Իսրայէլի տանը կորսուած ոչ-
խարներուն դացէք».
Մատ. 15: 5-6. Ղուկ. 10-1.

3. Ի՞նչ նպատակաւ զրկեց. — Պատասխան. «Ու-
երբոր կ'երթաք քարոզեցէք ու ըսէք թէ երկնից թա-
գաւորութիւնը մօտեցած է».
Մատ. 10: 7. Ղուկ. 10: 9. Յայտնապէս աս ալ պատրաստութեան գործ
մըն էր:

Դ. Ա. Հոգին

1. Ո՞վ զրկեց այս Աստուծային առաքեալը. —
Պատասխան. — «Բայց միտի՞ժարիչ Ա. Հոգին որ Հայրը
իմ Անուշուրիս պիտի զրկէ».
Յով. 14: 26. 16: 7.

2. Որո՞ւ զրկուեցաւ. — Պատասխան. Առաքեալ-
ներուն «Որն որ աշխարհ չի կրնար ընդունիլ».
Յով. 14: 17 «Ասիկայ ձեզի կը զրկեմ (Առաքեալներուն)
Յով. 16: 7.

ՆԱՄԱԿ ՎԵՅԵՐՈՐԴ

Գործք Առաքելոց. — Պէնտէկոստէի օր :

Նահապետական և Հրէական տնտեսութեանց միջոցաւ Աստուծոյ նպատակին յաջորդաբար կատարմանը հետեւեցանք, տեսանք ճամբուն վրայ այն մասնիչները որոնք աւելի աղէկ բանի մը յայտնուիլը կը ցուցնէին : Պատասխան մը փնտռեցինք սա հարցման թէ «Ուրեմն Օրէնքը ինչի՞ կը ծառայէ» . և կը յուսամք թէ գոնէ աստիճանաւ մը մտքիդ չիոթութիւնը փարատեցինք Հին Կտակարանին նպատակին վրայ . նաեւ սորվեցանք Մատթէոսի, Մարկոսի, Դուկասու և Յովհաննու, չորս Աւետարանիչներուն նպատակը և տեսանք որ Յովհաննէս Մկրտիչ, Յիսուս, Տասերկուքը և եօթանասուն աշակերտները, ամէնքը մօտազայ ասպագային գալու թագաւորութիւն մը կը ցուցնեն որուն փրկութեան ճոխութիւնը պիտի յայտնուի կորսուած աշխարհի մը, Յիսուս իր իշխանութիւնը ընդունելուն պէս . և թէ Սուրբ Հոգին պիտի իջնէ երկինքէն զօրացնելու իր ընտրած գեապանները իրենց փառաւոր դործը կատարելու : Տէրոջը վերջին պատուէրն էր իր Առաքեալներուն երուսաղէմէն չի հեռանալ «Մինչեւ որ վերէն զօրութիւն առնէք» . Գործ . 1 : 1-5 . Դուկ . 24 : 49 . Աս կը բերէ մեզ Պէնտէկոստէի օրուան, և անոր խիստ նշանաւոր կատարմանց, ինչպէս գրուած են Գործք Առաքելոցի երկրորդ գլխուն մէջ : Հոս մեր հանգստեան կէտին կը հասնինք . հոս է փրկութեան գաղափարին վսեմ կատարումը . հոս է արքայութեանը հաստատուիլը, հոս է Նաբուգոդոնոսոր թագաւորին «առանց ձեռքի լեռնէն կտրուած քարը», որ դեռ մեծ լեռ մը պիտի ըլլայ և բոլոր աշխարհ լեցնէ . հոս է Տէր Յիսուս Քրիստոսի

Աւետարանին օրհնութեանց ճոխութիւնը : Կրնանք հոս քիչ մը ժամանակ օգտակարապէս վարանիլ և դիտողութեան առնել այս սրբալալը և ջանալ միտք առնելու Պէնտէկոստէի նշանաւոր օրուան մէջ հոս տեղի ունեցած դէպքերուն մեծութիւնը և գերազանցութիւնը :

Գուցէ տեղեակ ես որ Հրէից Պէնտէկոստէի տօնը Զատիկական տօնէն յիսուն օր վերջը տեղի կ'ունենար (Դուկ . 23 : 15-16) . Հունձքերուն տօնախմբութիւնն էր . (Ելից . 23 : 16) երբ հունձքերուն երախայրին Տէրոջը կը նուիրուէր (Դուկ . 20 : 17) չուտով հաւաքուելու հունձքերուն գրաւականը, թէեւ վերջերը այս տօնը կը կատարուէր, որչափ որ գիտենք, առանց Աստուածային հրամանի, ի յիշատակ օրէնքին դրուելուն :

Պէնտէկոստէի այս մասնաւոր օրը, որուն վրայ կը խօսինք, այս իրողութիւններով կարեւոր նշանակութիւն մը ունի . քանզի հիմայ մարդկութեան ձերմկած հունձքերուն «Երախայրին Աստուծոյ պիտի նուիրուի, և և այս օրուան դարձի եկողները ամենամեծ հունձքի մը գրաւականը պիտի ըլլան» : Նաեւ հիմա Սիօն լեռնէն «Նոր Օրէնքը պիտի հռչակուի և Տէրոջը խօսքը երուսաղէմէն պիտի հրատարակուի» . Հոս աս նամակին մէջ յիշենք Պէնտէկոստէի օրուան կարեւորութեան մի քանի պատճառները :

1. Աս առաջին անգամն է Յիսուսի վրայով լուսելուն անոր համբաւնալին վերջը : Երկրի վրայ գտնուած ամենաբարձր քաղաքական և կրօնական ատեաններէն մահուան դատապարտուելով իր խնդրը գերադոյն ատեանին բողոքեց և իր դատը տարաւ «Անոր որ արդարութեամբ դատաստան կը տեսնէ» . Անոր որ ամէնէն բարձրէն աւելի բարձր է, որուն անեղ ատեանին առջեւ պարտին երեւնալ Կայիաբա և Պոնտացի Պիղատոս, և որուն վճիռին բողոքել հնար չէ :

Այսօր Աստուածային Հոգւոյն պատգամաւորութեամբը լուրեր կ'ընդունինք դատարանին վերջնական որոշման վրայ, վարի ատենաներուն անարդար վճիռներուն փոփոխումը: Ան որ Որդի Աստուծոյ եմ ըսելուն համար հայոյութիւն կ'ընէ ըսելով դատապարտուեցաւ. երկինքի մէջ Որդի Աստուծոյ ըլլալը ընդունուած է և բոլոր հրեշտակներուն հրամայուած է որ Անոր երկրպագութիւն ընեն:

Ան որ դաւաճանութեան յանցանքով դատապարտուեցաւ թագաւոր մ'եմ ըսելուն համար, երկինքի մէջ տիեզերքին աթոռը բարձրացաւ իշխելու մինչև որ իր թշնամիները իրեն հպատակին: Բրովհետեւ Յիսուսի իշխանութիւնը չէր կրնար հրատարակուիլ, մինչև որ օրինական վճիռներուն գայթակղութիւնները վերցուէին, այսօր առաջին պատենութիւնն էր Անոր արքայութեան հանդէսը կատարելու, «Հոգիով արդարացած», և փառաւոր աւետիսը հռչակելու, «Ան Յիսուսը որ դուք խաչեցիք՝ Աստուած զԱնիկայ Տէր ալ ըրաւ, օծեալ ալ:»

2. Այս է այն օրը որ Սուրբ Հոգին իր պաշտօնը կը սկսի աշխարհը դարձի բերելու համար: Բոլոր չորս Աւետարաններուն մէջ մեղի յիշուած է Ս. Հոգիին զըլխաւոր կարեւորութիւնը գալու անտեսութեան մէջ: Յովհաննէս Մկրտիչ ժողովուրդին յայանեց իր մկրտութենէն շատ աւելի կարեւոր եղած գալու Սուրբ Հոգիով մկրտութիւնը: Յիսուս ըսաւ ժողովուրդին, «Թէ որ մէկը ծարաւ է թող խնձի գայ ու խմէ. ան որ խնձի կը հաւատայ, ինչպէս որ Գիրքը կ'ըսէ անոր փորէն կենդանի ջուրի գետեր պիտի բղխին»: Աս ըսաւ Հոգիին համար որ իրեն հաւատացողները պիտի առնէին, վասն զի Սուրբ Հոգին տրուած չէր տակաւին, ինչու որ Յիսուս գեռ փառաւորուած չէր». Յովհ. 7: 37-39. Ուրեմն ժամանակը հիմայ եկած էր աշխարհային փրկութեան մը լեցուն նշանակութեամբ, ծարաւ եղողը գալու և խմե-

լու քանդի Յիսուս փառաւորուած էր և Սուրբ Հոգին ալ տրուած: Հաճէ կարդալ Յովհ. 14: 15-16: Գլուխները և հոն պիտի սորվիս Սուրբ Հոգւոյն գործին կարեւորութիւնը և թէ ինչպէ՞ս անհնարին էր Առաքեալներուն Տէր Յիսուսի կտակը բանալ, կամ իրենց դեպքնական պաշտօնը կատարել Սուրբ Հոգին գալէն առաջ, զանոնք բոլոր ճշմարտութեան առաջնորդելու:

3. Այսօր կը հասնինք Շնորհաց սնեհտութեան վերաբերեալ ամենակարեւոր մարգարեութեանց կատարմանը: Հաճեցէք խնամով կարդալ. Ես. 2: 1-5. Միք. 4: 1-3 Սաղ. 110: Ասոնց ամէնը հրէական անտեսութեան «վերջին օրերը» կ'ակնարկեն, երբ Սիօնէն օրէնք մը պիտի ելլէ, և Երուսաղէմէն Աստուծոյ խօսքը այնքան զօրաւոր՝ որ յեղաշրջէ և վերստին ծննդեամբ բոլորովին կերպարանափոխէ մարդկային ընկերութիւնը: Ժամանակը, և սկսելու տեղը երկուքն ալ որոշապէս նշանակուած են, որ կատարուեցաւ այս Պէնտէկոստէի օրուան մէջ:

4. Այսօր կատարեալ փրկութեան Աւետարանի մը առաջին փարոքութիւնը կը պարունակէ: Մինչև ցարդ բոլոր եղածները դեռ յայտնուելու փրկութեան մը խոստմունքներն էին «Աւետարանը», կ'ըսէ Պօղոս Առաքեալ, իր կարեւոր իրողութիւններով — մեր մեղքերուն համար Քրիստոսի մեռնիլը, թաղումը, մեռելներէն յարութիւն առնելը — մեղ արդարացնելու համար է. 1. Կորնթ. 15: 1-4. Մէկ ակնարկով կրնաս տեսնել Աւետարանը «որով կը փրկուինք»: Ինչպէս Պօղոս Առաքեալ կը հաստատէ, չէր կրնար քարոզուիլ իրր կատարելագործուած Աւետարան մը մինչև Յիսուսի յարութենէն վերջը. ուստի ունինք հոս Աւետարանին առաջին կատարեալ փարոքը որ երբեք մարդոց ականջներուն փարոքուեցաւ: Արդ առաջին անգամ ըլլալով կրնայ ըսուիլ «Ամէն բան պատրաստ է, հարմար է եկէք:»

5. Այսօր առաջին անգամ Յիսուս Քրիստոսի անուամբ եղած օրհնելի նրահարակումը կատարուեցաւ : Գուցէ սա քեզ զարմացնէ, բայց ճշմարիտ է : Յիսուս Քրիստոսի անունովը կամ իշխանութիւնովը առաջին օրէնքը այսօր հռչակուեցաւ. «Ապաշխարեցէք և ձեզմէ ամէն մէկը թող մկրտուի ՅԻՍՈՒՍ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԱՆՈՒՆՈՎԸ մեզայ թողութեան համար և Սուրբ Հոգւոյն պարգեւը պիտի ընդունիք» : Ապաշխարչութիւն հրամայուած էր առաջ, բայց ո՛չ թէ Յիսուս Քրիստոսի իշխանութեամբը : Մկրտութիւն քարոզուած էր առաջ, բայց ո՛չ թէ իր անուամբը : Մեզայ թողութիւն ալ քարոզուած էր բայց ոչ իր իշխանութեամբ : Աս մեղաց քողութեան նոր օրհնէ մըն է, նոր իշխանութիւն մը :

6. Այսօր առաջին անգամ Պետրոս Առաքեալ «Երկնից բազաւորութեան բանալի»ները կը դործածէ (Մատթ. 16 : 19 և կը կապէ ու կը թողու Քրիստոսի կամաց համաձայն : Ուրեմն հոս կը սորվինք երկնից թագաւորութիւնը մտնելու պայմանները : Ինչո՞ւ մարդիկ Յովն. 3 : 1-5 համարներուն այլարանական խօսքերովը ինքզինքնին կը չփութին, և անդադար վկայութիւն կը փնտռեն Նիկողեմոսի հետ առանձնական խօսակցութեանէն այնպիսի ժամանակի մը մէջ որ շատ պատճառներով Յիսուս իր խրատները առականերով կը խօսէր. քանի որ հոս իշխանութեամբ և առանց այլարանութեան յայտնուած է թագաւորութեանը մէջ մտնելու պայմանները, օրէնքին նկարագրական և պարզ խօսքերովը :

7. Այսօրուան քարոզուած մեղաց քողութեան օրհնէր ամեն ժամանակի եւ բոլոր մարդոց համար եր :

«Ասանկ գրուած է և սասնկ պէտք էր Քրիստոսի չարչարուիլ և երբորդ օրը մեռելներէն յարութիւն առնել, և Անոր անունովը ապաշխարչութիւն և մեղաց թողութիւն քարոզուիլ ԲՈՂՈՐ ԱԶԳԵՐՈՒՆ ՄԷՋ երուօղէմէն սկսած» : Դուկ. 24 : 46-47. «Ապաշխարեցէք և

ձեզմէ ամէն մէկը թող մկրտուի Յիսուս Քրիստոսի անունովը մեղաց թողութեան համար :» Գործ. 2 : 48. Այսպէս անոնք երուօղէմի մէջ սկսան քարոզել և այսպէս պիտի քարոզէին բոլոր ազգերուն, չէ թէ միայն այն դարուն այլ բոլոր դարերուն մէջ. քանզի այս հրամանը յառաջ տանելու համար անոնց եղած խոստմունքն է, «Ահա ամէն օր ես ձեզի հետ եմ մինչեւ աշխարհի վերջը» :

Պէնտէկոստէի օրուան դէպքերուն նշանակութիւնը և կարեւորութիւնը սորվելով, որուն պատմութիւնը Գործք Առաքելոցի երկրորդ գլխուն մէջ մեղի տրուած է, մեր հետեւեալ նամակաւ պիտի ջանամք վերլուծել այս գլուխը :

ՆԱՄԱԿ ԵՕԹՆԵՐՈՐԷ

Սուրբ Հոգւոյն իջնալը. — Ունկնդիրները. — Քարոզիչը. — Քարոզը. — Ազգեցութիւնը :

Խոստացանք այս նամակիս մէջ վերլուծել Քրիստոսի արքայութեան հաստատուելուն պատմութիւնը, ինչպէս որ գրուած է Գործոց երկրորդ գլխուն մէջ, որուն կը ձեռնարկենք անմիջապէս :

1. Սուրբ Հոգւոյն իջնալը.

Աս իրողութեան կարեւորութիւնը զոր արդէն յիշեցինք. Յով. 13 : 14. և 15 գլուխները և Յովն. 7 : 38-39 համարները, ինչպէս նաեւ Յովհաննէս Մկրտիչի խօսքերը. Մատթ. 3 : 11. կը ցուցնեն այս դէպքը իբր գերագոյն հոգեւոր օրհնութեանց թուական մը : Ո՛չ թէ Սուրբ Հոգին առաջ երբէք չէր տրուած, այլ Սուրբ Հոգւոյն առաջուան պարգեւները սահմանափակ էին : Աս պիտի ըլլայ այնքան լեցուն և այնքան կատարեալ հոգեւոր լոյսի և կեանքի հաղորդակցութիւն մը որ

«Սուրբ Հոգիով մկրտութիւն» Կոչուած է, անոր առա-
տութիւնը նշանակելով, և անոնք որոնց հոգիները պիտի
մկրտուէին այս երկնային ներշնչութիւններով՝ պիտի
ճարենային այնպիսի փրկութեան և հոգեւոր օրհնու-
թեանց լուրեր հաղորդել, որոնք «Աչք չէ տեսեր և
ականջ չէ լսեր ու մարդու սրտին մէջ չէ ինկեր»: 1
Կորնթ. 2: 7-13. Այո՛, թէև հոգին «չափով չէր
տրուեր» Յիսուսի, այսու ամենայնիւ հոգիին դալու
պաշտօնին նկատմամբ ինքը ըսաւ. «Ան որ ինձի կը հա-
ւատայ՝ ան գործքերը որ ես կը գործեմ ինքն ալ պիտի
գործէ, և անոնցմէ աւելի մեծ գործեր պիտի գործէ
ինչու որ ես Հօրս քովը կ'երթամ. Յովհ. 14: 12.

Ըշմարտագէտ հասանք Աստուծոյ նստատեղին աստի-
ճանաւոր յայտնութեան դադաթնակէտը, ուր իմաստու-
թեան, զիտութեան, շնորհաց և ողորմութեան գանձեր
կը բացուին: Կտակակատարը մեռաւ, ուխտի սահմանեալ
զոհը կատարուեցաւ, կտակակատարները հաւաքուած են
և կը սպասեն իրենց պաշտօնը սկսելու համար խոստա-
ցեալ նշանին, «Երուսաղէմ քաղաքիս մէջ նստեցէք
մինչև որ վերէն զօրութիւն առնէք վրանիդ»: Այս
վերէն զօրութիւնը հիմայ տրուած է, անոնց չրթունք-
ները բացուած են, անոնց սրտերը երկնային իմաստու-
թեանց շողողման մէջ կը լողան: Անոնք «լեցուած են
հոգեով», և կրակէ լեզուները որ անոնց գլխուն վրայ
հանդած են, յարմարագէտ կը ցուցնեն անոնց տալու
աւետիսին քննող, այրող մաքրիչ զօրութիւնը:

Մովսէսի իշխանութիւնը վերջացաւ, Տաճարին վա-
րագոյրը երկուքի պատուեցաւ, և մեռնելու վրայ եղող
Յիսուսի վկայութիւնը, «Ամէն բան կատարուեցաւ»,
չրացուց օրէնքին և մարգարէներուն վկայութիւնները,
և Մովսէսի աթոռը նստողներուն իշխանութիւնը. Յար-
եալ Փրկիչը Համբարձաւ և երկրպագող հրեշտակաց
ներկայութեանը մէջ աթոռը բարձրացաւ և պսակուե-

ցաւ «Տէր ամէնուն». Իջնող Սուրբ Հոգին, որ զօրաւոր
հովով մը ծանուցուեցաւ, կը կանչէ Յիսուսը դատա-
պարտողները լսելու բարձրագոյն ատենին վճիռը այն
դատելուն նկատմամբ որոնք երկինքի մէջ բողոք-
ուած էին, նոյն խի Յիսուսը դատապարտուած քաղա-
քին մէջ, և հետեւեալ տարեկան տօնին ատենը, երբ
աշխարհի ամէն կողմերէն նուիրակներ եկած էին, նա-
խատանաց բեռը Անոր անունէն վերցնելու որ ինքը հըռ-
չակուի արժանի թագաւորելու:

2. ԱՅՆ ԱՆՁԵՐԸ ՈՐՈՆՅ ՎՐԱՅ ՀՈԳԻՆ ԻՋԱԽ:

Քու ուշադրութիւնդ կը հրաւիրենք սա իրողու-
թեան թէ հոգին մեղաւորներու վրայ չի թափուեցաւ,
այլ աշակերտներուն վրայ: Առաքեալները յատուկ պատ-
ուէր ընդունած էին, սպասել երուսաղէմի մէջ, «մին-
չև որ վերէն զօրութիւն առնէին.» հետեւաբար հոգին
անոնց վրայ եղաւ, Յիսուս ըսաւ «Աշխարհ զանիկա չի
կրնար ընդունիլ», ուրեմն աշխարհ չընդունիր Սուրբ
Հոգին: Դուն Սիրելի Տէր, չատ տարիներէ ի վեր սպա-
սեցիր որ քեզ վերստին ծնանելու համար սա Սուրբ Հո-
գին քու վրադ թափուի: Քու դժուարութիւններդ
լուծելու չօգներ քեզի սորվիլ թէ Սուրբ Հոգին մեղա-
ւորներու չէր խոստացուած: Թէ անոնց վերստին ծնունդը
կը կատարուի հոգիին միջնորդութիւնով, և ո՛չ թէ ան-
միջական հաղորդակցութեամբ: Սուրբ Հոգին առա-
քեալներուն տրուեցաւ որ անոնց խօսքերը, որուն զօ-
րութիւնը կրակէ լեզուներով նշանակուեցաւ, ապստամբ-
ներուն սրտերուն հասնի, իրողութեանց կարելի եղած
ամենամեծ նշանակութեամբ եթէ կրնայ ըսուիլ թէ Սուրբ
Հոգին Առաքեալներուն հետ գտնուող հարիւր քսան
աշակերտներուն ալ տրուեցաւ, ուրեմն ի՞նչ: Միայն սա
կրնայ հետեւիլ թէ Սուրբ Հոգին եկեղեցիին վրայ
կ'իջնէ — ո՛չ թէ աշխարհի վրայ — եկեղեցիին միջոցա-
ւոյն Սուրբ Հոգին աշխարհի կը ցրուի, վերաբանական տրա-

մարտնութեամբ խաբուիր զիւրին է. Պօղոս Առաքեալ զայս կը նշմարէ երբ կ'ըսէ «Մարգիկներէն ո՞վ գիտէ մարդուն բաները, բայց միայն մարդուն հոգին որ իր մէջն է. անանկ ալ Աստուծոյ բաները մէկը չի գիտեր բայց միայն Աստուծոյ Հոգին» . 1 Կորնթ. 2 : 11 .

Թոյլ արուի մեզ ըսել թէ՛ այս վկայեալ վերաբա-
նութիւնը մարդուն հոգւոյն և Աստուծոյ հոգիին նմա-
նութեամբը, մեզի կ'օգնէ քիչ մը բան հասկնալ Սուրբ
Հոգիին դարձի բերելուն կերպերուն վրայ : Իմ հոգիս
իր զօրութիւնը կը յայտնէ ուրիշներուն վրայ խօսակցու-
թեան միջոցաւ, հաղորդելով իմ խորհուրդներս, առար-
կութիւններս, յուզմունքս : Այսպէս Աստուծոյ Հոգին
իր յանդիմանող և դարձի բերող զօրութիւնը կը յայտնէ
խօսքին միջոցաւ . որն որ ներշնչեալ առաքելոց ձեռ-
քովը մեղաւոր աշխարհին կը քարոզուի, պարունա-
կելով մարդուն համար Աստուծոյ նպատակը, առարկու-
թիւնները և խնդիրքը : Դարձեալ իմ հոգիս կը յայտնէ
իր զօրութիւնը և իմ մարմնոյս մէջ իր կեանքը գործե-
րով, այնպէս որ իմ բոլոր կեանքս և նկարագիրս կը
յայտնեն հոգիին յատկութիւնները : Այսպէս Քրիստոսի
հոգին եկեղեցիին — Բրիստսի մարմինին — միջոցաւ
կեանք և զօրութիւն կը յայտնէ : Եկեղեցիին սէրը, սրբ-
ութիւնը և մարդասիրութիւնը անոր մէջ բնակող Սուրբ
Հոգիին յայտնութիւններն են : Եթէ ըսենք թէ Սուրբ
Հոգին Առաքեալներուն արուեցաւ, Հոգիին զօրու-
թիւնը անոնց խօսքերովը աշխարհին հաղորդուելու հա-
մար էր, և եթէ խորհինք թէ բոլոր աշակերտներուն
արուեցաւ, աշխարհը յանդիմանելու Սուրբ Հոգիին պաշ-
տօնը եկեղեցիին միջոցաւ կատարուելու համար :

Հոս կանգ չենք առնել Պէնտեկոստէի օրը Սուրբ
Հոգիին հրաշալի յայտնութեան վրայ մասնաւորապէս
խօսելու, այլ միայն սա չափ որ հոգիով մկրտութեան
հրաշալի զօրութեամբ յայտնուելուն միայն երկու պա-

րագայ յիշուած կայ, ուստի մկրտութեան համար հոս
վնասուելու չենք : Հաւանական է որ ասիկայ աւելի մաս-
նաւորապէս կը նշանակէր խոստացեալ նոյն հոգիով կրն-
քիւ հրէաները և հեթանոսները, որ Աստուծոյ յայն ար-
տօնութեամբ արժանանան երկնից արքայութեան հաւա-
սար անդամակցութեան և հաւասար արտօնութեաց .
Տեա Գոր. 10 : 44-47 և 11 : 1-18 .

Պօղոս Առաքեալ այսպէս կ'ըսէ «Մենք ամէնքս
մէկ հոգիով մէկ մարմին ըլլալու մկրտուեցանք, թէ
հրէաները, թէ հեթանոսները, թէ ծառաներ, թէ ազատ-
ներ, և ամէնքս ալ մէկ հոգիէ խմեցինք . 1. Կորնթ. 12 :
13 . Բայց այս հրաշալի յայտնութեանց ամենէն նշանա-
ւոր իրողութիւնը լեզուներու պարգեւն է. բացայայտ
ապացոյց մը թէ Սուրբ Հոգիին դարձի բերելու զօրու-
թիւնը լեզուներու միջոցաւ քարոզուելու էր, Սուրբ
Հոգիին անմիջական ազդեցութիւնը դարձի բերելու հա-
մար չէր, այլ զանիկայ ընդունողներուն ուրիշները դար-
ձի բերելու միջոցներ հայթայթել էր : Լեզուներու միջո-
ցաւ Սուրբ Հոգւոյն կատարած միջնորդութեան ազդե-
ցութիւնը նպատակ ունէր ականջի միջոցաւ սրտին և
խղճմտանքին համեմու որ մարդիկ իրենց «աչքերովը
տեսնեն, ականջներովը լսեն, իրենց սրտերովը հասկնան
և դարձի գան, որ իրենց մտքներուն թողութիւն
գանեն» :

3. Ունկնդիրները .

Ասոնք հրէաներ էին, աստուածավախ մարդիկ եր-
կինքին տակ եղած բոլոր ազգերէն, որոնք Երուսաղէմ
կը գտնուէին տարեկան տօնախմբութեանց ժամանակ,
ինչպէս նաեւ չափ մը Երուսաղէմի բնակիչներ, որոնք
գիտէին Յիսուսի դատուիլը և դատապարտութիւնը, և
այս միջոցիս հոգիէն մկրտութեան զարմանալի երևույթ-
ներ լսելով մէկտեղ եկած էին : Քրիստոսի և Անոր պաշ-
տօնին նկատմամբ անհաւատներ էին՝ և անոնցմէ շատերը

ուղղակի կամ անուղղակի կերպով մասնակցած էին Անոր դատապարտութեան կամ կուրախանային Անոր խաչին վրայ մեռնելովը: Հաղարաւորներ ժողովուած էին և կը տեսնէին կրակէ լեզուները, և կը լսէին Գալիլեայի ձրկնորաներուն զանազան լեզուներով խօսիլը ուր երբէք չէին սորված և դիտողութիւններ կընէին: Կարելի է որ անոնցմէ աւելի անյոյս ծաղր ընող կոյր և խտտացած հալածողներ երբէք հաւաքուած չէին: Անոնք աստուածալիք էին. սակայն բուն իրենց պաշտամունքը կը ծառայէր յամառ անհաւատութեան և անգութ անիրաւութեան: Իրենց հոգիներուն վրայ Աստուծոյ Որդին խաչելու սոսկալի ոճիրը կար: Անտարակոյս եթէ կրնանք տեսնել թէ ինչպէս այսպիսի մեղաւորներ հաշտուեցան Աստուծոյ հետ, կը սորվինք թէ ինչպէս ուրիշներ ալ ողորմութիւն կրնան գտնել:

4. Քարոզը.

Հիմայ կուգանք միտք առնելու Պէնտէկոստէի օրուն Աեարոս Առաքեալին քարոզը, և քարոզին մըջոցաւ Սուրբ Հոգւոյն ազդեցութիւնը հաճեցէք կարդալ. Գործ. 2: 14-17. Քարոզը կը սկսի ճարտարութեամբ. յառաջաբանը լսողներուն նախապաշարումը փարատելու ջանք մըն է: Ախսոս որ շատ քարոզներ աւելի նախապաշարումներ կը պատճառեն առաջ, իրենց յառաջաբանին խիզախ հաստատութիւններովը քան թէ յետագայ մէկ ժամու ջանքերով կրնան փարատել:

Պեարոս գիտնալով որ անոնց ականջները պարտի իրեն դարձնել, և թէ չաճելու է անոնց հոգիները, զգուշութեամբ կը վերցնէ այն սխալ դատողութիւնը որուն տակ կը գտնուէին: Անոնք ըսին, «Ասոնք նոր գինիով գինովցած են», «Աստուծոյ զարմանալի գործքերուն» ներշնչութեամբ քարոզութիւնը անոնց նախապաշարեալ ականջներուն բարբանջանկ թուեցաւ: Այսպէս նախապաշարումը կամ կիրքը Աստուծոյ ճշմարտութիւնը կը

խոտորցնէ, բաւական չէ որ մենք աչք ու ականջ ունենանք. պարտինք «առողջ» կամ «պարզ» աչքեր ունենալ: Մատթ. 6: 22. և «թլփատուած» ականջներ: Նախապաշարեալ աչքեր սոսկալի երեւոյթի մը փոխընդին սիրելի Փրկիչը. Մատթ. 14: 26. Հօրը վկայութեան ձայնը լոկ որոտում մ'էր անհաւատ ականջներուն. Յով. 12: 29. քանի որ Մարիամի համեստ և վարժ ականջներուն Տէրոջ ձայնը՝ խաւարին փարատիլը և յաւիտեանական երանութեան արշալոյսն էր. Յով. 20: 16. Ասոնք մեծ կարեւորութեանց իրողութիւններ են. Աղէկ ըսաւ Յիսուս «Նայեցէք ինչ կը լսէք.» Ուստի Պեարոս նախ կը ձեռնարկէ իր ունկնդիրներուն նախապաշարումը վերցնել անոնց տեսած երեւոյթը պարզելով, իբր կատարում իրենց դրքերուն կարեւոր մարգարէութեանց ընում մը որ պիտի բերէր այն ժամանակը որուն անձկանօք կը սպասէին իբր «վերջին օրերը», Մեսիային օրերը: «Ասիկայ ան է որ Յովէլ մարգարէին ձեռքով ըսուեցաւ, և պիտի ըլլայ որ վերջին օրերը, կ'ըսէ Աստուած, իմ հոգիէս ամէն մարմնոյ վրայ պիտի թափեմ, և ձեր տղաքը և ձեր աղջիկները պիտի մարգարէանան, ու ձեր երիտասարդները տեսիլքներ պիտի տեսնեն և ձեր ծերերը երազներ պիտի տեսնեն, և իմ ծառաներուս վրայ ու իմ աղախիններուս վրայ ալ ան օրերը իմ հոգիէս պիտի թափեմ, և պիտի մարգարէանան, և վերը երկինքը հրաշքներ պիտի ցուցնամ ու վարը երկիրը նշաններ, արիւն ու կրակ և ծուխի մառախուղ: Արեւը խաւարի պիտի դառնայ և լուսինը արիւնի, դեռ Տէրոջը մեծ ու երեւելի օրը չեկած և պիտի ըլլայ որ ամէն ով որ Տէրոջը անունը կանչէ՝ պիտի փրկուի:»

Եթէ այս դէպքը ունի այն կարեւորութիւնը որ մենք յիշեցինք, պէտք չէ որ աս յառաջաբանին վրայէն անտարբերութեամբ անցնիք: Արքայութեան բացուելուն այս առաջին քարոզը նշանակութեամբ լեցուն է: Մեր

մեղացը կը ներէ յիշել միայն անոր թեղադրիչ մասերէն մի քանին, և մեր ասկէ առջի քննութեանց լուսովը կը յուսամք թէ մի քանի ակնարկութիւն կը բաւէ :

1. «Վերջին օրերը» խօսքերը փրկագործութեան պատմութեան կատարուելու կէտը կ'ակնարկէ : Մինչեւ հիմայ Աստուծոյ խօսքը արտօնեալ մարդիկ ունէր գալու բարի բաներուն նայելու, «վերջին օրերը» դեռ չէին հասած, բայց հիմայ մանք «վերջին օրերուն» մէջն ենք : Մենք կը համարինք թէ աս խօսքերը ճշմարտապէս կը նշանակին Մեսիայի թաղաւորութեան ամբողջ ժամանակը : Ուրիշ օրեր չիկան գալու, փրկութեան գործին յայտնութեանց համար գալու փոփոխութիւններ չակնկալուիր : «Ժամանակին լրումը» հասաւ և կատարեալ, մնայուն, անփոփոխ ուստ և քահանայութիւն մը հաստատուեցաւ և արքայութիւն մը ընդունուեցաւ որ «անշարժ» է : Հոս է «վնասողին» հանգստեան կէտը :

2. Հոգիին թափուիլը կը ցուցնէ մարդասիրական թուական մը, որուն նմանը երբէք չէր տեսնուած կամ երեւակայուած : Փոխանորդութեան տեսակետով մարդկութեան մկրտութիւնն է Աստուծոյ հոգիով, քանզի ամէն դասակարգեր, աստիճան, տարիք և ազգութիւն կը պարունակէ — հրէաներ, — հեթանոսներ — «ամէն մարմին» : Ժեր ու պատանի, մարդիկ, կանայք, տէրեր, ծառաներ, ցուցնելով թէ ամէն աստիճանի, վիճակի և ցեղի վերաբերեալները հաւասարապէս արտօնեալ են երկնից արքայութեան օրհնութիւնները վայելելու, ամէնքը մէկ հոգիէ խմելու արտօնուեցան :

Յայտնապէս անցանք կրօնքը ընտանիքին մէջ եղած ժամանակը որ նահապետական դարուն կը պատկանէր, անցանք կրօնքը ազգին մէջ եղած ժամանակը, որ Մովսիսական անախտութեան կը պատկանէր, և հասանք «Բրիտանոսի անքննելի ճոխութեան», կատարելութեան, իմաստութեան, ողորմութեան և կենաց հարստութեանց :

Վարդուն համար, իրեւ մարդ, «Բոլոր աշխարհի համար» : Եթէ կայ տեղ մը ուր կրնաս գտնել Աստուծոյ քեզի համար պատրաստած ողորմութիւնը, անշուշտ ան տեղն այս է :

3. Ամենապարզ օրինակներով գրութիւնը կը յայտնէ փոփոխութեան կարեւորութիւնը Աստուծոյ արքայութեան քարոզութեան համար : Մեր նպատակէն դուրս է քննել 19, 20 համարներուն ճիշտ նշանակութիւնը և կիրառութիւնը, բաւական է ըսել թէ յայտնապէս քաղաքական կամ կրօնական գրութեանց, կամ երկուքին ալ ջնջուիլը կը ցուցնէ, ինչպէս Պօղոս Առաքեալ կըսէ. Եբր. 12 : 27 «Շարժուած բաներուն յեղափոխութիւնը չլնուած բաներու պէս, որ անշարժ արքայութիւնը առած ըլլալով ամուր բռնենք այն շնորհքը որով Աստուած պաշտենք հաճոյական կերպով, ակնածութեամբ և բարեպաշտութեամբ, ինչու որ մեր Աստուծոյ մաշող կրակն է :»

Ամէն ինչ որ նախապատրաստական, ստուերագրական և ստորադասական էր, ինչպէս նաեւ ամէն ինչ որ հակառակ էր, պարտի հիմայ տեղի տալ երկնից արքայութեան :

Աս քարոզին բնաբանը Յիսուսն է, օրէնքին, վերստին ծննդեան ընտրութեան, կոչման, ազատ կամքի, կամ Աստուածաբանական բանականներու հազար և մէկ խնդրոց մէկուն վրայ չէ՛ որոնք քու միտքդ այսքան շուարեցուցին : Յիսուս խոստացաւ Առաքեալներուն որ երբ ճշմարտութեան հոգին գայ. «Իմինչև պիտի առնէ և ձեզի ցուցնէ :» «Ան ինձի համար պիտի վկայէ :» Հետեւաբար Պետրոսի ձեռքով տրուած վկայութիւնը հոգիին վկայութիւնն է Յիսուսի վրայով : «Ես միտքս զրի բան մը չի գիտնալ ձեր մէջը բայց միայն Յիսուս Բրիտանոսը և ան խաչը եղած» : Ըսաւ Պօղոս Առաքեալ : Սիքելի Տէ՛ր, Աւետարանին Առաքելական անարտու-թեանը դառնալով միայն կը վերջանայ բոլոր քու նեղու-

Թիւններդ, ինչո՞ւ կը նեղես ինքզինքդ զուշակական երեւոյթներով ստուգելու համար թէ դուն վերստին ծնած ես. կամ կնճռոտ Աստուածաբանութիւններով գիտնալու համար թէ դուն ընտրուածներուն մէջն ես, կամ անցած դացած անտեսութեան օրինականութիւններով: Դուն առաջ սա խնդիրը կարգադրելու ես թէ ան Յիսուսը՝ որ Առաքեալները քարոզեցին, խոստացեալ Քրիստոսն է: Երկրորդ, հարցուր ինքզինքիդ «ես այն աստիճան կը վստահեմ իրեն և կը սիրեմ զինքը որ կամենամ մերժել ուրիշ իշխանութիւնները և հնազանդիմ միայն Անոր»: Երբ այն կէտին կը հասնիս որ անկեղծութեամբ կը վստահիս Անոր իբր Աստուծոյ Որդին, ու սրտով և կեանքով կատարեալապէս կը հպատակիս Քրիստոսի իբր ճշմարիտ Տէր և Փրկիչ, փրկութեան բոլոր կարեւոր կէտերը կը կարգադրուին, քանզի խոստմունքը հաւատաւ ցողին և հնազանդողին է:

Ասոր համար Յիսուս՝ իր զարմանալի գործքերովը, Յիսուսի խաչին վրայ մեռնիլը, մեռելներէն յարութիւն առնելը, համբաւնալը և փառաւորուիլը, զօրութիւնը և իշխանութիւնը այս քարոզին բնարանն է: Քարոզին զօրութիւնը չեղատուած է Անոր յարութեամբ և փառաւորութեամբ ինչու որ առջի յիշուած իրողութիւնները անվիճելի են, և Յիսուսի Քրիստոս ըլլալը ապացուցանելը իր յարութենէն կախում ունէր: Եթէ Յիսուս մեռելներէն յարութիւն չառնէր, իր գործը Աստուծային պաշտպանութեամբ չէր ապացուցուեր, և զինքը դատապարտուողները կ'արդարանային. բայց եթէ մեռելներէն յարութիւն առաւ, Աստուած պաշտպանեց Անոր գործը և իր թշնամիներուն վրայ ծանրացաւ իրենց Մեսիան դատապարտելու և խաչը հանելու ահաւոր մեղքը:

Ուրեմն աս վսեմ իրողութիւնը հաստատուած է:

1. Իրենց գրքերով, վկայութիւններով, որոնք ընդունած էին թէ Մեսիային կը վերաբերէր:

2. Ականատեսներու վկայութիւններով, «որոնք մենք վկաներն ենք».

3. Ան պարագային յայտնուած գերբնական զօրութիւններով. «Ուստի Աստուծոյ աջ ձեռքովը բարձրա՛նալով, և Հոգւոյն Սրբոյ խոստմունքը Հօրմէն առնելով տարածեց ասիկայ որ դուք հիմայ կը տեսնէք ու կը լսէք»:

Այսպէս քալլ առ քալլ կը մօտենայ անուրանալի եղբակացութեան մը որ աննխարագելի սոսկումներով բեռնաւորուած է իր մեղապարտ ունկնդիրներուն համար: «Ուստի բոլոր Իսրայէլի տունը ճշմարտապէս թո՛ղ գիտնայ որ Աստուած զանկիւ Տէր ալ ըրաւ, օծեալ ալ, Ան Յիսուսը որ դուք խաչեցիք»:

Պատմութիւնը կ'ըսէ թէ «Աս որ լսեցին՝ իրենց սրբաւորներուն մէջ զղջացին և ըսին Պետրոսին և միւս Առաքեալներուն, մարդիկ եղբայրներ, ի՞նչ ընենք»:

Այս խօսքերը կը յայտնեն խայթիչ համոզում մը և մտքի տանջող տագնապ մը: Ուրեմն կար հոս բան մը որ յամառ և ապստամբ սրտերու ազդեց և կոտորեց, քարերը կոտորող մուրճի նման, ի՞նչ էր ան: Հոգիին թափուիլը չէր, քանզի տեսանք որ Հոգին չի հաւատաւ ցողներուն վրայ չի թափուեցաւ. ուրեմն ի՞նչ էր. «Աս որ լսեցին՝ իրենց սրտերուն մէջ զղջացին», ձեմարտութիւնն էր որ Պետրոս քարոզեց և ապացուցները որ Պետրոս յառաջ բերաւ, անոնց սրտերուն մէջ համոզումն գոյացուց յարուցեալ Յիսուսի Տէր և օծեալ ըլլալուն վրայ, ուստի Հոգիին դարձի բերելու զօրութիւնը Պետրոսի քարոզութեամբ յառաջ եկաւ, և աս դարձի բերելու զօրութիւնը, անոնց լսելիքներուն միջոցաւ, իրենց մտքերը մտաւ և այս ճամբով հասաւ անոնց խիղճերուն և սրտերուն: Պարոն վնասող, քանի որ դուն կը սպասէիր որ վերստին ծննդեան զօրութիւնը քու սրտիդ այցելէ, խորհեցա՞ր երբէք թէ Աստուծոյ ըսելիքներուն միջոցաւ

կուգայ, և թէ քու փրկութեանդ համար Սուրբ Հոգին Վկայած ճշմարտութիւնը կը սպասէ մուտ գտնել քու հոգիիդ մէջ սա սահմանաւ ճամբով. «Խոնարհեցուր քու ականջդ և խնձի եկուր լսէ և քու հոգիդ ապրի: «Մի ըսեր քու սրտիդ մէջ, ո՞վ պիտի ելլէ երկինքը (այսինքն Քրիստոս իջեցնելու) կամ պիտի իջնէ անդունդը (այսինքն Քրիստոսը մեռելներէն հանելու), հապա ի՞նչ կ'ըսէ, խօսք մօտ է քու բերնիդ մէջ և քու սրտիդ մէջն է, այսինքն հաւատարմ խօսք որ մեզ կը փառաբանէ, ինչու որ եթէ քու բերնովդ Յիսուսը Տէր խոստովանիս ու սրտիդ մէջ հաւատաւ թէ Աստուած զԱնիկայ մեռելներէն յարոյց՝ պիտի փրկուիս»։ Հռովմ. 10: 6-9.

Այս քարոզին յառաջ բերած զօրաւոր համոզումները, այն օրուան գործերուն կատարումը եղաւ: Հաղարաւոր վշտացեալ մեղաւորներ իրենց մեղքերը կը խոստովանին և ինքզինքնին կը ձգեն թագաւորին դէսպաններուն ոտքը և ողորմութիւն կը խնդրեն: Ինքնակալի մը կառավարութեան առաջին գործը իբր ապացոյց կ'ընդունուի իր կառավարութեան ողբոյն և բնութեանը: Օրինաց կառավարութեան սկիզբը նշանաւոր էր երեք հազար մեղաւորներուն սպաննուելովը. ելից 32: 25-28: Այսպէս Օրէնքին խիստ ոգին մեղաւորներուն վրայ զայրոյթով նայեցաւ. իբր նախաշուքը «քաբերու վրայ գրով փորուած մահուան» հոս գրեթէ նոյն թուով մեղաւորներ կան դատուելու, Յիսուսի թագաւորութեան սկիզբը: Ի՞նչ պիտի ընէ անոնց: Անոնք զինքը սպաննողներն են, այնպիսի ոճրագործութեամբ արատաւորուած որ խօսքով չի բացատրուիր, որուն աւելի յարմար բառ մը հունենալով կը կոչենք Աստուածասպաններ: Ի՞նչ պիտի ընէ այն մարդոց որ իր երեսը թքին և ազադակեցին «վերցուր ատիկայ ու Բարաբրան արձակէ»։ և զանկայ Հռովմայեցւոց ձեռքը տուին որ ծեծուի, ծաղրուի և խաչուի: Եւ որքան երանելի յայտ-

նութիւն մը պիտի ըլլայ: Օրէնքը սկսեց Օրէնքին դատապարտութեանը տակ դաժնուած երեք հազար հոգիներուն ջարդուելովը: Աւետարանը կը սկսի երեք հազար հոգիներուն Աստուծոյ շնորհքով արդարացնելով թողութիւն տալով փրկելովը: Լսեցէք մեղաւորներ, կորսուածներ, երկնից արքայութեան բանալիները իր ուսին վրայ կրող մարդը փրկութեան դռները բանալու վրայ է, կտակակատարները Տէր Յիսուսի կտակը բանալու վրայ են, դեսպանները վայրկեանապէս Սիօնի արքային իշխանութիւնը հռչակելու վրայ են: Ներկայ գրտնող հաղարաւորներուն և բացակայ եղող միլիոնաւորներուն ձակատագիրը անոր խօսքերէն կախուած են: Այդ խօսքերը ողորմութեան ու խաղաղութեան խօսքեր՝ պիտի ըլլան կամ թէ բարկութեան և վրէժխնդրութեան: Մեր ներկային և ապագային համար յոյսերը Յիսուսի գթութեան և ողորմութեան վրայ կախուած են: Ուրեմն լսէ՛. «Ապաշխարեցէք և ձեզմէ ամէն մէկը թող մկրտուի Յիսուս Քրիստոսի անունովը մեղաց թողութեան համար և Հոգւոյն Սրբոյ սլարդեւ պիտի ընդունիք»։ Փառք Աստուծոյ, երկինքի արքայութիւնը ողորմութեան արքայութիւն մըն է, երուսաղէմի մեղաւորները փրկուեցան, առաջին գործը իր թողութիւնը խնդրող զինքը սպաննողներուն թողութիւն տալ է: Իր արքայութեան սկիզբը արձանագրուած փրկուածներուն անունները անոնցմէ Յիսուսին առնուած է որոնք զինքը մերժեցին և ծաղրեցին իր մահուան տանջանքները: Ուրեմն ողորմութիւն կայ աշխարհի բոլոր յուսահատ և կոտորած սիրտ որդւոցը:

Աս պատմութեան վրայ մեր քննութիւնը լրացնելու համար նամակ մըն ալ պէտք է: Հանդարտութեամբ կը յառաջանանք քանզի սա գլխուն օրինաւոր հասկացողութիւնը կը վերջացնէ քու հարցումներուդ նիւթ եղած տարակուսանքը և չիթթութիւնները:

ՆԱՄԱԿ ՈՒԹԵՐՐՈՐԴ

Մենք ի՞նչ ընելու ենք որ փրկուինք. — Նոր կարգադրութիւն մը :

Մեր դիտաւորութիւնն է այս նամակին մէջ լրացնել Գործք Առաքելոցի երկրորդ գլխուն վրայ մեր քննութիւնը :

Գործքի երկրորդ ունկնդիրներուն կողմանէ յառաջ բերուած խնդիրն . «Ի՞նչ ընենք» : Ներկայ Աստուածաբանութեան տեսակէտով ասիկայ եղական հարցում մըն էր : Ամենամեծ կարեւորութիւն տրուած խնդիրը հիմայ, վերստին ծնողեան վարդապետութեանց մէջ մարդուս կատարեալ անգործութիւնն է : Մարդ բոլորովին անկարող է, բան մը չի կրնար ընել . բան մը ընելու չէ, կարող չէ փրկուիլ մինչեւ որ հռանի բան մը չընել :

Աս դառնութիւնը որուն մէջ դաստիարակուած ես, կը սորվեցնէ թէ, «մարդ բոլորովին անկարող» է վերստին ծնողեան գործին մէջ : (Fisher's) Ֆիշըրի Քրիստոնէականին մէջ հաւատքը բացատրուած է իրր գործ մը որ ամենակարող զօրութիւն կը պահանջէ, ան նոյն զօրութիւնը որ Քրիստոսի մէջ գործեց երբ մեռելներէն յարութիւն առաւ . Եփես . 1 : 19-20 :»

Երես 140 Մաս Ա :

«Հարց . 43 . Ինչո՞ւ համար մարդ կարող չէ ապագործին մէջ (վերստին ծնունդ) մարդ գործակցիլ Աստուծոյ հետ :»

«Պատ . Որովհետեւ գործել չի կրնար ըլլալ առանց գործի արմատ գտնելու : Վերստին ծնունդը հոգիին մէջ հոգեւոր կեանք յառաջ բերել ըլլալուն համար անհար է արարածին այդ գործին մէջ Աստուծոյ հետ գործակցիլ կամ ընկերակցիլ, աւելի քան Ղազարոս կրնար գործակցիլ գերեզմանին մէջ իր յարութեանը . մինչեւ որ Քրիստոսի հզօր ձայնը իրեն կեանք ու զօրութիւն տուաւ ,

«Երես 144 Մաս Բ . Արդարեւ ասիկայ բոլորովին usուրեւանալ է, և դուն անտարակոյս ի վաղուց խորհեցար որ եթէ իրօք այսպէս է քու հոգեւոր վիճակդ, ուրեմն դուն չես կրնար մեղադրուիլ Քրիստոնեայ ըլլալու համար բոլոր ջանքերուդ անյաջողութեան պատճառաւ : Եթէ վերստին ծնունդը լոկ ամենակարողութեան գործ է, քեզի համար «ընելու» բան մը չի կայ . բայց Պէնտէկոստէի օրը տառապեալ մեղաւորները հարցուցին «Ի՞նչ ընենք», և պատասխանը հաստատեց իրենց համոզումը թէ բան մը ընելու են : «Եթէ գործելը մահացու բան մըն է» խօսքերը կը նշանակեն մեր գործքերուն չի վրաստանիլ իրր մեր փրկութեան արժանացող միջոցներ, սիրով կը հաւանինք, բայց երբ սա բոլորովին անկարող ըլլալու վարդապետութիւնը կը քարոզուի, մենք ոչ թէ միայն կը վարանինք այլ կը մերժենք զայն իրր ամենէն մահացու սխալներէն մին որուն մէջ մարդուս հոգին կրնայ գերի իյնալ . քանզի կը կողոպտէ մարդս ինքզինքը փրկելու արտօնութենէն ինչպէս Պետրոս Առաքեալ կը յորդորէ, նաեւ Աւետարանը մերժելուն բոլոր պատասխանատուութենէն ազատ կ'արձակէ, միեւնոյն ժամանակ մարդը յաւիտենական դատապարտութեան յանձնելով, իր բոլորովին մեռեալ վիճակին մէջ չընելուն համար ինչ որ անհար էր իրեն ընել . որքան անհեթեթ բան մըն է, ինչո՞ւ մեռելի մը գործի վրայ խրատ տրուի : Անտեղի բան մը չէ՞ գերեզմանին խոր քունին մէջ փակուածներուն որոտալ «Գործելը մահացու բան մըն է», Առաքեալը ո՛չ թէ միայն չի սորվեցուց այս մեղապարտներուն թէ բան մը չունէին ընելու, այլ սորվեցուց թէ ընելու բաներ ունէին եթէ փրկուիլ կ'ուզէին, «Ապաշխարհեցէք և ձեզմէ ամէն մէկը թող մկրտուի Յիսուս Քրիստոսի անունովը մեղաց թողութեան համար» :

Եթէ ըսենք սա մեղապարտները հրաշքով մը

վերադառնալու ծնած էին «Բնիկ ընկեր» աղաղակելին առաջ, դժուարութիւնը չի վերնար քանիւ 1. Ան ապտուածաբանութիւնը որուն վրայ խօսեցանք, կը սորվեցնէ թէ հաւատքի և ապաշխարութեան մէջ ժամանակի տարբերութիւն չի կայ: Այդ սկզբունքով քանի որ սա մեղաւարդաներուն ապաշխարութիւն քարոզուեցաւ իբր պարտաւորութիւն մը որ դեռ չէր կատարուած, հետեւողէս անոնց սրտերուն մէջ հաւատքը դեռ դորձած չէր, և 2. որովհետեւ կարող չեմ ըմբռնել թէ մարդ վերադառնալու ծնանիլ առանց մեղաց թողութեան և Սուրբ Հոգւոյն պարգեւին, այս մարդիկը յայտնապէս վերադառնալու ծնած չէին, քանզի մեղաց թողութիւն և Սուրբ Հոգիին պարգեւը դեռ չէին ընդունած. ուրեմն վստահելի թէ փրկութիւն գտնելէ՞ք առաջ՝ բոլոր մանկէք ընկելու բան մը կայ: Աստուած շատ բաներ բրաւ մեղ փրկելու համար որ առանց անոր մենք բան մը չէինք կրնար ընել. բայց հիմայ որ Աստուած փրկութեան գործին մէջ իր բաժինը կատարելագործեց մեզի կը մնայ մեր բաժինը ընել ինչ որ կարելի է իր փրկութիւնը իւրացնելու:

Մեղաւորը ինչ ընելու է.

Արդէն բան մը բրած էին սա մեղաւարդները. Անոնք ընդունած էին Պետրոսի բարոգութիւնը, իբրեւ հեմարսութիւն, անոնք հաւատացած էին Քրիստոսի համար անոր տուած վկայութեանը: Անոնք երկու պատուէրներ աւելցուցին անոնց վրայ. 1. Ապաշխարեցէք. 2. Մկրտուեցէք Յիսուս Քրիստոսի անունովը: Հոս կանգ առնելու համար այս յորդորանայ նշանակութիւնը քրիստոնէութեան, յետագայ նամակներու մէջ զանոնք պիտի դրենք. հոս ասոր նկատմամբ միայն այսչափ կ'ըսենք թէ ինչ որ անոնք ըրեր էին և ինչ որ անոնց ըսուեցաւ որ ընէին, եռապատիկ փոփոխութիւն մը կը ցուցնէ. փոփոխութիւն մը որ կը պարունակէ մեր ՎԵՐԱՍՏԻՆ ԾՆՈՒՆԴ և

դարձի դալ կոչածներնուս վերաբերեալ ամէն ինչ: Այսպէս.

1. Հաւատք — յառաջ բերելով սրտի փոփոխութիւն կամ փափաքանաց սրբացում:

2. Ապաշխարութիւն — կամ վարուց փոփոխութիւն — մեղքերէ Քրիստոսի դառնալ անկեղծ նպատակաւ և ջանալ Անոր հետ քալել իր բոլոր պատուիրանաց մէջ:

3. Մկրտութիւն — կամ վիճակի փոփոխում — աշխարհէն Աստուծոյ սիրելի Որդւոյն արքայութիւնը փոխադրուիլ, դատապարտութեան վիճակէն արդարութեան վիճակին անցնել:

Աս եռապատիկ փոփոխութիւնը մեզ կը հասցնէ երկինքի արքայութեան քաղաքացիութեան լեցուն օրհնութիւններուն այնպէս որ անոր բոլոր հպատակներուն վայելչապէս կրնայ ըսուիլ Առաքելոյն խօսքերը «ուրեմն վաղեմից քաղաքացիութեան և Սատուծոյ ընտանիք» Եփես. 2: 19. և բոլոր անոնց որոնք այսպէս կը մտնեն արքայութիւնը՝ կը վերաբերի չորհրդաց եռապատիկ դանձերը, «Արդարութիւն և խաղաղութիւն և խնդութիւն Հոգւով Սրբով». Հռովմ. 14: 17: Թողութիւն, որդեգրութիւն և ժառանգութիւնը անոնցն է ուխտով, խոստմունքով և կնիքով մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսի վկայութեան և կտակին համաձայն: Այս ճշմարտութեանց լոյսով կը համեմատուի մի քանի եզրակացութեանց որոնք պիտի յիշեմք հիմայ:

1. Հրեական եւ քրիստոնէական սնեհութիւնները միեւնոյն չեն. բոլոր այս դարձի եկողները Հրէաներ էին — ան անտեսութեան օրինաւոր անդամները, բայց այդ պատճառաւ Քրիստոնէական անտեսութեան անդամակցութեանը չարժանացան: Անոնք Քրիստոսի եկեղեցիին վրայ աւելցան նոր ծնողեան մը միջոցով — ջուրէն ու հոգիէն վերադառնալու ծնանելով կամ պարզ խօսքով

Քրիստոսի վրայ իրենց հաւատքովը դէպի Աստուած իրենց ապաշխարութեամբը և Տէր Յիսուսի անունովը մկրտուելովն։ (Ekkleesia) եկեղեցի բառը, Գործք Առաքելացի. 2: 47 համարին մէջ յատուկ նշանակի մը համար կանչուած, հրաւիրուած, զատուած, անջատուած ժողով մըն։ Աս դարձի եկողները Հեռական սնեհտութեան կանչուած զատուած էին նշանակի մը համար որ ան տնտեսութիւնը կարող չէր կատարել։ Եկեղեցին աղբուրէնէ շատ տարբեր նոր բան մըն է. ունի նոր օրէնսգիրք մը, նոր ուխտ մը, անդամակցութեան նոր պայմաններ, նոր նշանակիներ և նոր հոգի մը, «ինն բանեքը անցան, ահա ամէն բան նոր եղաւ»։ Նոր գիրքին նոր չիշերու մէջ դրուեցաւ։ Երկու տնտեսութիւնները կապակցութեան կէտ մը ունին, որովհետեւ մէկը միւսին ճամբան պատրաստեց, միայն այսչափ։

2. Մկրտութիւնը քրիստոսեան տեղ չի տրուեցաւ, աս դարձի եկողները ամենքն ալ քրիստոսեան ուխտին մէջն էին բայց ամէնքն ալ մկրտուեցան, որքան անտեղի է ուրեմն ըսել թէ մէկը միւսին տեղը դրուեցաւ։

3. Աս արեւելեանքը մեջ մանկանց անդամակցութիւնը չէ ընդունուած «անոնք որ սրտանց ընդունեցին անոր խօսքերը մկրտուեցան»։ համար 41. Անոր պայմանները յօժարակամ ընդունելով միայն կրնան անդամ ըլլալ։ Ճշմարիտ է որ կ'ըսէ թէ «խոստմունքը ձեզի է և ձեր որդեցը և ամէն հեռու եղողներուն որոնք որ մեր Տէր Աստուածը պիտի կանչէ», բայց

1. Մկրտութիւնը խոստմունք չէ այլ պատուէր մըն է.

2. Որդեքը յիշելով չի ցուցներ թէ անոնք եկեղեցիի անդամներ են աւելի քան «ամէն հեռու եղողները»։

3. Ամէնքն ալ կրնան ըլլալ հրաւերին հնազանդելով, «որոնք որ մեր Տէր Աստուածը պիտի կանչէ»։

4. Աս գլխուն հեռաւորութեանց ամենալստահելի մեկնութիւնը կը գտնենք Յովհ. 3: 5. համարին մէջ.

Չուրէն և հոգիէն ծնանիլը Աստուծոյ թագաւորութեան մէջ մտնել էր։ Ահա հոս երեք հաղարի չափ հոգիներ արքայութիւնը կը մտնեն։ Երկնից արքայութեան բանալիները ունեցող մարդը հոս է, և փրկութեան դուռը կը բանայ. ի՞նչ կը գտնենք հոս։

1. Սուրբ Հոգին Առաքելոց քարոզութեան միջոցաւ մեղաւորները հաւատքի և ապաշխարութեան կը բերէ — զանոնք յանդիմանելով մեղքի համար, արդարութեան համար, դատաստանի համար։

2. Անոնք որ այսպէս ապաշխարութեան բերուեցան, մկրտուեցան եկեղեցիին վրայ աւելցան, այսպէս անոնք «Չուրէն ու հոգիէն ծնան»։ Ինչո՞ւ չփոթիս այլարանական խօսքերէ քանի որ այս անուրանալի ճշմարտութիւնները ամենապարզ խօսքերով կը յայտնեն արքայութեան մէջ մտնելու կերպը։ Սուրբ Հոգին հոս է, Չուրը հոս է և հոս են մեղապարտները որոնք այս միջոցներով նոր ստեղծուածներ եղան Յիսուս Քրիստոսով։ Ճշմարտութիւնը առաջնորդ տաճարէն իրողութեանց թարգմանուած է, որով գաղտնիքը ջնջուած է։

Խիստ շահեկան է այս հաղարաւորներուն դարձի գալուն հետեւանքները դիտողութեան տեսել, ինչպէս որ գրուած է գլխուն վերջի մասին մէջ, բայց այդ մեղ «Առջի սկզբունքներէն» անդին կը տանի, որոնց նուիրուած են այս նամակները։ Մենք այսչափ միայն պիտի ըսենք թէ «Անոնք միշտ Առաքելոց վարդապետութեանը ետեւէ էին», և ո՛չ թէ Մովսէսի Օրէնքին ետեւէ, իրողութիւն մը որ նոր բաներու հաստատութիւնը կը յայտնէ։

5. Վերջապէս կը տեսնենք թէ աս գլխուն մէջ տեսած արքայութիւնը «Փոքր քարի» մը նման «առանց ձեռքի կտրուած և Աստուածային զօրութեամբ կառավարուած», պիտի ըլլայ մեծ լեռ մը բոլոր աշխարհը լեցնելու», և հոս քարոզուած «ապաշխարութիւնը և

մեղաց թողութիւնը» պիտի քարոզուի «բոլոր ազգե-
րուն»։ Հոս բացուած կտակը վերջին կտակը և ուխտն
է։ Արեգակը ծագեցաւ, աստղերը դադարեցան լոյս տա-
լէն, աւելի պայծառ արեւ մը պիտի ծագի։ Աստուծոյ
փրկութիւնը իր կատարելութեամբը յայտնուեցաւ,
«Ամէն բան կատարուեցաւ» խնձոյքը պատրաստ է,
եզները և զիրցուած անասունները մորթուեցան և «ամէն
բան պատրաստ է», «հոգին և հարսը կ'ըսեն եկուր, և
ան որ կը լսէ, թող ըսէ, եկուր, ու ան որ ծարաւ է,
թող գայ, ու ան որ կ'ուզէ կենաց ջուրը ձրի առնէ»։

ՆԱՄԱԿ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՓԵՏՈՂԷ ՄԸ

Ա.Ո Խմբագիր Քրիստիան Սթանսարսի,

Իմ առաջին նամակիս շատ քաղաքավարութեամբ
պատասխանած ժամանակնիդ՝ զգուշացայ իմ չնորհա-
կալութիւններս յայանելէ, չուզելով ընդհատել ձեր
նամակներուն ընթացքին, և ալ եւս չեմ կարող ետ
մնալ ձեզի ըսելէն թէ որքան երախտապարտ կը զգամ
իմ դժուարութիւններս լուծելու համար ձեր պարզ և
ինծի համար նոր կերպին։ Ես շատ զարմացայ ձեր մի
քանի դաւանութիւններէն, քանզի առաջնորդուած էի
հաւատալ թէ դուք նորահար կրօնք մը կը քարոզէք և
պարզ խօսելով կ'ուզէի որ սոսոյզ ըլլար։ Իմ դատար-
արկուած Աստուածաբանութենէս միտք մը հանելու
ջանքերէս այնքան ձանձրացած էր որ գոնէ կիսով չափ
կը փափաքէի ընդարձակ եկեղեցական ազատութեան
համոզուիլ, և այդ յոյսով գրեցի ձեզի որ զիս այդ
կողմը առաջնորդէք. սակայն յուսախար եղայ, և ես

ուրախութեամբ կը խոստովանիմ. Հին Կտակարանի և
անոր իշխանութեանը վրայ ձեր տեսութենէն շատ մխի-
թարութիւն վաշելեալ, բայց չեմ կրնար չի նկատել ձեզ
Նոր Կտակարանի իշխանութեան ամենախիստ պաշտպան-
ներէն մին։ Կը թոյլատրէ՞ք ինձ ըսել թէ կը վախճամ
որ Նոր Կտակարանի գրոյն ձեր խիստ հետեւիլը ժամա-
նակիս չի յարմարիր։ Ես գրեթէ կը խորհիմ թէ կրօնքի
լոկ ձեւերը, ինչպէս Մկրտութիւն, ձայնիւ աղօթել, շա-
բաթը պահել և Քրիստոսի Աստուածութեան և քառու-
թեան վարդապետութիւնները մեռելալ անցնելի մը կը
վերաբերին, և թէ աշխարհիս յառաջագիմութեան թա-
տերաբեմին վրայ, կրնանք արտօնուիլ մանկութեան
խանձարուրքը մէկտի ձգելու և հոգին ազատ կատա-
րելութեան համար։ Ինծի կը հարցնես թէ չեմ սիրեր
Քրիստոսը, կը պատասխանեմ, ա՛յո, ես կը սիրեմ իր
նկարագիրը, շատ կը հիանամ և կը սիրեմ իր բարութիւնը
սրբութիւնը և մարդասիրութիւնը և եթէ այս բաներով
իրեն հետեւիմ, ինչո՞ւ բռնաւորուիմ վարդապետու-
թիւններով, ձեւերով և եկեղեցական ընկերակցութեան
պայմանաւոր սեղմումներով։ Կը խնդրեմ, մի դատապար-
տէք զիս իբր անհաւատ մը, ես անհաւատ չեմ։ Ասոնք
խորհուրդներ են — երազներ — որոնք երբեմն կիշխեն իմ
վրաս. գուցէ մօտեւս կարդացածներէս ներշնչուած, և
երբ ասոնք մէկդի կը ձգեմ, կը գտնեմ որ ետ իմ նախ-
նի համոզումներուս կը սահիմ, և այսպէս երբեմն դուն
ինձ կիսով չափ ազատական չես թուիր, և երբեմն շատ
հեռուն գացած կը թուիս։ Կը վախճամ որ դուն Մով-
սէսի իշխանութիւնը մերժելովդ, կրկին կը կոտորես
օրէնքին տախտակները և մեզ կը թողուս առանց ներ-
շնչեալ բարոյական օրէնքի։ Արդ կրնա՞ս դու ինձ օգնել
այս տարօրինակ հակասութեանց մէջ, զիսն՝ ձամբայ
մը այս խիտ մացառներէն դուրս ելլելու։ Քեզի գրելէս
վերջը ձեր քարոզիչներէն ոմանց քարոզները լսեցի, բայց

չեմ կրնար ըսել թէ անոնք ինձ օգուտ մը ըրին։ Ինձ անպէս կը թուի թէ անոնք Սուրբ Գրոց տառն գերի եղած են, առանց անոր հոգին նկատելու, և անոնց քարոզութեան մեծ մասը մտաւորական հաւատք մը հաստատել է. համոզելով ժողովուրդը որ «գաւառութիւն տան» և մկրտուին։ Ուրախ եմ, քու նամակներէդ պատահաբար սորվեցայ թէ դուք Մկրտութիւնը չէք համարիր իբր սպեղանի մը բոլոր հոգեւոր տկարութեանց — ծեփ մը ծածկելու մեղաց բոլոր վէրքերը — և թէ հաւատքը ճշմարտութեան լոկ հաւանութիւն մը տալէն աւելի բան մըն է։ Սակայն ձեռք քարոզիչներուն քարոզներէն այս տպաւորութիւնը առնողը ոչ ոք կրնայ մեղադրել, գուցէ աւելի իմ մտքիս անյարմար կացութեանէն էր քան թէ անոնց խօսքերէն որ անոնց քարոզներուն այն գոյնը տուաւ։

Կը փափաքիմ աւելի լսել ձեզմէ, ձեւական կերպով առարկութիւն մը չեմ ըներ, աւելի կ'ընտրեմ իմ մտքիս վիճակը պատմել և ձեզի թողուլ բացատրութիւնները ձեր շարունակութեանը մէջ, առանց ձեր նամակներուն ծրագիրը ընդհատելու։ Կ'ուզեմ որ ձեր ընթերցողները ինձ հաւատան երբ կ'ըսեմ թէ ինքզինքս և իմ հոգեւոր նեղութիւններս ժողովուրդին առջեւ հանելու ինքնահաւանութեան թերութիւնը չի պիտի ուզէի ունենալ եթէ չի գիտնայի թէ դժբաղդաբար մեծ դասակարգի մը ներկայացուցիչն եմ, մասնաւորապէս ժամանակիս պատանիներուն։ Անոնք իրենց հոգիները անցեալ դարերու վարդապետութեանց չեն կրնար յանձնել, մի եւ նոյն ժամանակ բարեպաշտ ըլլալ կ'ուզեն։ Անոնք արագաբար ընդարձակ եկեղեցական տեսութիւններու և համակրութեանց կը տարուին. Շատերուն օրհնութիւն մը պիտի ըլլայ եթէ կրնաք զիրենք իրենց այդ շփոթութիւններէն դուրս հանել։

ՓՆՏՈՌՂ ՄԸ

ՆԱՄԱԿ ԻՆՆԵՐՈՐԳ

Ծայրայեղութիւնք պապականաց եւ քանախօսականաց. — Երկուքին ալ արմատք անհաւատութիւն, ինչպէս նաեւ աղանդաւորներուն. — Յիսուսի Տէր ըլլալը. — Իրեն հաւատարմ ցոյցով մը Անոր իշխանութիւնը մերժելուն յիմարութիւնը։

Սկսար դուն հիմայ մեր դիրքը որոշել, ճշմարիտ է թէ մենք մէկ կողմանէ կը մարտենք և կրնդ գիմանանք Պրոնքի մէջ բոլոր մարդկային իշխանութեան, ո՛չ թէ միայն ինչպէս կը պահանջէ և կը ստիպէ հռովմէականը՝ եկեղեցական իշխանութեան համար, այլ նաեւ ինչպէս որ բովանդակուած է բողոքական Աւետարանականներուն Աստուածարանական դրութիւններուն և մարդոցմէ սահմանուած արարողութիւններուն մէջ։ Այս ծխականութեան քննութիւնը կը սկսի միայն վերջնել «մարդկային պատուիրանաց և աւանդութեանց» դիմակը, զոր բողոքականք իրենց Աստուածարանութեան և պաշտամունքին մէջ մոցուցած են։ Վերջնապէս առաջ ծխականութիւնը մերժողներն ալ պիտի տեսնեն թէ իրենք ալ «նըղոված բաներէն» առած իրենց վրանին մէջ պահած են շատ մը բարեկրօնի վերարկուներ, ոսկի լեղուններ և սիկդ արծաթ, որոնք Ա. քովրի ձորին մէջ կրակով այրուելու են Իորայէլի բանակը ստոյգ յաղթութեան չուելէն առաջ. Յես. 7. Միւս կողմանէ հաւատարապէս ճշմարիտ է նաեւ թէ խոտիւ կ'ընդգիմանանք այն մարդկային իշխանութեան, զոր ժամանակիս կեղծ ազատականութիւնը կը ջատագովէ։ Իրականապէս այս նոր բողոք մըն է մի եւ նոյն արմատէն. Աճհաւատքիւնն է այս բոլոր չարեաց արմատը եթէ ըլլայ կատարեալ հպատակութիւն մարդկային իշխանութեան, ինչպէս որ է հռովմէական եկեղեցւոյ մէջ, թէ ըլլայ Աստուածային յայտնութեան և դաւանական իշխանութեան խառնուրդ մը բողոքա-

կան եկեղեցիներուն մէջ եղածին նման, կամ թէ ըլլայ մարդուն միտքը աստուածացնելուն մէջ. բոլոր անոնց դէմ մենք վեր կը բռնենք Յիսուսի գերիշխանութիւնը և կը սնդակենք անպայման հպատակութիւն Աստուածային Փրկչի մը և միայն Անոր: Աս բանիս մէջ մեզ ուղիղ կը հասկնաս:

Զարմանալի չէ՞ որ քու նախնի կրօնական համուզումներուդ կնճռոտութիւններէն և շփոթութիւններէն փախչելու ջանացած միջոցիդ ծայրայեղութեան աւելի կործանարար վտանգներուն ենթարկուիս: Ասիկայ մտքի օրինաց գործողութեան ստոյգ և անհրաժեշտ հետեւութիւնն է տիեզերքիս մէջ գործող ո՛ր և իցէ մտքի օրինաց համաձայն, սակայն հպատակ է չափաւորելու ուրիշ հաւատարապէս զօրաւոր օրինաց ներկայութենէն, և քեզի համար մեր յոյսը այս է որ մտաւորական Աստուածարանութեան գերութենէն փախչելու միջոցիդ, կեդրոնէն շատ չի հեռացած, Նոր Կտակարանի ճշմարտութեանց վայելչութիւնը և պարզութիւնը պիտի կասեցնէ քեզ և քու հոգիդ հաստատուի Աստուծոյ Որդոյն, Մարիամի Որդոյն քաղցր և սուրբ հրապուրանքովը, որուն մարդկային գերազանցութիւնը այդքան ազատութեամբ կրնադ տեսիս — Որուն Աստուածային հրապուրանքը և պահանջները դժուարին պիտի գտնես ուրանալու առանց բռնաբարելու դատողութիւնը, հաւատքը, խղճմտանքը և ամենայն ինչ: Եթէ հին Կալվինական Աստուածաբանութեան հակասական և անպատշաճ վարդապետութիւններէն նեղուեցար և շփոթեցար, մի՛ խորհիր թէ հանգիստ կը գտնես բանախօսականաց անյատակ լարիւրին թոյր փախչելով: Այդ լեռան աւազակոյտի սահմանին մէջ ժայռ չի կայ որ քու հոգնած հոգիդ կրնայ հանգիստ գտնել: Մեզի և մտախուզի, անապատի, ցեխի և ցնորքի վայր մըն է: Անուսում գեղջուկ մը խօսկան լապտերով մը աւելի խոր ցեխի մէջ երբէք չինկաւ աւելի:

դիրահաւան անձկանօք, աւելի անյոյս վախճանի մը, քան թէ աս լուսաւորեալ բանախօսականները իրենց գիտական կրօնքի մը անձկանօք հետեւած վախճանին:

Աս անտարակուսելի է որ Յիսուս Նազովրեցիէն վերջ մէկը չի գտնուեցաւ Անոր մրցանակէն պահանջ մը ունեցող: Հաղար ինը հարիւր տարիներու փորձերը և յառաջագիմութիւնը Անոր նկարագրին և վարդապետութեանը վրայ բան մը չաւելցուցին: Ուրիշ Քրիստոս մը չեղաւ որ կարենար գրաւել մարդոց սրտին սէրը և պաշտամունքը, ո՛չ ալ ուրիշ խաչեալ մը, աշխատող մը, ուսուցիչ մը, մարդասէր մը, Առաջնորդ մը և Ինքնակալ մը Անոր նման: Անիկայ «Պատմութեան միակ հրաշքն է», մինչեւ անգամ՝ անհաւատներուն. բան մը չենք շահիր զԱնիկայ կորսնցնելով, այլ ամէն բան կը կորսնցնենք: Եթէ ինքը ճշմարիտ է՝ ամէն բան կը շահինք Անոր յարելով, եթէ ճշմարիտ չէ՝ դարձեալ բան մը չենք շահիր Անկէ հեռանալով: Ո՛չ առաջնորդ, ո՛չ ալ Փրկիչ կը մնայ մեզի, մենք մեր անձին, մեր իմացականութեան կը թողունք, ուրկէ փրկուիլ փնտնեցինք. հետեւելու ենք մեր դատողութեան խղճմտանքին և հակամիտութեանց, և սակայն Անոր պահանջածը մարդուս աս կարողութիւններն են որով իր շահը, ընկերակցութիւնները, նախնի սովորոյթները տաւորութեան հպատակեցնէ, բռնադատելով պատգամներ տալու ժամանակին ազդիչ կիրքը հանդարտեցնելու: Յոգնածին հանգիստ կա՞յ այդ ճամբուն մէջ, կանգ առ և լաւ խորհէ: Կ'աղաչեմ Արդարութեան Արեգակին կոնակ չի դարձուցած, ո՛չ թէ գոնէ հաստատուն առողով մը այլ չըջմոյիկ հուրով մը առաջնորդուելու որ մեռեալ անցեալին գերեզմանատան ճախճային փտտութիւններէն ծնունդ կ'առնէ:

Դուն մեզ խնայ կը համարիս Յիսուս Քրիստոսի

անապայման հպատակութիւնն պնդելնուս համար։ Այդ է անտարակոյս պատերազմի դաշտը ուր եթէ անձնատուր ըլլաւ Քրիստոսի քու վերջին պատերազմէ լրացած պիտի ըլլայ, Դուն կը կարծես թէ մենք Նոր Կտակարանին Գրիկ գերի կըլած ենք, գուցէ ճշմարիտ է ատիկայ մի քանի բաներու մէջ առանց մեր գիտակցութեան։ Մենք չենք գիտեր Սուրբ Գրոց ու եւ իցէ մասին հոգիին հասնելու միջոցը, այլ միայն գրով, բայց լոկ գրին կարեւորութիւն չենք տար, խօսողին կամ գրողին միտք մնայ միջոց ըլլալէն աւելի։ չենք փափաքիր կեղեւտիլ զո՞ն մնայ եթէ միջուկին չի հասնինք, չենք ուզեր բառեր ունենալ առանց անոնց միտքը հասկնալու։ Դուն կրնաս դատել թէ Գիրն է կամ Հոգին կամ երկուքն ալ, երբ կ'ըսենք թէ հաւատոյ դաւանութեան և ամբողջ ընկղմում վեհապետի չափ ծանրութիւն չունի մեր քով եթէ չունի իր հետ անապայման անձնատուութիւն կենաց, վիճակի, դատողութեան, խղճմանքի, սրտի և նկարագրի նուիրում Տէր Յիսուս Քրիստոսի կառաւ վարութեան և առաջնորդութեան։

Աս քեզի համար բաւական հոգեւոր և Աւետարանական չէ՞, մինչեւ անգամ ձեր ամենէն ուղղափառ համարումներուն մէջ։ Նոր Կտակարանին գրոյն և հոգիին պահանջները ուղիղ բան չի՞ գոհացներ։

Դուն կ'ըսես թէ «Լը հիմնամ և կը սիրեմ Յիսուսի նկարագիրը» և խորհեցա՞ր երբէք այս ըսած ժամանակդ թէ եթէ Յիսուս ճշմարտապէս Աստուած չէ՞ և եթէ իրօք մեր մեղքերուն համար չի մեռաւ և մեղ արդարացնելու համար յարութիւն չառաւ, չունի նկարագիր մը որ համար մէկ մը կարենայ յարգել։ Ինք ըսաւ թէ Աստուծոյ Որդին է — թէ իր մէջը կեանք ունի, թէ ինք է միայն ճամբան, ճշմարտութիւնը և կեանքը — Մեռաւ աշխարհի մեղքին համար — Ելաւ Գերեզմանէն Տէր և Օծեալ, մարդոց Փրկիչը և ինքնակալը ըլլալու։

Աս Աստուածային ճշմարտութեանց և իշխանութեանց վրայ հիմնած, զրկեց իր Առաքեալները պատուիրելով որ աշակերտեն ըզոր աղգերը, մկրտելով զանոնք Հօր, Որդւոյ, և Սուրբ Հոգւոյ անունովը։ Արդ այս պայմանները ընելով ինքը խաբուած էր ապացուցանելով ինքզինքին թէ հաճելի եռանդուն մէկն էր, կամ թէ խաբեց ուրիշները, իր նպատակին ծառայող խարդախ և խարեւայ մը ըլլալով։ Ասոնց որը որ ըլլայ՝ ինչպէս կրնաս հիմնալ Անոր նկարագրին վրայ և Անոր նմանիլ փափաքիլ իրր լրումն կրօնքի։ Ո՛չ, Պարոն, եթէ Յիսուս քու հիացմանդ արժանի նկարագիր մը ունէր, պատճառը այս է որ ինքը ճշմարտապէս վկայեց իրեն համար ինչպէս որ էր, ուրեմն պատրաստ ես ընդունելու իր Աստուածութիւնը, քաւութիւնը և նաեւ իր օրէնքները։

Հոս տեղի չունինք նամակիդ պարունակած բոլոր կէտերուն վրայ խօսելու բայց պիտի չի մոռցուին. դուն ալ մոռնալու չես թէ քեզմէ շատ հազարաւորներու կը դրննք, և թէեւ աս նամակները քեզի ուղղեալ են՝ ստիպողաբար կը պարունակեն շատ ուրիշներու դժուարութիւնները ու պէտքերը որոնք քու վիճակիդ մէջ չեն։ Կը յուսանք զանազան պէտքերու վրայ խօսիլ վերջացնելէն առաջ միեւնոյն ժամանակ հաճելի պիտի ըլլայ մեզի ձեր թեւադրութիւնները ընդունիլ, որոնք ո՛չ պակաս հաճոյք պիտի պատճառեն մեր համոզումներուն անկեղծ ընդդիմութիւններ պարունակելովն, «Ամէն բան փորձեցէք, բարին ամուր բռնեցէք»։

ՆԱՄԱԿ ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ

Մեղաւորին հրամայուած է ինքզինքը փրկելու :

Հին Կտակարանէն և չորս Աւետարանիչներէն քեզ առաջնորդելով հասանք փրկագործութեան պատմութեան կատարելութեանը . ծանօթանալով ան իշխանութեանը որուն տակ դրուած ենք , այսինքն Տէր Յիսուս Քրիստոսին և իր զեպաններուն որոնք իշխանութիւն ընդունեցին Անոր անունովը խօսելու — Տաններկու Առաքեալներուն — ուստի հոս պարտք կը համարինք քեզի փոքր քարոզ մը տալու Գործ 2 : 40 համարը բնաբան առնելով :

«Աս խտացած ազգէն ինքզինքնիդ ազատեցէք» .

Կը տեսնես թէ վերջապէս մարդիկ ինքզինքնիդ փրկելու հրամայուած են : Պարզապէս անհար է որ մարդ ընելու բան մը չունենայ , բոլորովին կրաւորական ըլլայ այս փրկութեան հասնելու գործին մէջ : Անիկայ մեղքէ փրկութիւն մըն է . կրնա՞յ մարդ մեղքէ փրկուիլ առանց հրաժարելու մեղքէն . կրնա՞յ մեղքէն հրաժարիլ մինչեւ որ չի դադրի մեղքը սիրելի . կրնա՞յ մեղքը սիրելէ դադարիլ մինչեւ որ չըմբռնէ այն խիստ և ահաւոր ճշմարտութիւնները որ կը յայտնեն մեղքի ազդեցութիւնը և զազրանքը . Տէր Յիսուս Քրիստոսով փրկուելու համար մարդ պարտի սիրել զԱյն և Անոր վստահիլ . կրնա՞յ մարդ սիրել և վստահիլ առանց իր խորհուրդներուն և զգացումներուն գործողութեանը : Դարձեալ , այս փրկութեան վայելմունքը ճնազանդութեան վրայ կախեալ է , կը պահանջուի որ մեղաւորը «Ապաշխարէ և մշրտուի» , Աս հնազանդութեան հաւասարապէս անհրաժեշտ է մտաւոր , բարոյական և ֆիզիզական կարողութեանց գործունէութիւնը — խորհելու , որոշելու , և

գործելու իմացական էակի մը համար փրկութեան կոչուելու արժանի բան մը չի կրնար ըլլալ , առանց փրկուածին մասնակցութեանը անոր գործողութեանը մէջ : Ազգաց նիւթը փոփոխութեան մը մէջ բոլորովին անգործ կրնայ ըլլալ , բայց խորհող , կամեցող , պատասխանատու հոգի մը ո՛չ երբէք . ուստի մարդուն փրկութիւնը որքան բոլորովին Աստուծոյ գործը ըլլալը ցուցնէ , խօսքով յիշուած ըլլայ կամ ո՛չ , անոր պատմութիւնը , խօսքով յիշուած ըլլալ կամ ո՛չ , անոր յաջողութիւնը կապուած է ենթակայ եղող բանական բնութեան հաւանութեանը :

Աս կէտը բացատրող օ. ինակ մը յառաջ բերենք :

Գործք Առաքելոցի 27 երրորդ գլխուն մէջ նաւաբեկութեան ահարկու պատմութիւն մը դրուած է . այնքան մեծ վտանգ մը որ թէ նաւազները և թէ ճամբորդները բոլորովին յուսահատութեան մէջ էին . բայց Պօղոս Առաքեալ Աստուծոյ հրեշտակէն մասնաւոր յայտնութեամբ զանոնք ամէնը վստահեցուց թէ անոնցմէ ո՛ր և իցէ մէկուն կեանքը պիտի չի կորսուի : Յայտնութիւնը այս էր , «Ահա Աստուծոյ քեզի շնորհեց ան ամէնը որ քու հետդ նաւին մէջն են .» համար 24 : Այս յայտնութիւնը այնքան անպայման և կատարեալ կ'երեւի որքան լեզու մը կրնայ յայտնել . պարզապէս կ'երեւայ թէ անոնք պիտի փրկուէին . սակայն (համար 31) երբ նաւազները նաւէն փախչելու վրայ էին , Պօղոս ըստ հարիւրապետին , «Թէ որ ատոնք նաւին մէջ չի կենան դուք չէք կրնար ազատիլ» :

Վերջապէս երբ նաւը յարմար տեղ մը առաջնորդուելով նստեցուցին , ու նաւուն ետեւի կողմը ալիքներուն սաստկութենէն կը քակուէր , անոնք հրեշտակներու թեւերով ցամաք չի հանուեցան , այլ «անոնք որ կրնային՝ լողալով ցամաք ելան և մնացածները ոմանք տախտակներով և ոմանք նաւուն ուրիշ բաներով , և այսպէս ամէնը ազատեցան , ցամաք ելան» ,

(համար 43, 44): Արդ այս Աստուածային փրկութիւն մըն էր: Անշուշտ, Աստուծոյ անտեսանելի ձեռքը, Ան զօրութիւնը որ մորկին վրայ հեծած փոթորիկը կը կառավարէ, առաջնորդեց այս տկար նաւը ծովու խորութեան վտանգներէն յարմար տեղ մը որ եթէ Աստուածային առաջնորդութիւնը չըլլար պիտի կորուէին. բայց երբ իրենց փրկութիւնը ղիւրացաւ, երբ զայն իրենց կարողութիւններովը ստանալու սահմանին մէջ բերուեցաւ՝ անոնց հրամայուեցաւ որ ինքզինքնից ազատեն: Ուրիշ խօսքով անոնց ըսուեցաւ որ ամէն մէկը իր կարողութիւնը գործածէ Աստուծոյ չնորձած ազատութիւնը իւրացնելով: Եթէ այսպէս չընէին՝ պիտի չի փրկուէին:

Այսպէս է նաեւ մեր հոգիներուն մեղմէ փրկուիլը: Մեր չի կրցածը Աստուած կ'ընէ, փնտռելով մենք կարող չէինք զԱստուած գտնել. Աստուած Յիսուս Քրիստոսով կը յայտնէ ինքզինքը որ ճանչնանք զինքը: Կարող չենք մենք ստեղծել այն ճշմարտութիւնները կամ ներշնչութիւնները որոնցմով հոգին կրնայ վերցուիլ ազիտութեան ու պղծութեան տիղմէն. Աստուած իր Սուրբ Հոգիով զանոնք մեզի բերաւ: Մենք մեր հոգիները յանդանքէ չենք կրնար փրկիլ, կամ մեր զործած մեղքերուն քառութիւնը ընել. Աստուած իր Որդին մեզի համար քառութիւն ըլլալու տուաւ հաւատացեալին արդարութիւն ըլլալու: Մենք չենք կրնար երկինք երթալու շաւիղ մը գտնել, կամ յաւիտենական աճաւոր գաղտնիքները բանալ: Աստուած Յիսուսը մեռելներէն յարուցանելով մահուան խաւարը փարատեց և կեանքը իւրոյս բերաւ: Մենք կարող չենք հաւատալու կամ ապաշխարելու, կամ բարիին դառնալու, առանց մեր խորհուրդներուն և զգացումներուն մէջ Աստուածային ազդեցութիւնները ընդունելու: Աստուածային ազդեցութիւնը Աստուած մեր վրայ կը թափէ Աւետարանին յայտնութիւններով: Այսպէս յայտնի է թէ

փրկութիւնը Տէրոյմէն է, և եթէ երբէք փրկուինք, Աստուծոյ չնորձօքը, կրնանք փրկուիլ. բայց Գիւրքը կ'ըսէ «ինքզինքնիդ ազատեցէք»: Այո՛, քանզի ինչ որ կատարուեցաւ մեզ փրկելու համար, դարձեալ չենք փրկուած, մինչև որ ընդունինք և իւրացնենք Աստուծոյ փրկութիւնը Աւետարանին պայմանները կատարելով: Արեւը մեզի համար պարապ տեղը կը ծագի, եթէ չենք բանար մեր աչքերը զանիկայ տեսնելու, որ անոր լոյսին մէջ քայլենք: Նմանապէս ճշմարտութիւնը մեզի համար ունայն տեղը յայտնուած է, նաեւ Յիսուսի Կեանքը, Սէրը, Մահը, և Յարութիւնը, եթէ չի նայինք և չի հաւատանք: Սովամահներուն համար պարապ տեղը հաց կը պատրաստուի եթէ անոնք չառնեն և չուտեն: Այսպէս ալ Աւետարանին խնձոյքը պարապ տեղը պատրաստուած է, եթէ մենք հարսնիքին չենք դար, կենաց հացէն ուտելու և փրկութեան ջուրէն խմելու: Դուն կը հարցնես թէ Աւետարանին մէջ մարդ անօգնական — մեռած — նկատուած չէ՞. բայց ոչ թէ բառին կատարեալ նշանակութեամբը, ինչպէս շատ անգամ կը գործածուի: Անօգնականութեան տարբեր աստիճաններ կան, հոսանքի մը մէջ ձգուած կամ գետի մը յատակը դառնուած մեռած մարմին մը բոլորովին անօգնական է, եթէ վերցուիլ հարկ ըլլայ՝ բուռն զօրութեամբ միայն կրնայ վերցուիլ. բայց մարդ մը որ գետին մէջ խեղդուելու վտանգին մէջ է. անոր նման անօգնական չէ: Եթէ ինքն իրեն ձգուի տղտի կորսուի, սակայն եթէ զինքը փրկելու ձեռք մը իրեն կարկառուի՝ կրնայ ձեռք բռնել և այսպէս ինքզինքը կը փրկէ և կը փրկուի: Մեղաւորները պիտի կորսուին եթէ իրենք իրենց թողութիւն բայց անոնք աչք, ականջ, միտք, սիրտ ունին և կրնան տեսնել, լսել, խորհիլ, զգալ և գործել, երբ Աստուծոյ փրկութիւնը իրենց մօտ բերուած է: Յիւրաքանչէր մեղաւորը մեռած է, ըսուած է, մեղքերու մէջ մեռած է,

այսինքն իր մեղքերը բաժնած են զինքը Աստուծոյ բա-
րեկամութենէն և հաղորդակցութենէն. սակայն մարդ
կրնայ մեռած ըլլալ մէկ մտքով մը և կենդանի ըլլալ
ուրիշ մտքով մը: Կրնայ հոգեւորապէս մեռած ըլլալ
սակայն մտաւորապէս և մարմնաւորապէս կենդանի,
ինք ունի միտք և խղճմտանք որոնց Աստուած կրնայ
բողոքել և որոնց միջոցաւ կրնայ իրեն մօտեցնել ճշ-
մարտութիւնով և սիրով: Ասոր համար «ինքզինքնիդ
ազատեցէք», յորդորանքը չեկաւ՝ մինչև որ մեր փրկ-
ութեան համար Աստուածային միջոցները ի գործ դր-
ուեցան. ուստի Պէնտէկոստէի օրը Պետրոսի քարոզու-
թեան մէջ ունինք:

Ա. Իրողութիւններ, որ կը յայտնեն թէ Աստուած
ինչ ըրաւ մեր փրկութեան համար: Աս իրողութիւն-
ները կը պարունակեն Աստուծոյ Որդւոյն մարդանալը,
կեանքը, մահը և յարութիւնը:

Բ. Պատուէրներ, որ կը յայտնեն թէ մենք ինչ
պարտքի ենք ընել փրկուելու համար, որոնք են.

1. Հաւատալ Տէր Յիսուս Քրիստոսի.
2. Ապաշխարել.
3. Մկրտուիլ Տէր Յիսուսի անունովը.

Գ. Խոստումներ յայտնելով թէ Աստուած ինչ
պիտի ընէ անոնց որ Աւետարանին կը հնազանդին,
որոնք են.

1. Մեղաց թողութիւն.
2. Սուրբ Հոգին պարգեւը.
3. Արքայութեան քաղաքացիութիւնը, Աստուծոյ

ընտանիքին ժառանգութիւնը:

Այսպէս, իրողութիւններ հաւատալով, պատուէրներ
հնազանդելով և խոստումներ վայելելով. կը կազմեն առ
Աւետարանը. բովանդակելով փրկութեան գործին թէ
Աստուածային կողմը և թէ մարդկային կողմը: Հիմայ
պատրաստ ենք փրկուելու համար մեր ընելու պարտա-

ւորութիւններուն վրայ աւելի որոշ կերպով խօսելու.
զոր հետեւեալ թիւով պիտի սկսինք նոյն միջոցին քու-
ղիտողութեանը կը յանձնենք ուրիշ առաւելութիւն մը
զոր ուշ կամ կանուխ պարտիս ճանչնալ: Թէև մենք
պնդեցինք ինքզինքը փրկելու համար, ողորմութեան
առ ներկայացումը իւրացնելու համար հաճութեան կա-
րեւորութիւնը, յայտնի է թէ իրմէն ընել պահանջուածը
փրկութիւնը ընդունելն է միայն. հաւատք, ապաշխա-
րութիւն և մկրտութիւն, միայն չնորձաց որոշեալ մի-
ջոցներ են Աստուծոյ չնորձքը իւրացնելու. անանկ որ
փրկութիւնը չէ քե գործեւեւն այլ չնորձքն է. սակայն
կայ ուրիշ փրկութիւն մը որուն գործնական հնազան-
դութիւնը աւելի պինդ կապուած է, այն աստիճան որ
մեզի հրամայուած է «ձեր փրկութիւնը գործեցէք»: Աւետարանին
ընծայած առաջին փրկութիւնը յանդանքի
և մեղքի իշխանութենէն ազատուիլն է. զոր կը վայե-
լենք պարզ հնազանդութեամբ Քրիստոսի. գործնակա-
նապէս իր ծառայութեանը սկսելէս առաջ. բայց կայ
գալու փրկութիւն մը մահուանէ, յաւիտենական կենաց
մուտք մը. որ չէ թէ միայն հաւատքի այլ նկարագրի
վրայ հիմնուած է. «Մինչև մահ հաւատարիմ եղիր և
ես քեզի պիտի տամ կենաց պսակը». Երանելի են անոնք
որ Ասոր պատուէրները կը պահեն, որ իշխանութիւն ու-
նենան կենաց ծառին վրայ և դուռներէն ներս քաղաքը
մտնեն». Աս փրկութիւնը մեր ներկայ քննութիւններէն
դուրս է. հոս այսչափ միայն յիշեցինք մտքի շփոթու-
թիւն չի պատճառելու համար:

ՆԱԽԱԿ ՏԱՍՆԵԻՄԷԿԵՐՐՈՐԴ

Հաւատք. — Նշանակութիւնը. — Ամենակարողութեան արդիւնք չէ. — Ինկ հաւանութիւն մը չէ ճշմարտութեան. — Բարոյական ճարտ մը ունի Սուրբ Գրոց մէջ. — Վստահութիւն բանի մը կամ անծի մը վրայ իրեւ ճշմարտ եւ արժանի. — Անոր ազդիւնները, արժէքը եւ մեր բնութեան յարմարութիւնը :

Հիմայ սկսինք փրկութեան պայմանները քննել, կամ թէ մինք ի՞նչ ընելու ենք այս փրկութիւնը իւրաջնելու : Արդէն տեսանք որ երեք պայմաններ կան — Հաւատք, Ապացիարութիւն, Մկրտութիւն : Այս նամակը կը նուիրեմք հաւատքի քննութեան : Հաւատքը իր կարգին մէջ առաջինն է, ինչպէս որ կը սորվինք դէպի Քրիստոս գեռ քայլ մը հաւանողին տրուած պատասխանէն. որուն հարցումը երկրաշարժի մը վախէն յառաջ եկած էր և ոչ թէ փրկութեան վրայ բան մը գիտնալէն. Գործ. 16 : 30-30. «Տէրեր, ինծի ի՞նչ պէտք է ընել որ փրկուիմ» . տառապեալին հարցումն էր. որուն պատասխանն էր, «Հաւատա Տէր Յիսուս Քրիստոսի ու պիտի փրկուիս դուն և քու տունդ» . Արդէն ակնարկեցինք թէ այս պայմանները ըստ հաճոյս չեն — թէ անոնք իմաստութեամբ և վայելչաբար յարմարցուած են մեր բնութեան, ընդունակութեանց և պէտքերուն . Աւետարանին կարեւորութիւնը օրինաւորապէս ճանչնալու համար այս գիտութիւնը անհրաժեշտ է. քանզի համոզուած ենք թէ այս պայմանները շատերուն անընդունելի երեւնալուն պատճառը յառաջ կուգայ ասոնց վրայ օրինական և ծիսական աչքով նայելու կրթութենէն : Եթէ անոնք տեսնեն թէ այս պայմանները ըստ կամա տրուած ձեւեր կամ վճռական իշխանութեան արտայայտութիւններ չեն, այլ մեր բնութեան ընդունակութեան և ստորադրութեան իմաստուն և ողորմած

յարմարութիւններ են, փրկութեան այս պայմանները այնքան հրապուրիչ պիտի ըլլան իրենց, որքան առաջ անընդունելի էին. բայց մեր բնութեան և պարագաներուն յարմարութիւնը սորվելէն առաջ, պարտինք հասկնալ թէ ի՞նչ է հաւատքը : Շատ ճշմարտ է Բոլոքին (Pollok) ըսածը՝ «Հաւատքը շատ միջնաշա ան մարդոցը ձեռքովը որոնք զանիկայ բացատրել ջանացին» : Աս գլխաւորապէս յառաջ կուգայ Աստուածաբանական դրութեանը կազմութեանը մէջ տրամաբանական յարմարութեանց ջանքերէն : Մարդիկ Աստուծային բնութեան և մարդկային բնութեան տեսական գիտութիւններ (Theory) կը յորինեն, յետոյ Սուրբ Գրոց այն վարդապետութիւնները որ անոնց հակառակ կ'երեւան, յարմարցնելու կը չարչարեն : Եթէ մարդուս կասաւեալ ապականութիւնը (Totale depravity) անգամ մը ընդունուի՝ վերստին ծնունդը հրաչք մը ըլլալ պէտք է, և հաւատքը ամենակարողութեան անմիջական գործը : Ու եւ իցէ բան մը Աւետարանը մարդոց այնքան անհաճոյ չըրաւ, որչափ փրկութեան պայմանները նախ պատառորիչ ընել մեղաւորին, յետոյ զանոնք կատարելը անկարող ըլլալը սորվեցնելը :

Կը յիշենք քարոզիչ մը որ խոստովանեցաւ թէ ինք շատ տարիներ կը քարոզէր թէ հաւատքը հոգեւոր նիւթ մըն էր որ Աստուծոյ ձեռքէն մեղաւորին սրտին մէջ կը ձգուէր : Իր փաստն էր Երբ. 11 : 11. «Արդ հաւատքը յուսացուած բաներուն հաստատութիւնը (Substance) և չերեւցած բաներուն ապացոյցն է» . հոս յաղթանակաւ կը հաստատէր թէ, ըսուած է թէ հաստատութիւնն է, (Substance) յուսացուած բաներուն մինչեւ որ մեղաւորը զայն ստանայ. չէր գիտեր թէ (Substantia) լատին բառը Substans բառէն «ներ, ընդ» Substare բառէն է որ կը նշանակէ կանգնել տակը. ո՛չ ալ Յունարէն Hypostasis բառը բուն նշանակութեամբ որ կը նշանակէ

բան մը որուն վրայ ուրիշ բան մը կեցած կամ հաս-
տատուած է. ուրեմն հաւատքը յուսացուած բաներուն
տակը կեցած բանն է, ճշմարտապէս հիմը քրիստո-
նէական կեանքին յոյսին մխիթարութեան և յաղ-
թութեան:

Սիրելի Տէ՛ր, քու հին Աստուածաբանական վար-
դապետութիւնդ անկէ աւելի խմատալից չէ հաւատոյ
վրայ, զոր օրինակ.

«Հարց. 11. Ինչո՞ւ համար Աստուծոյ հոգիէն ուրիշ
զօրութիւն մը կարող չէ գործել այս հաւատքը:

Պատ. Բանդի այդ գործ մըն է որ Ամենակարող
զօրութիւն կը պահանջէ: Ան նոյն զօրութիւնը որ Յի-
սուսի մէջ գործեց երբ նա մեռելներէն յարութիւն
առաւ. Եփես. 1: 19-20 Fisher's Catechism P. 130,
«Յիսուսը մեռելներէն յարուցանողը Ամենակարող զօրու-
թիւնն է որ հաւատք յառաջ կը բերէ» ըսելուն մէջ այն-
չափ խմատ կայ որչափ ըսել թէ մաթեմատիկական խըն-
դիր մը լուծող զօրութիւնն է որ երկաթուղիի կառա-
խումբը կը մղէ: Աս այնքան անտեղի է որ բարի մար-
դիկ երբեք պիտի չի կրնային զայն ընդունիլ եթէ նա-
խապէս համոզուած չըլլային մարդկային բնութեան բո-
լորովին ապականած ըլլալուն. անանկ որ բոլորովին
ապականած վիճակէ մը ելլելու ճամբայ մը չի գտնուե-
լան, վերստին ծնունդը հրաշքով մը պարտի սխիլ:
Նոյնչափ խմատութիւն կայ մարդուս հոգւոյն մէջ բրի-
չով մը փորելով բնական կրթութեամբ զանկայ Տէ-
րովը պարտէ՞ղ մը ընել խօսքերուն մէջ: Պարսիմ մար-
դուս մտքին հասնիլ, մտքի օրինաց համաձայն միջոցնե-
րով: Չարմանք է որ մարդիկ չեն ընդունիր անհաւատ
համարուելու քանի որ հրաշքէ ուրիշ միջոց չի կայ հա-
ւատալու: Ուրիշ մը կ'ըսէ «հաւատքը վկայութեանց
հաւատալն է, ուստի ո՛չ ոք իր հաւատքին պատասխա-
նատու է. եթէ բաւական է վկայութիւնը ինքը կը

ստիպուի հաւատալու, թէ ուղէ և թէ չուղէ, եթէ
վկայութիւնը անբաւական է՝ չի կրնար հաւատալ որքան
փափաքի հաւատալու: Հաւատքը կամաւոր չէ. ուստի
ըստ հաճոյս և անիրաւ է փրկութիւնը այնպիսի միջոց-
ներու թողուլ որոնց վրայ կարող չէ մարդ իշխել»:

Ասոնք հաւատքի վրայով եղած մի քանի խակու-
թիւններ են, որոնցմէ շատ կան կրօնական աշխարհին
մէջ, ասոնք կը նպաստեն մեզ սորվեցնելու պարզ, որոշ
և Ս. Գրոց գաղափարներու կարեւորութիւնը, որոնք
փիլիսոփաներու և աստուածաբաններու անվախճան շփո-
թութիւններովը բեռնաւորուած չեն:

Ուրեմն կը հարցնենք թէ ի՞նչ է հաւատք բառին
նշանակութիւնը.

1. Pistis. Հաւատքին նախնական նշանակութիւնը,
ուրիշներու վստահութիւնն է, մասնաւորապէս բարձր
զօրութեան մը հաւատալ. բանի մը համոզում, վստա-
հութիւն, ապահովութիւն: Ենթակայաբար կը նշանակէ
ապաւինութիւն, հաւատարմութիւն, համեստութիւն:

2. Բառին սովորական գործածութիւնը ասկէ շատ
չի տարբերիր, սովորական գործածութիւնն է բանի մը
կամ անձի մը վստահիլ իրր ճշմարիտ և արժանի. ուստի
մարդոց համար կ'ըսենք «Ես հաւատք ունիմ այն զօրա-
պետին վրայ», կամ «Ես հաւատք չունիմ այն բժիշկին
վրայ», կամ «Երանի թէ աւելի հաւատք ունենայի Պա-
րոն Ք.ին վրայ իրր համեստ մարդ»։ Այսպէս պատմու-
թիւններու, վարդապետութիւններու և դրութիւններու
վրայ կը խօսինք, անոնց հաւատալնիս կամ չի հաւա-
տալնիս, կատարեալ հաւատք, կէս հաւատք, կամ աւար
հաւատք ունենալնիս, և ո՛չ ոք մեզ սխալ կը հասկնայ:

3. Նաեւ Սուրբ Գրոց մէջ նոյն նշանակութիւնը
ունի. միայն սա տարբերութիւնը կայ որ Սուրբ Գրոց
առարկաներէն յառաջ կուգայ որոնք նկատողութեան
առնուելու են: Աստուածաշունչին մէջ հաւատքի առար-

կաները բարոյական և հոգեւոր են: Անոր վարդապետութեանցը մէջ հաւատքը բարոյական հետեւութիւններ կը պարունակէ, Պատմութիւն քաղաքական գիտութեանց, կամ բնական գիտութեանց վերաբերեալ իրողութեանց պատմութեան մը ընդունելութիւնը պարզապէս կրնայ կայանալ վկայութեանց զօրութեան վրայ, և որովհետեւ անոնց գէշ կամ գէշ նախապաշարում մը չունինք կամ մասնաւոր շահ մը չունինք ընդունելնէս կամ մերժելնէս կախեալ, կը թողում որ մեր միտքը կրաւորականապէս յիշեալ վկայութիւնները ընդունին. փոքր ինչ յարմարութեամբ հոս կրնայ ըսուիլ թէ հաւատքը ակամայ է. բայց երբ մեր հաւատքին փոխարինութեան ընդունելութիւնէն կամ մերժումէն կախում ունին — երբ մեր սկզբնայն մեր վիճակին, մեր կեանքին, և մեր ճակատագրին յեղափոխումը պիտի պատճառեն, յայտնի է թէ լոկ վկայութիւններէ զատ ուրիշ զօրութեանց կարօտ է. զօրութիւններ որ մէկ կողմանէ կը պատրաստեն մեզ՝ վկայութիւնները անձկութեամբ ընդունելու. կամ ուրիշ կողմանէ մեզմէ հեռացնելու: Հոս կը սկսինք մեր հաւատքին վրայ իշխանութիւն ի գործ դնել. ապացոյցները քննութեան առնելով կամ մերժելով անոնց քննութիւնը. կամ ընդունելով անոր իրական օգուտը կամ թիւրեղով անոր ճշմարիտ նշանակութիւնը: Աւետարանին հաւատքը ահաւոր հետեւութիւններ չի պարունակեր մեղաւորին համար. ուստի չար կիրքերը կրնան ազդել ապացոյցները խոտորելու կամ բոլորովին անլսելի ընելու: Ան որ կը հաւատայ թէ իր կամքը ի գործ դրաւ շահու և կիրքի ծուռ փաստերը լռեցնելու, իր բարոյական զօրութիւնը ի գործ դրաւ Աւետարանին պահանջումներուն համեստ ուշադրութիւն մը տալու որոշմամբ. ուստի կայ հաւատքի բարոյական ինչպէս նաեւ մտաւորական կացութիւն մը: Մտաւորապէս զիտելով, վկայութեան հաւատալն է, բարոյապէս

զիտելով վկայութեան այնպէս հաւատալն է որ կ'ընդունի անոր բոլոր օրինաւոր ազդեցութիւնը խղճմանքին և սրտին վրայ: Ասոր համար Սուրբ Գիրքը մասնաւորապէս կը չեղտէ սրտով հաւատալը. քանզի Յիսուսի վերաբերեալ ճշմարտութիւնը կը պահանջէ բարոյական բնութեան հաւանութիւնը և գործակցութիւնը: Աս պատճառաւ Աւետարանին մէջ հաւատքը գործնական փորձի հետ կապուած է, որ կը մղէ զայն լոկ իմացականութեան սահմաններէն դուրս կատարեալ համոզման մը — զօրութեան և ձեւին ընդունելութիւն դանդաղեցնելու. Ապաշխարութեան, Դաւանութեան, Մկրտութեան և Տէրօջը անունը կանչելու հետ կցուած է. անանկ որ իր արմատը պարտի ըլլալ բարոյական նաեւ մտաւորական բնութեան մէջ հաւատք ճանչցուելէն առաջ: Աս երբէք բաւին նշանակութիւնը չի փոխեր, բայց մասնաւոր գոյն մը կուտայ անոր, հաւատքին ներգործած առարկաներէն ընդունած և բարոյական հետեւութիւնները որ հաւատք յառաջ պիտի բերէ. որն որ կարեւոր համարեցինք հոս յիշել որ չըլլայ թէ մեր ընթերցողները այնպիսի տպաւորութիւն մը առնեն թէ մենք Սուրբ Գրոց հաւատքին չափը լեցնելու համար ճշմարտութեան պարզ մտաւոր հաւանութիւն մը կը պաշտպանենք: Սակայն կ'ըսենք թէ Սուրբ Գրոց մէջ յիշուած հաւատքը միեւնոյն նշանակութիւնը ունի որ ժողովրդական գործածութեան մէջ ունի: Հին Յունաց հեղինակներուն կամ ներկայ Անգղիացի հեղինակներուն գրութեանցը մէջ — այսինքն համոզում, վստահութիւն, հաստատ և անկեղծ հաւատք: Կրօնական հաւատքին տարբերութիւնը ան առարկաներուն բնութեան վրայ է որուն վրայ հիմնուած է:

Հիմայ տեսնենք թէ Սուրբ Գիրքը ինչ կը հաստատէ: «Արդ հաւատքը յուսացուած բաներուն հաստատութիւնը ու չերեցած բաներուն ապացոյցն է». Եբր. 11: 1.

Արբահամին հաւատքը այսպէս նկարագրուած է.

«Իր մտքին մէջ հաստատ պահեց թէ Ան որ խօսք տուաւ Ինք կարող է ընելու ալ»։ Հռովմ. 4: 41. Հարիւրապետին հաւատքը (Մատթ. 8: 5-10) որուն համար Յիսուս ըսաւ «Իսրայէլի մէջ անգամ ես այսչափ հաւատք չի գտայ»։ Փրկչին բժշկելու կարողութեան վրայ պարզապէս այնքան անսահման վստահութիւն մըն էր, որ Անոր հեռուէն խօսելով անմիջապէս պիտի սպրէր ճիշտ ներկայ եղածիննման։ Հիւանդ կնկան հաւատքը (Մատթ. 15: 28) և վկայուած հաւատքի օրինակները որ կը գտնենք Երբ. 11 Գլխուն մէջ, ամէնը նոյն եղբակացութեան կը տանին թէ հաւատքը բանի մը ճշմարիտ ըլլալուն համոզում կամ վստահութիւնն է, և թէ հաւատք ի Տէր Յիսուս Քրիստոս համոզում մըն է թէ ինչ որ ինք խոստացած կարող է կատարել։

Կենդանական բնութեան բնազդումներէն և փափաքներէն քանի կ'ելլենք աւելի բարձր էութիւն մը, բոլոր գերազանցութեանց հիմը՝ հաւատքն է։ Իմացականութեան ամենէն կանուխ արթնցած ժամանակներուն, ի՞նչ որ կը ներշնչէ և կը կառավարէ մանուկը, ՀՍ.ԽԱՏՔ։ Խորհելէն առաջ կը վստահի և միշտ պիտի վստահէր, եթէ իր գեղեցիկ և պարզ հաւատքը չի խորտակուէր ստութեան և խաբէութեան յարձակումներէն, և ամէն քայլափոխի տարակոյսի և անվստահութեան չի մղեր։ Այսքան հեռու է ճշմարտութենէ ըսելը թէ հաւատքը ըստ կամայ (arbitrary) բան մըն է։ Երբ Աստուած կը պահանջէ որ մարդիկ հաւատան, ինքը պարզապէս կ'ուզէ վերադարձնել զանոնք իրենց բնութեան նախնական անարատութեան։ Հաւատքը հաստատութիւնն է, հիմն է, անհատական կեանքի արժանաւորութեան ընկերական կենաց, և քաղաքական կառավարութեան ապահովութեան և օրինաց։ Ի՞նչ պիտի ըլլար մարդ եթէ իր հաւատալու կարողութիւնը ջնջուէր, առանց կենդանեաց անսխալ բնազդմանց, և ստորին կենդանեաց զգայարանքներէն աւելի տկար և աւելի անզօր

զգայարանքներով, — իր զգայարանաց և բանականութեան նեղ սահմանին մէջ փակուած ի հարկէ յետին վայրագութեան մէջ կը թաղուէր։ Իր բարձրանալու կարողութիւնը կախում ունի իր հաւատալու կարողութենէն։ Հաւատքը անյեղոյն փորձառութիւնը իր առջին կը բանայ, մարդկային զիտութեան և իմաստութեան շտեմարանները, նիւթի և մտքի գանձերը հաղորդակցութեան մէջ կը դնէ զինքը անտեսանելիին և իրակաշինին հետ, և կը լեցնէ իր հոգին պատմութեան, փիլիսոփայութեան, բանաստեղծութեան, և կրօնքի ներշնչումներով։ Ի՞նչ է ընտանեկան կապը, ՀՍ.ԽԱՏՔ, ջնջէ երկան կամ կնկան, ծնողաց և զաւկի միմեանց հաւատքը և կրակի պէտք չի մնար դժոխք մը կազմելու։ Ի՞նչ բան մէկտեղ կը պահէ ընկերութիւնը, մարդ մարդու վրայ ունեցած ՀՍ.ԽԱՏՔ։

Արդ զարմանք է կամ ըստ հաճոյս, որ Աստուած այս մեր բնութեան ընդունակութեան կը դիմէ, որ այսքան ընդարձակ է գործողութեան մէջ, և այսքան կարեւոր անձնական նկարագրի արժանապատուութեան և ընկերութեան խաղաղութեանը և օրինաւորութեանը որ էր և միշտ պիտի ըլլայ հաստատութիւնը, հիմը խաղաղութեան, լաւ կառավարութեան, մտաւորական զարգացման և բարոյական մեծութեան։ Կը հարցնեմք, զարմանք է որ Աստուած իր առաջարկը ուղղէ մեր այս կարողութեան և զանիկայ ընէ նաեւ հողեւոր կենաց հաստատութիւնը։ Զէ՛ թէ միայն զարմանք է, այլ քիչ մնաց որ պիտի ըսէինք թէ մեր Արարիչը հարկադրուած էր մեր բնութեան հետ այնպէս վարուելու, որ հաւատքի սկըռնքէն աւելի ընդարձակ, գործելու այսքան զօրեղ, այսքան զիւրաւարժ սկզբունք մը չունի։ Հաւատքը աւելի զիւրաւ կը գործէ նիւթականին քան վերացականին հետ, վարդապետութիւններ և սկզբունքներ անոր ուղիւր այնքան արժէք չունին մինչեւ որ անձի մը

մէջ չի ներկայացուին : Աշխարհի զւղեցադնապաշտու-
թիւնը որ այնքան ամենայաղթող է , կը ցուցնէ թէ
ինչպէս հաւատքը անձի մը վրայ կը հանգչի և իր հզո-
րագոյն ներշնչութիւնները անձի մը մէջ կը փնտռէ :
Ուրիմ մեր կարօտութեանց որքան յարմար է ան կրօնքը
որ կը ներկայացնէ անձ մը իբր հիմ մեր հաւատքին ,
յոյսին և սիրոյն որուն մէջ Աստուծոյ իմաստութեան ,
գիտութեան , զօրութեան , սրբութեան , բարութեան ,
ողորմութեան , գթութեան և բոլոր լեցունութեան
գանձերը պահուած են , ինչպէս նաեւ մեր մարդկային
կարօտութիւնները , վայրերը և փորձառութիւնները : Նա-
խասանմանութեան , բազդի , կարօտութեան , Միութեան
մէջ երեքութեան կամ մարդկային ապականութեան խնդ-
րիներուն վրայ վիճելով՝ Քրիստոնեայ ըլլալ չէ՛ , այլ ԱՍ-
ՏՈՒԾՈՅ ՈՐԴՈՅ ՀԱՒԱՍՏԱԼՆ է Քրիստոնեայ ըլլալը :
որչաի որ գիտենք , կրնայ ըլլալ որ Սատանան բոլոր
ասոնց վրայ անսխալ գիտութիւն և փիլիսոփայութիւն
ունեցած ըլլայ , բայց այդ գիտութիւնը զինքը չի փրկեր .
« Հաւատա Տէր Յիսուս Քրիստոսի և պիտի փրկուիս : »

Եթէ Նազովրեցի Յիսուսն է՝ ինչ որ ինք իրեն հա-
մար կը վկայէ , հարկ չի մնար ապացոյցներ զիջելու թէ
մարդու ամենաբարձր պատիւը և իր երջանկութիւնը
կախումն ունի Անոր գթութեան պաշտօնը ընդունելէ և
կատարեալ վստահութեամբ Անոր առաջնորդութեանը
հպատակելէ : Աս բաներու մէջ հաւատքով միայն կրո-
նանք քայլել , եթէ ոչ խաւարի մէջ կը թափառինք :
Մենք գիտեալով չենք տեսներ , չենք գիտեր մեզի հա-
մար Անոր ունեցած գիտաւորութիւնները : Մենք եր-
կինքը չենք տեսներ , չենք գիտեր թէ կապակցութիւն
մը կայ աս կեանքիս և թէ կապակցութիւն մը կայ աս
կեանքին և հանդերձեալ կեանքին մէջ , թէ բանակա-
նութիւնը վեց հազար տարի ի դուր ջանաց գաղտնիքը
թափանցել : Յիսուս չեկաւ պատճառաբանելու , այլ

վկայելու . իր գիտցածը խօսելու և իր տեսածին վկա-
յութիւն տալու . ինքը իր գերբնական իմաստութեան և
գիտութեան պատգամը և գերբնական նկարագրի մը
գերազանցութիւնը Աստուածային զօրութեան գործքե-
րով հաստատեց . իր պաշտօնը ճշմարիտ ըլլալով ինք է
ինչ որ պէտք էր ըլլալ . իր ապացոյցները ճիշտ այնպէս
են որոնց մեր սրտերը և խղճերը կը վկայեն թէ Աս-
տուծմէ են : Եթէ մարդկային վկայութիւններով կրնամ
իմ կեանքս վստահիլ ըմբռնել մը վարդապետութեան և
այնքան հաւատալ որ իր խրատներուն հետեւիմ իմ չի
հասկցած բաներու մէջ , եթէ կրնամ իմ կեանքս յանձնել
նաւապետի մը վարդապետութեան հաւատալով թէ կա-
րող է ապահովութեամբ առաջնորդել զիս վտանգաւոր
խորութեան վրայէն , լոկ տախտակ մը ունենալով իմ և կոր-
ծանման մէջ , ուրեմն աւելի պատճառներով և ապացոյց-
ներով կրնամ իմ բոլոր էութիւնս յանձնել Տէր Յիսուսի
պաշտպանութեան և առաջնորդութեան իբր կատարելապէս
կարող փրկելու բոլոր անոնք որ իրմով Աստուծոյ կուգան :

Աս գիտողութեանց մէջ կանխեցինք ինչ որ կ'ու-
զէինք ըսել հաւատոյ աղբիւրներուն վրայով : Անմիջա-
կան կերպով յայտնի ըլլալու է թէ հաւատք ի Տէր Յի-
սուս Քրիստոս կրնայ հասնիլ միայն Անոր նկարագրէն ,
Անոր վարդապետութեանցը և գործքերուն վրայ գիտու-
թիւն ունենալէ : Ուրեմն հաւատքը պարտի դալ աս
բաները պարունակող Աստուածաշուկէն . տես Յովհ .
20 : 31 . Գործ 17 : 12 և Հռոմ . 10 : 17 :

Երբեմն մեզի կը հարցուի թէ Յիսուսի վերաբերեալ
ճշմարտութեանց ապացոյցները պէտք եղածին չափ կա-
տարեալ և անվիճելի են . կը պատասխանենք թէ ո՛չ :
Դիւրաւ կրնանք ըմբռնել թէ ապացոյցները աւելի ճոխ
և աւելի ապացուցական կրնային ըլլալ . կրնանք տես-
նել թէ ինչպէս կատարելապէս ապացուցական կրնային
ըլլալ որ անհնար ըլլար անոր հակառակիլ . այն աստի-

ճան որ մեղի հաւատալու կամ չի հաւատալու ընտրութիւն մնացած չլլար. բայց այն նոյն վայրկեանէն հաւատքի բարոյական տարրը դուրս կը ձգուի. ալ եւս մեր գործը չըլլար. մեր սրտերուն ընտրութիւնը և ի հարկէ վերստին ծննդեան բարոյական նպատակներուն և ոչ մէկին կրնայ ծառայել, որուն համար կարգուած է: Ապացոյցը, իր եղածին պէս, բաւական է արծաթի պէս ճշմարտութիւնը փնտռող համեստ սիրտը այնպէս առաջնորդել որ գտնէ, միեւնոյն ժամանակ այն աստիճան ճիշտ չէ՝ ոչ ալ այնքան առարկութենէ աղատ որ անհամեստ կամ դժնդակ սիրտ մը չի կարենայ խոյս տալ անոր պահանջներէն և մնալ անհաւատութեան մէջ:

Ուստի այն որ կը մերժէ ան ապացոյցները որուն վրայ այս կրօնքը հիմայ կեցած է, աւելի ապացոյցներով կրնայ լուսել, բայց ոչ թէ դարձի դալ: Անոր համար Յիսուս ըսաւ «Եթէ Մովսէսին ու մարգարէներուն մօտիկ չեն ըներ, ո՛չ ալ թէ որ մեռելներէն մէկը յարութիւն առնելու ըլլայ պիտի համոզուին»:

Զգուշացիր, պարոն, որ անհաւատութեան դատապարտութեան տակ չիյնաս:

ՆԱՄԱԿ ՏԱՍՆԵՒԵՐԿՈՒԵՐՐՈՐԴ

Ապաշխարութեան մեկնութիւնը եւ բացատրութիւնը:

Հաւատքի հետ իբր փրկութեան պայման մը սերտիւ և անբաժան կերպով կցուած է Ապաշխարեցիք հրամանը. «Աստուած տգիտութեան ատենները անտես ընելով հիմայ ամէն տեղ կը պատուիրէ բոլոր մարդոց որ ապաշխարեն». Գործ. 17: 30: «Եւ իր անունովը ապաշխարութիւն ու մեղաց թողութիւն քարոզուիլ ըստ իր ազգաց մէջ երուսաղէմէն սկսած». Դուկ. 24: 47. Տէրովը ժողովուրդ մը պատրաստելու Առաջնորդին սեպհական գործն էր Հրէաները ապաշխարութեան կան-

չել ուստի լաւ կրնանք հասկնալ թէ Բրիտանի արքայութեանը ոչ ոք կրնայ պատրաստուած ըլլալ առանց ապաշխարութեան: Ուրեմն հարցնենք թէ ապաշխարութիւն ի՞նչ ըսել է: Ապաշխարութիւն թարգմանուած բառը կը նշանակէ յետոյ համագումար մը գալ. այսինքն միտքը կամ նպատակը փոխել ըսել է. Սուրբ Գրոց գործածութեան մէջ երբեմն կը նշանակէ մօրի և զգացմանց մէջ տեղի ունեցած փոփոխութիւն մը, կամ սկզբունքի և դործելու փոփոխութիւն մը, թէեւ այս վերջինը ամէն անգամ չի յիշուի, բայց ընդհանրապէս կը հասկցուի դուցէ քու կրթութեան եկեղեցիիդ տպաւորացատրութենէն աւելի ընտիր բացատրութիւն մը չենք կրնար գտնել: «Ծշմարիտ ապաշխարութիւնը կը պարունակէ մեղքէ Աստուծոյ դառնալ անկեղծ դիտաւորութեամբ և ջանքով Անոր բոլոր պատուիրանաց մէջ Անոր հետ քալել»: Ապաշխարութիւնը լոկ տրամիլ չէ մեղքի համար, քանզի կը կարգանք «տրամիլ ապաշխարութեան համար», և կը սորվեցնէ մեղի թէ «Աստուծոյ ուղածին պէս արտմութիւնը փրկութեան համար ապաշխարութիւն կը գործէ»: 2 Կրնթ. 7: 10. Ո՛չ ալ լոկ վարուց բարեկարգութիւն մին է, բաւին բուն նշանակութեամբը, միայն սկզբնաւորութեանը մէջ: Ինչու որ Պօղոս Առաքեալ կը վստահեցնէ մեզ թէ «սորվեցուց Հրէաներուն և Յոյներուն թէ պարտին ապաշխարել և դառնալ Աստուծոյ և ապաշխարութեան արժանաւոր գործեր գործել». Գործ. 26. 20: Ուրեմն ապաշխարութիւնը ան է որ Աստուծոյ ուղածին պէս տրամութեան կը հետեւի. և բարեկարգեալ վարուց արտաքին պատուներէն առաջ տեղի կ'ունենայ. աս ուրիշ բան չի կրնար ըլլալ այլ կամքի կամ նպատակի փոփոխութիւն. մարտում մեղքի և սրտով ու դիտաւորութեամբ ընդունիլ Աստուծոյ օրէնքը, իբր Օրէնք կենաց: Աս կը բացատրէ Գործ. 2. 38 համարին մէջ դործածուած սա բառին

նշանակութիւնը: Անոնք պատուիրուեցան ապաւիսարել. «Սրտերնուն մէջ զգլայնուն» վերջ յուշեցնելով թէ մինչև անգամ ամենէն կծու տրտմութիւնը ինքնին ապաշխարութիւն չէ: Անոնք նոր կեանք մը սկսելէն առաջ չէր որ իբր ապաշխարողներ ընդունուեցան ոչ ալ իրենց մկրտութիւնը կ'ապացուցանէր նոր կեանք մը սկսելնին. անոնց ապաշխարութիւնը իրենց սրտով մեղքէ հեռանալով Քրիստոսը իբր իրենց Տէրը և Փրկիչը ընդունիլն էր, և իրենց մկրտութիւնը մեղքէ հեռանալուն և Քրիստոսի հնազանդութեան նոր կեանքին սկսելնուն արտայայտութիւնն էր:

Մինչև հոս մեզի յայտնուած կարգը այս է.

1. Հաւատք. 2. Աստուծոյ ուղածին պէս տըրտմութիւն. 3. Ապաշխարութիւն կամ ներքին հպատակութիւն Քրիստոսի. 4. Աստուծոյ դառնալ կամ մկրտութիւն (Աստուծոյ դառնալուն արտաքին ձեւը). 5. Ապաշխարութեան արժանաւոր դորձքեր:

Թոյլ տրուի մեզ ձեր նախնի դատազրքէն եւս ընդօրինակել Աւետարանին մէջ ապաշխարութեան բռնած տեղին վրայ: «Հաւատքի և ապաշխարութեան կարգաւորութեան դալով կրնանք ըսել թէ չենք կրնար ըմբռնել վայրկեան մը երբ մէկը առանց միւսին կը դոյանայ հոգիին մէջ: Ուստի ժամանակի նկատմամբ հաւատք և ապաշխարութիւն անհրաժեշտ իրարու կ'ընկերանան, բայց բնական կարգով հաւատքը ապաշխարութեան առաջ պարտի ըլլալ. Աւետարանին ապաշխարութիւնը մեղքէ Աստուծոյ դառնալն է. սակայն Աստուծոյ դառնալ չըլլար առանց Քրիստոսի և Քրիստոսի երթալ չըլլար առանց անոր հաւատալու. Յովհ. 14: 6 Մանաւանդ Աւետարանին ապաշխարութիւնը Աստուծոյ վրայ եղած սէրէն կը հոսի, բայց դէպի անոր եղած անկեղծ սէրը կը գործէ ճշմարիտ հաւատքի գործելովը. Ա. Տիմ. 1: 5: Աւելցուր ասոր վրայ թէ միայն Անոր նայելով զոր մենք խոցեցինք, կրնանք Աստուծոյ ու-

ղածին պէս տրտմիլ ան նշանաւոր խոստման համաձայն. «Անոնք ինծի իրենց խոցածին պիտի նային և անոր վրայ պիտի ողբան» Զաք. 12: 10. Արդարեւ կայ յանցանաց և թշուառութեան զգացումը, մեղքի համար տեսակ մը տրտմութեամբ զանիկայ ձգելու դիտաւորութիւններով, որովհետեւ յաւիտենական դատապարտութեան կենթարկէ զինքը որն որ բնականաբար Քրիստոսի վրայ եղած հաւատքով պարտի ըլլալ. բայց սա շատ տարբեր է Աւետարանին ապաշխարութեանէն Exp. of Conf. p. 181.

Դուն չեմ կրնար չի տեսնել որ վրկութեան այս պայմանը ըստ հաճոյս չէ, բնականապէս ապաշխարութիւնը կատարուած ըլլալու է Աւետարանին օրհնութիւնները վայելել կարենալէ առաջ: Եթէ հնար է որ իր երեսը աւազին մէջ թաղած մարդ մը արեւը տեսնէ, կամ մատերուն ծայրերը դպցնելով՝ նարինջին համբաւենէ, կամ վայրենի հոգիի մը հանգիստ զգայ կրթեալ գիտնականներու խմբակի մը մէջ, կամ գինետան մը գոլորշիով արբեալ մը աղօթքի ժողովի մը մէջ դերազանցապէս երջանիկ զգայ ինքզինքը. անտարակոյս մարդն ալ առանց ապաշխարութեան կրնայ վայելել Աստուծոյ վերկութիւնը: Ի՞նչ է Աւետարանին նպատակը. «Մեզ սրբութեան, արդարութեան և սիրոյ բերել և անոնցմով հասցնել Աստուծոյ հետ հաղորդակցութեան. ուրեմն անտարակոյս քանի որ սիրտը մեղքի գերի է, և բարոյական բնութեան բոլոր կարողութիւնները անձնասիրութեան հպատակած է, վրկութեան օրհնութիւններուն հասնելու կարող չէ, բայց միայն աջնալիս ապաշխարութեամբ մը որ կը յեղափոխէ սրտին փափաքները, հակամիտութիւնները և դիտաւորութիւնները: Սուրբերը միայն կրնան սրբոց հետ ընկերակցիլ: Աս ամենամեծ պատճառ մըն է որ անապաշխար մարդ մը Սուրբ Հոգին չի կրնար առնել:

Աս ապաշխարութիւնը բան մըն է որ մեզ կ'աւերելու եմք, բուն իր բնութեամբը ինքնիշխանութեան

հաստատութիւնն է, կամքին իշխանութիւնը նոր ուղղութեան մը առաջնորդուած, ասոր համար հրամայուած է մեզի որ ապաշխարենք: Ապաշխարելու պարտաւորութիւնը մեզի կ'իյնայ, թէև յիշուած է թէ Աստուած ապաշխարութիւն կուտայ: Աստուած ապաշխարութեան միջոցները մեզի կը չնորհէ, և երբ կ'ապաշխարենք ինքը մեզ ընդունելուն կը վստահեցնէ մեզ:

Ապաշխարութեան չարժաւորիթներ են 1. Աստուծոյ բարութիւնը. (Հովմ. 2: 4.) և 2. Գալու արդար դատաստանը (Դործ. 17. 31.): Հոգին կը կենայ մէկ կողմէն Աստուածային հրապուրանաց և միւս կողմէն Աստուածային արհաւիրանաց մէջտեղ, միանգամայն ազդուելու և մղուելու նոր կեանքի մը հրապուրուած և խրատուած աչքի առջև ունենալով անապաշխար ընթացքի մը ահաւոր հետեւութիւնը: Աս չարժաւորիթները Աստուած կը յայտնէ և կը թափանցէ բոլոր ընտրութիւնը և որոշումը մեր կողմն է:

Շատերը կը տագնապին սրժի փոփոխութեան ապացոյցի չգոյութենէն: Այսպիսիներուն շատ օգտակար կ'ըլլայ այդ բանաձևութիւնը և անոր յառաջ բերած գաղափարները ձգել, և անոր տեղ հաւատքի և ապաւիտարութեան ապացոյցներ փնտել: Երբ մեր զգացումները և փափաքները մեղքէ մաքրուին և մեր սկզբունքները ու զխտաւորութիւնները փոխուին այնպէս որ մերժենք ինչ որ մեղանշական է և ընտրենք ինչ որ բարի է, ալ եւս տարակոյս չի մնար թէ սիրտը փոխուած է: Հաւատք և ապաշխարութիւն այս փոփոխութիւնը յառաջ կը բերեն:

Աս նամակը կը վերջացնենք ըսելով թէ քանի որ ապաշխարութեան կարեւորութիւնը Աստուծոյ յաւիտեանական օրէնքին մէջ տրուած ըլլալով, բնականաբար անկէ թերանալ չի կրնար ըլլալ, մեղաւորը պարտի ապաւիտարել կամ կորսուիլ: Ինչ որ ըլլայ հետեւութիւնը, աջ աչքը որ կը գայթակղեցնէ՝ պէտք է որ

հանուի, աջ ձեռքը կամ ոտքը որ կը գայթակղեցնէ՝ պէտք է որ կտրուի և մենք պակաս կեանքը մտնենք. կամ աս զոհողութիւնը չընելով դժոխքին կրակին մէջ ձգուինք: Բոլոր ուրիշ իմացական կոնֆուսներէն աւելի՝ աս Աւետարանին գայթակղութիւնն է: Սակայն բարիին ու ճշմարիտին արժէքը ճանչցող սրտերու համար ամենահագոհացուցիչ յանձնարարականներէն մին է:

ՆԱԽԱԿ ԵՐՐՈՐԴ

ՓԵՏՈՂԷ ՄԸ

Տէ՛ր Խմբագիր,

Հաւատքի և ապաշխարութեան վրայ վերջերս հրատարակուած ձեր խմբագրական նամակներուն յօժարութեամբ հաւանութիւնս կը յայտնեմ, քանզի անոնցմով շատ տարակոյսներս փարատեցան, ցուցնելով թէ լոկ իշխանութեամբ հաստատուած ըստ կամս պայմաններ չեն, և թէ անոնք տրուած են բնական բերմունքով փրկութիւնը ընդունելու և վայելելու անհրաժեշտ պայմաններ ըլլալովս: Արդեօք կրնա՞ք Մկրտութեան համար ալ նոյնը ըսել որ ըստ ձեր կարգաւորութեան հետեւեալ նիւթն է. ի՞նչպէս լոկ արարողութիւն մը ըստ կամս տրուած ըլլալէ ուրիշ բան մը կրնայ ըլլալ. և ինչո՞ւ լոկ ձեռակերպութեան մը վրայ աս վիճաբանութիւնը կ'ընենք, իբր թէ կարեւոր բան մը եղած ըլլար, կամ թէ կարելի ըլլար մարդու մը փրկութեանը ազդել, անոր սրսկուիլը, հեղուիլը կամ ընկզմումը: Ներկեցէք ինձ եթէ անքաղաքավար երեւիմ ըսելով թէ ինձ ասուկայ շատ կը նմանի մօղուկը քամելուն: Աւելի ազդէ կ'«Օրէնքին աւելի ծանր» բաներուն ուշադրութիւն տալ որոնց վրայով ձեր 27 թուականաւ Խմբագրականին մէջ այնչափ ազդեցիկ կերպով գրեցիք:

ՓԵՏՈՂ. ՄԸ

ՆԱԽԱԿ ՏՆՍՆԵՒԵՐԵՔԵՐՐՈՐԴ

Մկրտութիւնը լոկ ինքնակամ պատուէր մը չէ. — Այսպիսի պատուէրի մը պատճառը. — Մկրտութեան կարեւորութիւնը :

Ես համոզուած եմ թէ չստուան զոհուած է «Մկրտութիւնը յարմարութիւն չունի», «քանի որ բնական ընթացքին մէջ չիմ չունի» . «թէ ըստ կամս պատուէր մըն է» խօսքերուն : Աստուածարան հեղինակներուն դրական բարոյական, և բարոյական դրական խօսքերուն մէջ ըրած տարբերութիւնները կրնան նպատակներու ծառայել, և մասնաւոր կողմնակի տեսութեամբ մը իրօք տարբերութիւն մը ցուցնել . բայց Սուրբ Գրոց համաձայն տարբերութիւն մը չէ և վստահ եմ թէ չափազանցուած է : Մկրտութիւնը ըստ կամս հրաման մը չէ, ուրիշ յիշուած պայմաններէ աւելի իշխանութեան վրայ հիմնուած է, քանզի իր նպատակին մէջ իշխանութեան խոստովանութիւն մը, ճանաչում մը ունի, և այս պատճառաւ յարմարութիւն ունի, և արդէն յիշուած պայմաններուն բարոյական յատկութիւնը չունենալով, մեզ աւելի ուղղակի երես առ երես կը բերէ Տէր Յիսուսի գերագոյն իշխանութեան, բայց սխալ է ըսել թէ նպատակին յարմարութիւն չունի կամ պարագաներու բնութենէն մկրտութեան կարեւորութիւն մը չի տեսնուիր :

Հիմա քննենք սա խնդիրը .

1. Բրիտանիայի իշխանութիւնը նպատակն էր Բնկերութիւնը մը հաստատել չէ թէ միայն անհատները մեղքէ և անօրէնութենէ դարձնելու և նոր կեանքի մը սերմերը անհատներու սրտերուն մէջ անկելու, այլ դարձի եկողները ընկերութեամբ մը միացնելու միմեանց օգնութեան և միջոց ուրիշները դարձի բերելու համար : Այսպէս Բրիտանիայ եղողի մը համար կան՝ ժողովրդային, ընկերական, ինչպէս նաեւ անձնական մասնաւոր նպատակներ ծառայելու :

Աս Բնկերութիւնը կը կոչուի ԵԿԵՂԵՑԻՆ : Անիկայ կազմակերպեալ մարմին մըն է . անդամակցութեան պայմաններ պարտի ունենալ, նաեւ ընդունելութեան ձեւ մը : Որովհետեւ այրերէ և կիներէ կազմուած տեսանելի բնկերութիւն մըն է և ունի ժողովրդային նպատակներ կատարելու՝ ընդունելութեան կերպը պարտի տեսանելի, դիւրահասկնալի և հրապարակաւ ըլլայ . անանկ որ եկեղեցին և աշխարհ տեսնայ և գիտնայ բաժանման գիծը . թէ ո՞վ է սա կողմը և ո՞վ ան կողմը : Ուստի անհրաժեշտ է որ եկեղեցին մէջ ընդունելութեան տեսանելի ձեւ մը ըլլայ : Աս ըստ կամս չէ :

2. Խիստ կարեւոր է որ այսպիսի արարողութիւն մը եկեղեցի կողմէն ընկերութեան նպատակին ծառայէ . հետեւաբար վայելուչ է որ ընդունելութեան արարողութիւնը յայտնէ ան կեանքը որուն կառաջնորդէ, և ցուցնէ անոր նպատակողներուն հաւատքը և նպատակը : Ասոր համար ամէն ընկերութիւն իր ընդունելութեան արարողութիւնները այնպիսի նշաններով կը ջանայ կատարել որ կը յայտնեն իր սկզբունքը և նպատակը, կամ ստուորէ ենթակային մտաց վրայ ուղիղ գաղափար մը այն պարտաւորութեանց շուրջ կը ստանձնէ : Աս պատճառաւ մէկ ձեւը միւսին հաւասար չէ, լոկ իշխանութիւնը կարող չէ մէկ ձեւը միւսին չափ օգտակար ընել : Պարագայից յարմարութիւնը կը պահանջէ որ այն ձեւը ընտրուի, ան նշանը որդեգրուի որ ամենապարզ կերպով կը պարունակէ և կը յայտնէ անոր Առաջնորդին կեանքին զաղափարները և բնաւորութիւնը . ուստի արեւան մէջ, ձիւթի մէջ, կամ իւղի մէջ մկրտութիւն մը չի կրնար ծառայել Բրիտանիայի կեանաց ընդունելութեան արարողութեան, ինչպէս ջուրի մէջ մկրտութիւնը կ'ընէ, քանզի սրբութեան կեանքի մը մուտքն է, մերժում մը մեղաց կեանքին և այս տպաւորութեան ամենայարմարը ջուրին մաքրիչ յատ-

կութիւնն է միայն : Այսպարհէն զաւտուիլը որ այս արա-
բողութիւնը կը ցուցնէ , չէր կրնար ուրիշ ձեւով մը այն-
քան կատարեալ կերպով ցուցուիլ , ինչպէս արդէն մեղ-
քին մեռած հաւատացեալին թաղումը որ բոլոր կարե-
կցութենէ և մասնակցութենէ կտրուած է : Նոր կեանքը
որուն ինքզինքը կը նուիրէ՝ յարութեան ամենապայծառ
ցոյցն է , նշանական գերեզմանէն ելլելով և իր բոլոր բնու-
թիւնը ամբողջութեամբ նոր ծառայութեան մը նուիրումը
չունի աւելի յարմար նշան մը , ինչպէս իր ամբողջ մարդ-
կութեան մաքուր ջուրի մէջ ընկղմումը և այն տարրէն
ելլելը իրր լուացուած մաքրուած իր հին աղտեղութիւն-
ներէն ելած սուրբ կեանք մը վարելու : Աս բոտ կամս չէ :

3. Կրօնքը լոկ իմացութիւն մը կամ լոկ զգացում
մը չէ , այլ կեանք մըն է : Անոր նպատակն է մեզի սոր-
վեցնել թէ ինչպէս ապրելու ենք . ուստի անոր փրկու-
թեան խոստումները մեզի չեն յայտնուիր , մինչեւ որ
մեր համոզումները և փափաքները չի կենդանանան :
Հաւատքը ճշմարտապէս իբրեւ հաւատք չի կնքուիր :
Ապաշխարութիւնը իրր ապաշխարութիւնը չընդունուիր
մինչեւ որ ապրի և շարժի Աստուծոյ կամաց որոշեալ
հնազանդութեամբ : Ուստի Աւետարանին պայմաններով
արտաքին գործ մը ներքին համոզման հետ կապուած է .
«Ան որ հաւատայ և մկրտուի պիտի փրկուի» . «Ապաշ-
խարեցէք ու դարձի եկէք որ մեղքերնիդ ջնջուի» .
Ուրեմն մկրտութիւնն է հաւատք և ապաշխարութիւն
ի լոյս բերուած , կեանքի լեզուին փոխադրուած : Եթէ
ասոր կարեւորութիւնը ճանչցուէ՝ հարկ չէր մնար կարգ-
մը համարներու վրայ փող հնչեցնել , ուր հաւատքը
ստանց յաւելուածի յիշուած է , կամ օրէնքով արդարա-
նայու դէմ յառաջ բերուած է : Աս ամենուն մէջ հա-
ւատքը չէ թէ լոկ ներքին համոզում մը այլ կենդանի
սկզբունք մը կը նշանակէ հաւատք (հնազանդութիւն
թարգմանուած) կենաց շեմին վրայ մեղաց թողութիւն

գտնուելուն մէջ անշուշտ յարմարութիւն մը կայ երբ մե-
ղաւորը ճշմարտապէս հնազանդութեան կեանքը կը
մտնէ , Աստուծոյ իր բոլոր մեղքերուն թողութիւն գրա-
նելով որ հաւատարմութեան կեանք մը վարէ : Ընդա-
րիւ է որ չենք կրնար իրականապէս գիտնալ գործի մը
մէջ մտնելին , մինչեւ որ որոշեալ գործով մը ինքզինք-
նիս չը ցուցնեմք , յորմէ պատուաւոր կերպով չենք կըր-
նար ետ դառնալ : Կրնանք Եփրատի եզերքը կայնիլ ,
հաւատալ , որոշել , փափաքիլ , խոստանալ և երբէք չի
մտնել . գեհէն անցնիլն է որ գործը կը կատարէ : Միթէ
բան մը չի՞ նշանակեր ամուսնութեան արարողութիւն-
ները , հպատակութեան գործողութիւնները : Աս ամե-
նուն մէջ կը տեսնենք մեր յիշած սկզբունքները . ար-
տաքին նուիրումը ներքին համոզման հետ միացնել այն
պարագաներուն տակ որուն վերջնական նպատակն է
նոր կեանք մը : Աս բոտ կամս չէ :

4. Մենք նւթական կալուածք մը ունինք , զգա-
յարմաց միջոցներով հոգիին կը հասնինք , հոգին նաեւ
կը յայտնէ իր գորութիւնը նւթական կալուածքին
միջոցաւ , ուրեմն այս կազմակերպութեան համաձայն
ըմբռնելի փորձեր , շօշափելի տաղացոյցներ և դարձի
գալու նման կեանքի մեծ փոփոխութեան պարագայից
յարմար , նուիրման որոշ արտաքին գործքեր կը պա-
հանջէ , որպէս զի չէ՞ թէ միայն ներկայ պէտք մը լեցուի ,
այլ զուգորդութեան օրինօք կարողացնէ յիշողութիւնը
իրեն սահմանաքար մը կանգնել կենաց անապատին մէջ :
Տկարութիւն կոչէ ասիկայ եթէ կ'ուզես , մենք տարա-
կայս չունինք թէ մեզի հրամայուած արարողութիւնը
ողորմած զիջում մըն է մեր սկարութեանց : Անմեղ հո-
գիներ գուցէ արարողութիւններու կարօտ չեն , բայց
մարմինի մէջ ընակող մարդիկ կարօտ են : Մինչեւ ան-
գամ Աբրահամ որուն ականջները լսեցին Եհովային
խոստումները թէ Քանանու երկիրը իր ստացուածքը

պիտի ըլլայ, իր մարդկային տկարութեամբը հարկադրուեցաւ հարցնելու թէ «Ինչպէ՞ս գիտնամ թէ ես պիտի ժառանգեմ»: Մինչեւ որ խորանը շինուելով երկու կտոր եղած զոհերուն մէջէն ուխտը չժեղապէս հաստատելու համար Աստուծոյ զօրութիւնը զինքը կրակով չի գիմարեց, ինքը չի գիտցաւ թէ երկիրը պիտի ժառանգէ: Աստուած արարողութեանց պէտք չունի, բայց մարդ կարօտ է անոր, շատեր կը խրոչին թէ այս տառնուիններորդ դարուս մէջ մենք խաւար դարերու ծիսականութեան դաւնալու յետագէմ քայլ մը կ'առնենք, սակայն գոնէ սաչափը կը ցուցնէ թէ մարդկային բնութեան մէջ կայ բան մը որ հոգեւորականութեան հետ հաղորդակցութեան համար զգայարանաց միջոց մը կը փնտռէ: Բնախօսութեան պարծենցած բոլոր լոյսը կարող չէ ասիկայ արդիւնը և մենք վերջապէս պիտի տեսնենք որ բոլոր ձեւերու և արարողութիւններու ուխտադրութ մարդիկ ախուր և անտանելի անշատութենէ փախչելու համար պիտի ընկղմին կոյր անշափութեան զեխութեան մէջ որուն բնախօսութեան անձու և անաստուած սկզբունքները առաջնորդած էին զիրենք:

Մեր բնութեան այս հակամիտութիւնը կրնայ խանգարուիլ և սոսկալի կերպով խանգարուած ըլլալուն տարակոյս չի կայ, բայց ո՛չ նոր կտակարանով, Աւետարանը միայն քանի մը ձեւեր ու պարզ արարողութիւններ ունի, գերազանցապէս հոգեւոր կրօնք մըն է, և Աստուծոյ ըլլալուն ապացոյցներէն մին այս է որ ամենամեծ հոգեւոր վախճաններու առաջնորդած միջոցին զանց չառնել ասլ կը կանոնադրէ մեր բնութեան արտաքին արարողութեանց փափաքները:

Ուստի նախապաշարում կամ անբանաւոր բան մը չի կայ հոգեւոր մկրտութեան մէջ. յարմարցուած է մեր էութեան պէտքերուն, եկեղեցիին կարօտութեանց և աշխարհին: Անոր ստոյգ կարեւորութիւնը արդէն յիշ-

ուած խօսքերուն լոյսովը կրնանք սորվիլ մի քանի խորհրդածութիւններէ:

1. Մուսէ մըն է. Հետեւարար ան սերմնական գործերէն մին է որ իր մէջը ունի հետեւելու բոլոր կեանքը. գործ մը որուն զօրութիւնը չի վերջանար քանի որ կեանքը կը շարունակէ: Անհար է խօսքով բացատրել գործի մը կարեւորութիւնը և վսեմութիւնը որով կեանք մը, վիճակ մը կը նուիրուի այնպիսի պայմաններով որ պատուասոր կերպով հաւանութիւնը:

2. Ուրեմն պարսի միայն մեկ անգամ կ'աւարուի: Գործ մը որ բոլոր կեանքին մէջ միայն մէկ անգամ պարտի կատարուիլ՝ բուն այս պատճառաւ մասնաւոր նշանակութիւն և կարեւորութիւն ունի. բոլոր ուրիշ գործերէ աւելի զգուշաւոր պարտի ըլլալ. և կատարեալ թէ ձեւով թէ հոգիով. և այնպիսի իմացողութեամբ, անկեղծութեամբ և բարեպաշտութեամբ պարտի կատարուիլ որ մեզի համար թէ ասորինք և թէ միւսինք ըլլայ պայծառ անուշահոտ և օրհնալ յիշատակ մը:

3. Անոր պատճառով է փոխել մեր հոգեւոր յարաբերութիւնները:

Մկրտութեան հրամանին մէջ Յունարէն *eis* նախադրութիւնը շատ նշանաւոր է. կը նշանակէ շարժում մը դէպի վրայ կամ մէջ: Երբ կը կարգանք. Մկրտեցէք զանոնք յանուն Հոր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ. «Քրիստոսով մկրտուած» «Իր մահուանը մկրտուած», անոր նշանակութեան ամենապարզ բացատրութիւնն է: Բերել ենթական Աստուծոյ նոր յարաբերութեանց մէջ, և ծանօթացնել զանիկայ իբր անձնական մասնակից մը Քրիստոսով և Անոր մահուամբը եղած մեծ փրկութեան օրհնութիւններուն:

4. Աս եղական գործն է որուն հետ կցուած են Հոր Որդւոյ և Սուրբ Հոգւոյն անունները. ուրիշ ո՛րք բանէ մը աւելի Աստուծոյ փառքը և օրհնութիւնը կը հանդիպաս արարողութեան վրայ, քանզի անոր յատկացուած

տեղը մեզ երես առ երես կը բերէ Աստուածութեան, Հօր, Որդւոյ և Սուրբ Հոգւոյ հետ, և կը հաստատէ Նոր և Գնացուն յարարերութիւն մը Հօրը հետ իրրեւ մեր Հայրը. Որդւոյն հետ իրրեւ մեր եղբայրը ու Փրօկիչը և Սուրբ Հոգւոյն հետ իրրեւ մեր Մխիթարիչը, մեր Ժառանգութեան Գրաւականը:

Սուրբ քանի որ Սուրբ Գրոց մէջ պատճառ չի կայ ծանրաբեռնեալ ձեւերու գերի ըլլալու. շատ պատճառ կայ հաճութեամբ և զուարթութեամբ հպատակելու արարողութեան մը որ կենաց մեծ ճգնաժամին մէջ մեր առջեւ կ'ելլէ, մեր պարագաներուն և կարօտութիւններուն ամենընտիր յարմարութեամբ:

ՆԱՄԱԿ ՏԱՍՆԵՒԶՈՐՐՈՐԴ

Վիճակի փոփոխում մը:

Մկրտութիւնը լոկ ինքնակամ կամ ըստ կամա արարողութիւն մըն է զանգատներէն պաշտպանելով և արտաքինը ներքինին հետ կապակցելու համար այսպիսի արարողութեան մը կարեւորութիւնը ցուցնելով մեզի եւ ուրիշներուն ապացոյց մը ըլլալու համար նշմարապէս նոր կեանք մը մտած ըլլալուն: Հիմայ մտադիր ենք աս նամակի մէջ աւելի մանրամասնօրէն խօսելու մկրտութեան վիճակի կամ յարարերութեանց փոփոխում յառաջ բերող պաշտօնին վրայ: Ձեր դիտողութիւնը հրաւիրուեցաւ Յունարէն *eis* (մէջ) բառին կարեւորութեան վրայ, որ կը նշանակէ մէկ տեղէ ուրիշ տեղ մը շարժում մը: Միշտ կը դործածենք մէկ վիճակէ մը ուրիշ վիճակի մը փոփոխութիւնը ցուցնելու համար. ինչպէս «Պաշտօնին մեջ անցաւ» . «Ծառայութեան մեջ մտաւ» . «Ընտանիքին մէջ ամուսնացաւ» . եւն: Ասոնք կը հասկնանք թէ պաշտօնին երդումը, ամուսնութեան

արարողութիւնը կամ ինչ խօսքեր որ խօսուած է՝ անոնցմով ենթակայից մէկ վիճակէն ուրիշ վիճակի մը մեզ անցնելը կատարուած է: Երդումը չի կատարուած այն անձը այն պաշտօնին մէջ չէր, բայց երդումը ամուսնուելուն պէս պաշտօնին մէջ անցաւ: Ամուսնութեան արարողութիւնը չի կատարուած, մարդը էրիկ մը չէ, և օրիորդը կին մը չէ, իր անունը. հարստութիւնը, ինքզինքը նուիրելու սեպհական իրաւունքը դեռ իրենն են, բայց ամուսնութեան արարողութեան հպատակած վայրկեանէն, երկու կողմանց յարարերութիւնները կը փոխուին բոլոր կեանքներուն մէջ տեւող պարտաւորութիւններ կ'ընան իրենց վրայ, որոնցմէ մէկ վայրկեան առաջ ազատ էին. անունի, հարստութեան, բնակարանի և ամէն ինչ որ երկրաւոր վիճակի և կեանքի հետեւութիւններ են, արդիւնք են այն մէկ արարողութեան: Մկրտութեան մեջ վիճակի ասփնանքներ չկան. Ամուսնացած ըլլայ կամ ո'չ, քաղաքացի կամ օտարակից, պաշտօնի մէջ կամ անպաշտօն, նոյնն է: Աս նոր վիճակին պատրաստութիւնը աստիճանաւոր կրնայ ըլլալ, բայց փոփոխութիւնը անմիջական է. հաւատք և ապաշխարութիւն կը կատարեն պատրաստութիւնը, բայց նոր վիճակի ճշմարիտ մուտքը վայրկեանի մը գործն է:

Հոս քու ուշադրութիւնդ կը հրաւիրենք Սուրբ Գրոց մէկ շատ նշանաւոր վկայութեանը վրայ. «Ուստի միտքերնիդ բերէք... որ ան ատենը դուք առանց Քրիստոսի էիք ու հեռացած էիք Իսրայէլի քաղաքակցութենէն ու օտարացած խոստմունքին ուխտերէն, ու յոյս մըն ալ չունէիք և աշխարհի մէջ անասուած էիք, բայց հիմայ Քրիստոս Յիսուսով դուք որ ատեն մը հեռաւոր էիք՝ մերձաւոր եղաք Քրիստոսի անունով... ուրեմն ալ ասկէ ետեւ դուք օտար ու պանդուխտ չէք, հապա օտարներուն քաղաքակիրցները և Աստուծոյ ընտանիքը. (Եփես. 2: 11-22)»: Հոս յայտնապէս վիճակի փո-

փոխութիւն նկարագրած է, չէ թէ միայն բնութեան և վարմունքի մը փոփոխութիւնը, այլ յարաբերութեան փոփոխութիւն մը: Անոնք հեռացած էին, հիմա քաղաքացիներ եղած են, առանց Քրիստոսի էին, հիմա մերձաւոր եղած են Քրիստոս Յիսուսով, կար վայրկեան մը եւ գործ մը որով այս փոփոխութիւնը կատարուեցաւ:

Առ ուրիշ վիայութիւն մը, «Աւստի դուք ալ իմ եղբայրներս, Քրիստոսի մարմնովը օրէնքին մեռաք որ ուրիշի մը ըլլաք Անոր որ մոռելներէն յարութիւն առեր է որ Աստուծոյ պտուղ բերող ըլլաք, քանզի քանի որ մենք մարմնով էինք, մեզաց կիրքերը որ օրէնքով կ'ըլլային մեր անդամներուն մէջ կը ներդրուէին, որ մենք մահուան պտուղ բերենք, բայց հիմա այն օրէնքէն արձակուեցանք, ինչու որ մեռանք անոր որով բռնուած էինք որ մենք ծառայեմք հոգւոյն նորոգութեամբը և չէ թէ գրոյն հտութեամբը. «Հռովմ. 7: 4-6»: Հոս ալ վիճակի մը փոփոխութիւնը նկարագրուած է. աս անհաւատներուն Քրիստոսի հետ ամուսնութիւնը: Կար ուրեմն ժամանակ մը երբ ամուսնացած չէին — դործ մը որով ամուսնացան և վայրկեան մը որուն մէջ այդ դործը զանոնք իրենց անուխտի վիճակէն հանեց և ամուսնութեան ուխտին մէջ բերաւ:

Դարձեալ, «Բարեւ ըրէք Անդրոնիկոսին ու Յուսիային, իմ ազգականներուս ու գերութեան ընկերներուս որոնք Առաքեալներուն մէջ երեւելիներ են, որոնք ինձմէ ալ քաջ Քրիստոսի եղան. «Հռովմ. 16: 7»:

Եւ դարձեալ, «Որ մեզ ազատեց խաւարին իշխանութենէն ու իր սիրելի Որդւոյն քաղաքութեանը փոխադրեց»: Կոր. 1: 13.

Արդ այն որ վիճակը որուն մեզ կը հրաւիրէ Աւետարանը, ինչ երեւոյթի տակ ալ որ նկատենք, իբր ընտանիք մը, եկեղեցի մը, մարմին մը կամ ուխտ մը, անոր կը ծանօթանանք Մկրտութիւն կոչուած մուտքի արաւ ըողութեամբը: Եկեղեցի՞ մըն է, «Անոնք որ սրտանց

ընդունեցին անոր խօսքերը, մկրտուեցան ու ան օրը երեք հազար հոգիի չափ աւելցան». Գործք 2: 41: Մարմին մըն է, «Մենք ամէնքս ալ մէկ հոգիով մէկ մարմին ըլլալու մկրտուեցանք». Ա. Կրթ. 12: 13: Ուխտ մըն է, «Խոստմունքին ուխտէն հեռացողները» «Քրիստոսով» ուխտի որդիներ եղան, «Քրիստոսով մկրտուելով»: Ընտանիք մըն է. Ամէնքդ ալ Աստուծոյ որդի էք, Քրիստոս Յիսուսի վրայ եղած հաւատքով քանզի դուք ամէնքդ ալ Քրիստոսով մկրտուեցաք Քրիստոսը վրանիդ հաղած էք». Գաղ. 3: 26-27:

Հետեւաբար Մկրտութիւնը կը բերէ մեզ ըզոր այն օրհնութեանց որ կան ուխտին քաղաքացիութեան որդեգրութեան և Քրիստոսի հետ դասուելուն մէջ. քանզի Մկրտութիւնը դարձի դալուն կառարումն է, և այն վսեմ դործը որ մեզ Աստուծոյ հետ ուխտի յարաբերութեան կը բերէ: Պէտք չի կոյ այնքան բառական քննադատութեան այն համարներուն վրայ որ կը հաստատեն թէ Մկրտութիւնը մեզաց թողութեան համար է: Երկու երեք համարներու նախադասութեանց ուղիղ թարգմանութեանէն կախուած չէ. քանզի երբ կը հաստատուի թէ Մկրտութիւնը մուտքի արարողութիւն մըն է, թէ անիկայ մեր վիճակը կը փոխէ, անքննելի կերպով կը հաստատէ թէ մեզ կ'առաջնորդէ մեզաց թողութեան և ըզոր ուխտին շնորհաց: Մեզաց թողութիւնը ուխտին օրհնութիւնն է — Անտարակոյս. Տես. Երբ. 8: 13. Ուրեմն եթէ մկրտութիւնը ուխտին կ'առաջնորդէ մեզ, անշուշտ մկրտութիւնը մեզաց թողութեան համար է: Եթէ հաշտութեան, արդարութեան, որդեգրութեան, սրբութեան, տարբեր խօսքերով Աւետարանին վիճակը կը հասկցուի, ուրեմն այս տարբեր բառերով յայտնուած օրհնութիւնները մեզի կուզան մկրտութիւնով որ մեզ այս վիճակին հասցնող արարողութիւնն է:

Բայց թո՛ղ չմոռցուի թէ աս ամենուն մէջ մկրտու-

Թիւնը ուրիշ նշանակութիւն չունի այլ միայն հաւատքի գործ մը, անձնական նուիրման գործ մըն է : Ուրիշ կերպով նշանակութիւն չունի . ասոր վրայ պիտի խօսինք երբ այս արարողութեան ենթակայ եղողներուն վրայ խօսինք : Կը խնդրենք, սիրելի Պարոն, որ ծառայական ձեւերու վրայ բանախօսական գունդի խօսքերը մէկդի ձգես և ինքզինքիդ հարցնես թէ Քրիստոսի մէջ ես, կամ Քրիստոսէ դժուրս ես, օտար մըն ես թէ Աստուծոյ մէկ զաւակն ես : Մէկ կողմը բոլորը անանկութիւն և աւերակ է, միւս կողմը «արդարութիւն, խաղաղութիւն և օրհասութիւն Սուրբ Հոգիով» :

Աս նամակը վերջացնելէս առաջ արտօնեցէք մեզ ըսելու թէ մկրտութեան նպատակին նշանակութեան վրայ շատերուն խորհածին չափ տարբերութիւն չի կայ : Բոլոր դարերուն քրիստոնէից խիստ մեծամասնութիւնը բողոքովին նոյն կարեւորութիւնը կուտան որով այս նամակը կը վերջանայ : Տարբերութիւնը աս է որ մանկանց անդամակցութեան պատճառաւ արարողութեան վերագրուած է ան նշանակութիւնը որն որ Սուրբ Գիրքը միայն հաւատքի գործի մը սահմանած է, և թէ լոկ արարողութեան մը նուաստացած է՝ տակաւին անկէ կը յուսացուի կամաւոր անձնական նուիրման ազդեցութիւնը և զօրութիւնը :

ՆԱԽԱԿ ՏԱՍՆԵՆԶԻՆԳԵՐՈՐԳ

Ի՞նչ է մկրտութիւնը. — Իմաստակութիւն «մկրտեան կերպեր» բառերովը ծածկուած. — Բառին նկարագրական այլաբանական, եւ նշանական գործածութիւնը :

Ընդհանրապէս «Մկրտութեան կերպեր» կոչուած խօսքերուն վրայ խօսած ժամանակնիս զիտենք որ բանախօսական հակամկտութիւններ ունեցողներուն շատ ոչինչ բան կ'երեւայ — լոկ ձեւերու վրայ վէճ մը — անտարակոյց ցաւ պատճառելու առիթ մըն է որ այս-

պիտի խնդրոյ մը վրայ այսչափ երկար հակաճառութիւն մը ըլլայ . բայց քանի որ ստիպուած ենք Աստուծային հրամանի մը անարատութիւնը սրտապանել, ձեր առարկութեանց ի սպասարկման կը փափաքին ըսել :

1. Մկրտութեան նպատակին վրայ բոլորը ըստանենքը աչքի առջեւ ունենալով կ'ըսենք թէ պատուէր մըն է, որով հրապարակաւ կը դաւանինք Տէր Յիսուսի զերազոյն իշխանութիւնը : Մկրտութեան համար պատրաստուած անձի մը դաւանութիւնն է, «կը հրաժարիմ անձնական կամ այլ կամքերէ և կը փափաքիմ գիտնալ և կատարել միայն Տէր Յիսուս Քրիստոսի կամքը» : Յայտնի է որ հոս միմիայն հարցումն է «Տէր, ի՞նչ կ'ուզես որ ընեմ» . մկրտութեան ըսն նպատակը կը ջնջուի եթէ մկրտուելու անձին կամ աղանդի մը կամքը մեր միակ Տէր և Փրկչին կամքին տեղը դրուի : Եթէ մարմնիկ կ'ուզեն մկրտուիլ մարդկային աղանդի մը կամ առաջնորդի մը «անուանուլը» — իշխանութեամբ — թո՛ղ այն առաջնորդին կամ աղանդին կամքը հարցուի մուտքի կերպին վրայով . բայց քանի որ մենք կը փափաքինք մկրտուիլ «Յիսուս Քրիստոսի անունովը» . միայն անոր կամքը պարտի որոշել խնդիրը :

2. Աւետարանին պատուէրները քիչ են, արժան է որ կատարենք զանոնք ինչպէս որ հրամայուած է : Եթէ յայտնի իշխանութիւն ալ չըլլար խնդիրը որոշելու համար՝ դարձեալ վայելուչ էր որ զանոնք կատարէինք տրուածին պէս . «Արդ ձեզ կը գովիմ եղբայրներ որ ամէն բանի մէջ զիս կը յիշէք ու ապստամբութեամբ չընէիք ինչ որ ես ձեզի աւանդեցի» . Ա. Կորնթ. 11 : 12 . Եթէ այս գովեստի արդարացի առիթ մըն է, պատուէրները աւանդուածին պէս չի կատարուիլն ալ արդարացի յանդիմանութեան առիթ մըն է . անոր համար նոյն գլխոյն մէջ Տէրունական ընթրիքին անոնց զեղծումը ցուցնելով կ'ըսէ, «ձեզ չեմ գովեր», մանաւանդ եթէ

անհրաժեշտ է բոլոր պատուէրները պահել «խնչպէս որ առանդուած է», մասնաւոր պատճառ մը կայ մկրտութեան խնդրոյն անարատ պահուելուն, քանզի օրինաւորապէս միայն մէկ անգամ կրնայ կատարուիլ, և եթէ երբէք արժան է անոր հպատակիլ՝ արժան է որ կատարեալ ճշգութեամբ կատարուի, անանկ որ յետոյ մէկը տարակուսանքներով յաւերով երբէք չի ծանրանայ: Ուրիմն կը հարցնէք ի՞նչ է մկրտութիւնը. ի՞նչ է ան գործը որուն անունը կուտանք: Կ'ըսեն մեզի թէ սրսկում, հեղում, և ընկզմում, «Մկրտութեան կերպեր» են: Եթէ այսպէս է՝ կը հարցնենք ի՞նչ է այս բանը որուն կերպերն են առոցք. Մկրտութիւնը թող ինքնին բացատրուի, խօսքերնիս քրիստոնէական մկրտութեան վրայ չէ. այլ բոլոր կերպերէն և յատկացումներէն առաջ Մկրտութեան վրայ: Պարապ տեղը այս խնդիրը կը պնդենք հեղման և սրսկման պաշտպաններուն: «Կերպեր» ու վրայ իրենց փաստերուն խմտակութիւնը կը յայտնուի ան վայրկեանին որ բառին բուն նշանակութիւնը պահանջն իրենցմէ: Անշուշտ եթէ մկրտութեան կերպեր կան, մկրտութիւնը մէկ բան մըն է և կերպերը ուրիշ և անշուշտ մկրտութիւն կոչուած գործը կրնայ բացատրուիլ: Չի կրնար ըլլալ որ մեր Տէրը իր կրօնքին մուտքի գործը ցուցնելու համար բառ մը ընտրեց որ որոշ և անսխալ կերպով չի կրնար հասկցուիլ: Մենք դժուարութիւն չունինք բառը մեկնելու, մենք կ'ըսենք թէ ընկրկումը կը նշանակէ, և յօժար ենք փորձել աս մեկնութիւնը բառին բոլոր գործածութիւններովը թէ նախնի հեղինակներէն և թէ Սուրբ Գիրքէն — գրական, այլաբանական, բանաստեղծական կամ նշանական — և երբ չընդունուի թէ այս ուղիղ մեկնութիւն մըն է, կը պահանջենք որ առարկութիւն ընողները աւելի կատարեալ մեկնութիւն մը գտնեն: Կը հետապնդենք անոնց սա հարցումը, չէ թէ «ի՞նչ են մկրտութեան կերպերը», այլ թէ «ի՞նչ է մկրտութեան բառին նշանակութիւնը» մեզի թող ըսեն:

Աս պահանջնուս պատասխանելու ամէն ջանք սրսկման պաշտպաններուն տկարութիւնը և խմտակութիւնը կը յայտնէ: Երբեմն մեզի կ'ըսուի թէ «Մկրտութիւնը ջուրի կիրառութիւնն է Հօր Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ անուամբը», բայց աս չի կրնար ըլլալ. քանզի ջուրը անհրաժեշտ կերպով կապակցած չէ մկրտութեան հետ: Մենք առանց յաւելումի բառին նշանակութիւնը կը վնասենք: Աս բառը կը գործածուէր Քրիստոնէական պատուէրները հաստատուելէն առաջ: Ի՞նչ կը նշանակէր, ջուրի կիրառութիւն չէր նշանակէր, յայտնի է սա իրողութեանէն որ գործածուած է առանց ջուրի հետ կապակցութեան: Օրինակի համար Սուրբ Հոգիով, կրակով, չարչարանքով մկրտութիւն: Կրնայ արիւնով, լուղով, գինիով կամ ու իցէ հեղուկով ալ մկրտութիւն ըլլալ: Դարձեալ, մեզի կ'ըսուի թէ կը նշանակէ լուացուիլ, սրբանալ: Քրիստոնէական գործածութեան մէջ կարելի է փոխանունաբար նշանակէ լուացուիլ, բայց աս բառին նշանակութիւնը չէ, քանզի չի բացատրելու բառը, չի կրնար ըսուիլ թէ կրակով կամ ցեխով լուացուեցաւ: Գիտենք որ կ'առարկուի թէ բառին իմաստը Նոր Կտակարանին մէջ առնուեցաւ և երբ այս նշանակութիւնը գտնենք, անոր մէջ արդարացի պատճառ մը պիտի գտնենք, անոր մէջ արդարացի պատճառ մը պիտի գտնենք ան նշանակութեանը համար որուն համար բառը նենք ան նշանակութեանը համար որուն համար բառը:

Աւետարանին մէջ առնուեցաւ: Այսպէս, զարձեալ կը պնդենք — բացառեալ բառը, եթէ սրսկումը մկրտութեան կերպ մըն է, սրսկումը չի բացատրելու գործը, ոչ ալ հեղումը նաեւ ընկզմումը, թող գործը բացատրուի. կը փախաքիմք որ հակաընկճականները ջանք մը ընեն բացատրելու:

Ըսենք թէ Մկրտութիւն ընկրկում կը նշանակէ. մտադիր եմք այս նամակիս մէջ փորձել այս նշանակու-

թիւնը: Հարկադրուած եմք կրճատել իրողութեանց պատմութիւնը որ մանրամասնութիւններովը շատ սուղ կը բռնէ: Ընդհանուրին դորձածութեանը գրեկնուս համար չենք կրնար ընդարձակօրէն մանկել անոր գիտական քննադատութեանը մէջ. պարտինք հետեւութիւններ յառաջ բերել, քան թէ անոնց համեմուտ միջոցները, բայց այս հարկադրեալ կրճատութիւնը ըրած միջոցնուս եթէ այնպիսի խօսուածքներ և հետեւութիւններ յառաջ բերենք որ մեր ընթերցողաց գոհացուցիչ կերպով հաստատուած չերևին՝ այսչափ միայն կրնանք ըսել թէ մենք պատասխանատու ենք մեր բաժնեկրուն և եթէ պահանջուի՝ ազգայոցները յառաջ կը բերենք:

Ա. Որովհետեւ Յունարէն բառի մը թարգմանութեան վրայ է խօսքերնիս՝ վայելուչ է որ անոր գիտական գործածութիւնը վնասենք: Ընդհանրապէս Յունարէն բառարանները անոր գրական և նախնական նշանակութեանը համար կուտան ընկղմիլ, միսնիլ, սուզանիլ բառերը, որուն տարակոյս չիկայ: Աս կէտին վրայ վկայութիւններով էջեր կրնայինք լեցնել, բայց ներկայիս կը դիմենք ընդունուած (Liddell and Scott's) Յունարէն Անգղիերէն բառարանին: Հոս կը դնենք այս բառարանին ծրագրոյն բացատրութիւն մը «Մեր ծրագիրը Բասօի (Passo) դժած և հետեւած ծրագիրը եղաւ այսինքն ամեն մեկ բառին նշանակութիւնը անոր գործածութեանը պատմութիւն մը բնել: Եւ եթէ հեղինակներ փոփոխած են՝ մենք թողուցինք նախնական նշանակութեամբը, յիշելով միայն թէ ընդհանուր գործածութեան մէջ մնաց կամ չիմնաց, հոգ տանելով ակնարկել թէ բանաստեղծական և արձակ գրութեան մէջ ալ կը գործածուէր, կամ միայն մէկուն յատուկ էր: Շատ անգամ բառը ինք իր պատմութիւնը կ'ընէ: Ընդօրինակութիւններ կը յուշեն եթէ գործածութիւնը շարունակուեցաւ, կամ եթէ կը գործածուէր կամ չէ բանաստեղծութեան

և արձակ գրութեան մէջ, քանզի քիչ բառեր կան որոնց նշանակութիւնը քիչով չատու չեն փոխուիր ժամանակին ընթացքին մէջ. ուստի նաեւ քիչ բառեր կան որ շատ վերաբերութիւններու պէտք չունին»։ Յառաջաբան. երես 20.

Խիստ հրահանգիչ է այս տեսակ բառարանի մը հետեւիլ բառերու նշանակութեանց փոփոխումներուն որոնք շատ անգամ անթիւ և նրբիմաստ են: Բայց նշանաւոր է դիտել որ (Baptizo) Մկրտութիւն բառին փոփոխման պատմութիւն մը չի կայ. անոր նշանակութեան համար գրուած է. «1. Կրկին եւ կրկին մխել, նաւերուն ընկղմիլը. կրա, լուացուիլ, գիցիլ մէջ քաթխուիլ, գլխով եւ ականջներով պարսփի մէջ իյնալ, աղայ մը հարցումներով ընկղմիլ. 2. Զուր փաշել. 3. Մկրտել. Նոր Կտակարան. ուստի Baptisis ընկղմում մը, լուացում մը, Մկրտութիւն Baptisma. անոր ընկղմած է:

Դիտենք որ աս բառարանին առաջին տպագրութեանց մէջ աս բառին տրուած նշանակութեանց մէջ գրուած էին, լուանալ, թափել, սրսկել բառերն ալ. բայց յետագայ տպագրութեանց մէջէն դուրս ձգուած են գիտական քննադատութեանց անարժան ըլլալուն համար:

Baptizein բառին բոլոր գործածութեանց վրայ Տօքթ. Քոնանթի (Dr. Conant) բառգիրքներու և քերականութիւններու միջոցաւ ըրած կատարեալ քննութիւններուն զիրքէն հետեւեալ եզրակացութիւնները կը քաղենք:

«1. Յառաջ բերուած օրինակներէն կ'երևայ որ այս բառին հիմնական նշանակութիւնն է ջուրի (կամ ուրիշ հեղուկի մը) մէջ տակը դնել անանկ որ բոլորովին քաղուի կամ ընկղուզանի, այս է միշտ բառին գրական նշանակութիւնը և հիմը անոր այլաբանական գործածութեան: Այս հիմնական նշանակութիւնը յայտնի է Անգղիերէնի մէջ անոր վերաբերեալ համանման բառերէն ինչպէս Immerse ընկղմիլ, Immerge ընկղուզանիլ, Imbath ողողիլ, Inhelm ծածկել:

2. Աս օրինակները քաղուած են ամէն տեսակ դրա-
կանութեան և գլխաւորապէս վրայ դրող հեղինակներէ,
բանաստեղծներէ, տրամաբաններէ, փիլիսոփաներէ, քրի-
ստոսէսներէ, պատմիչներէ, աշխարհագիրներէ, երկրա-
գործութեան, դեղօրէից, բնական պատմութեան, քերա-
կանութեան, աստուածաբանութեան, ամէն տեսակ և
ոճ շարադրութիւններէ, վէպերէ, նամակներէ, ճառերէ,
առածներէ, տաղերէ, վերաբերութիւններէ, քարոզներէ,
ղրայցներէ, տարբեր ազգաց և կրօնի հեղինակներէ որոնք
երկաւ դարերու շրջանի մը մէջ, տարբեր երկիրներու կը
վերաբերին:

3. Անոնց ամէնուն մէջ առ բաւարար հիմնական
նշանակութիւնը պահած է Յունական զրականութեան
նախնի դարերէն մինչև վերջը (երկու հազար տարիներ
բաւ չափ շրջան մը) օրինակ մը չի գտնուեցաւ. ցուցնելու
բաւին ուրիշ նշանակութիւն մը ունենայը: Չի կայ օրի-
նակ մը ցուցնելու թէ ջուրի մասնակի գործածութիւն,
հեղմամբ, սրսկմամբ, սրբելու, մաքրելու նշանակու-
թիւնը ունենայ, Մկրտութիւն ընկղմում բառին սրբել,
մաքրել, նկարագրական նշանակութեանը. Երես 58.
(Meaning and use of Baptizein).

Հիմայ տեսնենք թէ այս հիմնական նշանակու-
թիւնը պահած է Նոր կտակարանի գործածութեան մէջ.
բաւին զանազան գործածութիւններովը քանի մը նկա-
րագրական, աշխարհական և նշանական օրինակներ
պիտի վնասուենք:

Բ. Օրինաց մէջ հրամաններ տալու կամ իշխանու-
թիւն ցուցնելու բառեր կը վնասուենք եթէ անհեթեթ
չըլլան կամ բովանդակութեանը մէջ բան մը չի գտնուի
որ տարբեր նշանակութիւն մը պահանջէ: Ուստի երբ կը
կարդանք «Պացէք բոլոր ազգերը աշակերտեցէք, մկր-
տեցէ՛ք զանոնք», եւն. «Ան որ հաւատայ ու մկրտուի
պիտի փրկուի». «Ապաշխարեցէք և ձեզմէ ամէն մէկը
թող մկրտուի». Ելիւր մկրտուեալ ու մեղքերդ լուա». և ին.

բնականաբար բառին նկարագրական նշանակութեամբը
կ'աւանդ և կը կարգանք. «Պացէք ազգերը աշակեր-
տեցէք և ընկղմեցէ՛ք զանոնք». «Ան որ հաւատայ և
ընկղմուի, պիտի փրկուի». «Ապաշխարեցէք և ձեզմէ
ամէն մէկը թող ընկղմուի», «Ելիւր և ընկղմուե՛ք», ան-
շուշտ անհեթեթ բան մը չէ, ոչ ալ բովանդակութեանը
մէջ բան մը կայ որ բառին նկարագրական նշանակու-
թեանն տարբեր բան մը պահանջէ: Յիրաւի մեղի կ'ըսուի
թէ երեք հազար հոգին մէկ օրուան մէջ չէր կրնար ըն-
կղմուիլ, և թէ Երուսաղէմի մէջ ջուր չի կար զանոնք
ընկղմուիլու, բայց առ յոյ խմատակութիւն մըն է քանդի.

1. Առաքեալները հարիւր քսան աշակերտներէն բա-
ւական հոգիներ կրնային ընտրել հանդարտութեամբ և վա-
յելչօրէն մի քանի ժամուան մէջ երեք հազարը մկրտելու:

2. Ուր որ ժողովուրդ մը կ'ապրի՝ այսպիսի նպա-
տակի մը համար ջուր կրնայ գտնուիլ, անշուշտ Երու-
սաղէմի մէջ կար իր ջուրի առաջնորդը և առաջնորդութիւնը
և շատ ջուր պահանջող տաճարին ծառայութեամբը: Բա-
ւին նկարագրական նշանակութիւնը խրատական օգտա-
կար միտք մը ունի, քանդի մարդիկ կրնան ընկղմուիլ:
Եթէ սրսկեցէք կամ թափեցէք ըլլար հրամանը պէտք
էր վերաբերել ջուրին և ո՛չ թէ անձին. դուռ ջուրը
կը սրսկես, ջուրը կը թափես բայց անձը կ'ընկղմես և
որովհետեւ չէ թէ ջուրը այլ անձն է որ պիտի մկրտուի,
բաւին նկարագրական նշանակութեան մէջ մեծ յարմա-
րութիւն կայ, բայց սրսկում և հեղում բառերուն ան-
յարմարութիւնը ինքնայայտ է:

Աս հրամանին հնազանդութեան պատմութիւնը երբ
կը քննենք՝ կը տեսնենք որ ամէն կերպով բաւին նկարա-
գրական նշանակութիւնը կը հաստատուէ: Ենթականները
մկրտուեցան «ջուրի մէջ» Մատթ. 3: 11. գիտենք որ հա-
սարակ թարգմանութեան մէջ ըսուած է «ջուրով» (Անդ),
բայց գոհացուցիչ պատճառ չի կայ այսպէս թարգմանե-

լու en նախադրութիւնը, մանաւանդ որ Յրդ համարին մէջ նոյն բառը «մեզ» թարգմանուած է. «Կը մկրտուէին իրմէն Յորդանանու մեզ», չի կրնար ըսուիլ թէ անոնք սրսկուեցան կամ թափուեցան Յորդանան գետով: Ամէնէն անուանի մանկամկրտական քննադատներ այս կէտը կ'ընդունին, ուրեմն անոնք կը մկրտուէին գետին մէջ, Յովհաննէս ալ Այնտոնի մէջ Սաղիմի մօտ մկրտութիւն կ'ընէր, որովհետեւ հոն շատ ջուր կար». Յովհ. 3: 23. Փիլիպպոս և ներքինին երկուքն ալ ջուրը իջան», և «Ջուրէն դուրս ելան», Գործ. 8: 38-39. Սրտման կամ հեղման համաձայնեցնելու համար լեզուն քաշկուտել պէտք է: Մարկ. 7: 1, 2, 3. և Դուկ. 11: 37, 38 համարներուն մէջ աս բառը ձեւով մը գործածուած է որով ոմանք կը կարծեն թէ ընկղման գաղափարը զրոնուածութեան մէջ կը ձգէ, կը խօսին գաւաթներու, պնակներու, պղնձէ ամաններու, մահիճներու շուկայէն դառնալէն վերջ, կերակուրէն առաջ մկրտող անձերու վրայ: Հոս աս համարներուն լման քննութեանը չենք կրնար մտնել, բաւական է ըսել թէ ոչ անհեթեթ ոչ ալ անկարելի բան մըն է այսպիսի պարագաներու տակ բառին նկարագրական նշանակութեամբ առնել: Անշուշտ անվայել չէ գաւաթներու, պնակներու, պղնձէ ամաններու ընկղմումը ջուրի մէջ. հրէական վարդապետութեանց, օրէնքին և առանդութեանց համաձայն էր ջուրի մէջ ընկղմելը իրենց պատկած մահիճները օրինական աղտեղութենէ մաքրելու համար: Անմաքուր բաներու նկատմամբ օրէնքին պատուէրն է. «Ամէն կրակը մանելու բանը կրակէ անցնէք ու մաքուր պիտի ըլլայ, բայց մաքրութեան ջրով մաքրուի, սակայն կրակը չմոնող ամէն բան ջուրէ անցնէք». Թու. 31: 23. Moses Ben Maimon կամ Maimonides կըսէ «Բոլորովին աղտեղի մահիճ մը եթէ մաս առ մաս ջուրի մէջ ընկղմուի, կը մաքրուի: Եթէ մահիճը լճի մէջ ընկղմուի,

թէեւ ոտքերը լճին տակ ցելին մէջ ըլլայ, կը մաքրուի: Ի՞նչ ընելու է ծածկոց մը կամ բարձ մը: Պարտի ընկղմուի և դուրս հանել զարդարանքէն բռնելով»:

Շուկայէն առն եկող անձանց մկրտութեան համար Dr. Carson աղէկ ըսած է, «Եթէ Եգիպտացի մը խողի մը դպչելուն պէս կը վազէ գետը կը մտնէ իր հանդերձներովը, զարմա՞նք է որ նախապաշարեալ փարիսեցին ջուրին մէջ ընկղմուի շուկային աղտեղութենէն մաքրութիւն համար»: Ուրեմն յայտնի է որ պատճառ մը չի կայ բառին նկարագրական նշանակութենէ հեռանալու նոր կտակարանին խրատական և պատմական գործածութեան մէջ: Հազիւ աւելի պակաս համոզիչ է անոր այլաբանական գործածութիւնը Սուրբ Գրոց մէջ. գիտես թէ որքան յաճախ և որքան ազդու կերպով ընկղմում բառը այլաբանօրէն գործածուած է ցուցնելու աղդեցութիւն մը կամ զօրութիւն մը պաշարող առարկութիւնը. զոր օրինակ. հաճոյքի մէջ ընկղմած, տրբամութեան մէջ ընկղմած, պարտքի մէջ թաղուած են: Բառին այս տեսակ գործածութեանը մէջ զօրութիւնը անոր նկարագրական նշանակութենէն առնուած է: Նշանակութիւն մը ունի մեջը որ սրսկման կամ հեղման չի կրնար վերաբերիլ: Ո՞վ կրնայ պաշարող տրտմութիւն մը հասկնալ «տրտմութեամբ սրսկուած է» խօսքերէն կամ «տրտմութեամբ հեղուած է» բառերէն: Անյարմարութիւնը անմիջապէս յայտնի է. բայց կրնաս յայտնել պաշարող տրտմութիւն մը, «տրտմութեան մէջ ընկղմած է» խօսքով. քանզի ընկղմում բառը անմիջապէս պաշարման գաղափարը կը թելադրէ:

Արդ, նոր կտակարանին մէջ Մկրտութիւն բառին այլաբանական գործածութեանը մէջ ճիշդ այս ձեւը ունինք: Փրկչին չարչարանքը մկրտութիւն կոչելով զանին կայ պաշարող տրտմութիւնը և տառապանքը կը ցուցնէ. «Կրնա՞նք խմել ան գաւաթը որ ես պիտի խմեմ, կամ

ան մկրտութիւնով մկրտուիլ որ ևս պիտի մկրտուիմ» : Մատթ. 20 : 22 . «Բայց մկրտութիւն մը ունիմ մկրտուեալու և ինչպէս կը տալնապիմ մինչեւ որ կատարուի» : Ղուկ. 12 : 50 . Չարչարողին արամութիւնները թեթեւ չէին ինչպէս սրտիւմ կամ հեղում բառերը կը նշանակեն և պէտք չի կայ ազաշուքանելու թէ անոր տրտմութիւնները խոր և պաշարող էին : Մկրտութիւնը բառը ընտրուած է չարչարանքին լիութիւնը և պաշարումը աղբուսպէս ցուցնելու, և ինչպէս, ուրիշ պատճառ չի կրնար տրուիլ այլ թէ բառին նկարագրական իմաստը ընկղմում է : Այսպէս կ'աղբէ ամէն կարգացողի մաքի վրայ և սրտիման ամենաշերմ պաշտպանները մխարանութեամբ կ'ընդունին այսպէս ըլլալը : Հոս կը գնենք երկու երեք քաղաքներ որոնք նիւթիս վրայ մանկամկրտական մեկնութիւններէ :

Rengel կ'ըսէ «Հրէից մէջ Մկրտութիւնը ստատիքի բան մը էր, բոլոր մարմինը ջուրի մէջ ընկղմելուն համար, որքան ցուրտ ալ որ ըլլար», հետեւաբար երկու բառերով ալ Քրիստոսի չարչարանքը ցուցուած է, գաւառովը, Անոր ներքին չարչարանքը, անոր համար գաւառը առաջ դրուած է . մկրտութիւնովը պիտաւորաբար անոր արտաքին չարչարանքը : Ներքնապէս իր չարչարանքին ձգտուած էր (գաւառը նշանակելով, լեցուած էր տառապանքի դաւաթով) նա «ծածկուած էր (ինչպէս մկրտուող անձ մը ջուրով կը ծածկուի) իր չարչարանքովը» : Մարկ. 10 : 38 . Adam Clarke Մատթ. 20 : 22 համարին վրայ կ'ըսէ . «Որովհետեւ Հրէից մէջ մկրտութիւնը ամենէն ցուրտ եղանակին կը կատարուէր, և մկրտուողը բաւական ժամանակ ջուրին տակ կը պահուէր, չէ թէ միայն մահ, այլ ամենէն անգուրծ մահ կը նշանակէր» :

Ղուկ. 12 : 50 համարին վրայ Doddridge կ'ըսէ «Արդարեւ ստակալի մկրտութիւն մը ունի մկրտուելու և զխոնմ թէ քիչ ատենէն պիտի լուացուիմ իբր թէ արիւնով, և ընկղմիմ բոլորովին պաշարող ցազնապնեղու մէջ» :

Dr. Van Oosterzec, In Lange's Commentary. Ղուկ. 12 : 50 համարին վրայ կ'ըսէ . «Ան երկնային կրակին դէմ որ ինքը կը դրկէ աշխարհային չարչարանաց ջուրը քը կենաց առաջ բոլորովին իր վրայէն անցնելու, Մկրտուելու, ընկղմումը կատարուած մկրտութիւն մը, նման անոր չարչարանաց, բարութեան և սաստկութեան պատկեր մը» :

Ասոնք միայն լնդհանրապէս տրուած մեկնութեանց օրինակներ են այս համարին վրայ : Մեզ չի պատկանիր ըսել աս մարդիկ ինչպէս կրնան համաձայնեցնել ասիկայ իրենց սրտիմամբ կատարած մկրտութեան հետ : Շատ պարզ է որ եթէ բառը այլաբանօրէն այսպէս կատարեալ պաշարում մը կը նշանակէ, նկարագրականապէս ընկղմում մը պակաս բան չի կրնար նշանակել :

2. Բառին այլաբանական գործածութեան երկրորդ օրինակ մը կը գտնուի Մատթ. 3 : 11 . և նման համարներու մէջ : Կարծենք թէ ո՛չ ոք մեզմէ պիտի պահանջէ ապացուցանելու թէ այս անձինքը Սուրբ Հոգիով կամ կրակով նկարագրապէս չի մկրտուեցան, թէ Սուրբ Հոգիով մկրտութիւնը հոգիին պաշարող գործութիւնը կը ցուցնէ, որն որ Քրիստոս պիտի տար, լնդհանրապէս ընդունուած է, և թէ մենք տարակոյս չունինք թէ այս թեւադրուած է նկարագրապէս ջուրի մէջ ընկղմելէն : Կրակի մկրտութիւնը կ'երեւայ թէ կը նկարագրէ չարչարանաց մկրտութեան նման զալու թշուառութեան կատարեալ պաշարումը : Յարգը կրակով պիտի ալրի . որոնք կրակի հոյցին մէջ պիտի նետուի : Ազգու բայց պարզ նմանութիւնները կը ցուցնեն այն խոր և ահաւոր թշուառութիւնները որոնք ջրհեղեղի նման անաստուածներուն վրայ պիտի գան : Սրտիման պաշտպանները մեծ կարեւորութիւն կուտան աս խօսքերուն թէ հոգիին պիտի քափուէր, և մեծ ջանքեր կ'ըլլան աս խօսքերը գործածելու իբր թէ աս բառերը գործածուեցան յատկապէս մկրտութեան կերպը ցուցնելու : Սակայն այս լուրջ խոր-

հըրդածութեան անարժան է, թէ թափուիլը և թէ ընկըղմիլը երկուքն ալ այլարանական են երբ հոգիին պաշտօնին կը վերաբերին: Թափել, կարծենք թէ դործածուած է ցուցնելու պարզելին առատութիւնը. անոնց ամենուն մէջ յարմարութիւն մը, վայելչութիւն մը կայ և ո՛չ այլ ինչ. բայց կոյր կուսակցական ոգի մը պիտի ուղէ զանիկայ խանգարել կամ աւերել: Լսէ՛ թէ ի՞նչ կ'ըսէ Dr. Lechler. որ թարգմանիչն է Langeի Գործք Առաքելոցի մեկնութեան փառաւոր Գործին «Սուրբ Հոգիով Մկրտութիւն, հոս Սուրբ Հոգիին պարզելը Մկրտութիւն է, և այսպէս դործուած է իրր ամենաառատ լեցունութիւն մը և ընկղմում մը մաքրիչ և կեանք պարգեւող տարրի մը մէջ, խօսքերն և տիպը երկուքն ալ աւնուած են Յովհաննու ջուրի մկրտութենէ»:

Նաեւ հոս աս յառաջ բերենք իրր օրինակ զիտուն և անկեղծ մարդոց դիտողութեանց, որոնք բարեբաղդաբար հեռու են այն նուաստացուցիչ և խանգարիչ ազդեցութիւններէն որ միջնորդութիւն մը նման կը շրջապատէ մոլեռանդ յարանուանականը: Կրնային շատ տեղ լեցնել ասոր նման անկեղծ վկայութիւններով բայց կարեւոր չենք տեսներ, ուստի անցնինք քննելու:

Բառին նշանական գործածութիւնը, կրնանք վայրկենապէս ենթադրել թէ նշանական իմաստ մը ունենալու է, երբ կը սորվինք թէ մուտքի արարողութեան կը վերաբերի: Սովորական է մուտքի արարողութեանց նշանական կարեւորութիւն մը տալ. ուրեմն կարգանք Հռովմ. 6: 3. 4 համարները:

«Չէ՞ք գիտեր թէ մենք որ Քրիստոսով մկրտուեցանք Անոր մահուանը մկրտուեցանք, Անոր հետ թաղուեցանք մկրտութիւնով մահուան համար, որ ինչպէս Քրիստոս Հօրը փառքովը յարութիւն առաւ մեռելներէն, անանկ ալ մենք կենաց նորոգութեան մէջ պտտինք»:

«Թաղուելով Անոր հետ մկրտութիւնով, որով նաեւ Անոր հետ յարութիւն առինք Աստուծոյ զօրութեանը

հաւատալով որ ինքը զԱնիկայ մեռելներէն, յարոյց» . Կող. 2: 12.

Պատճառ չի կայ հոս սխալելու. «Թաղուելով Անոր հետ ընկղմամբ որով նաեւ Անոր յարութիւն առինք» . պարզ կը հասկցուի, բայց եթէ ըսենք «Թաղուելով Անոր հետ սրտմամբ», կամ «Թաղուելով Անոր հետ հեղմամբ», իմաստ մը չունենար: Երբէք զարմանալի չէ որ Լուտեր, Կալվին և Ուէսլի, և մանկամկրտական որ համարներուն ընկղման վերաբերիլը առանց տարակոյսի կ'ընդունին: Աս է միակ զարմանալին որ մէկը նախապաշարմամբ այնքան կուրցած ըլլայ և կուսակցական նախանձով այնքան խանգարած ըլլայ որ չի կարենայ տեսնել:

Այս իրողութեանց և առարկութեանց պիտի յաւելումք միայն պատմական համառօտութիւն մը. բոլրէ յիշուած յետագայ իրողութեանց կարեւոր վկայութիւններ կան, և յիշուած ո՛ր և իցէ կուսակցութեան վերաբերող ուրիշ մէկը չի կրնար ըլլալ որ ասոնց մէկուն հակառակի:

1. Նախնական եկեղեցւոյն սովորութիւնը ընկղմամբ էր:

2. Առաքելական հայրերուն ժամանակի սովորութիւնը ընկղմամբ էր:

3. Քրիստոնեաներուն սովորութիւնը մինչեւ տասնեւչորրորդ դար ընկղմամբ էր, բացի հիւանդներուն մկրտութիւնը: Փոփոխութիւնը կը սկսի Հռովմայ եկեղեցիէն, ոչ թէ Սուրբ Գրոց վկայութեամբ, այլ Հռովմայ եկեղեցիին իշխանութեամբ:

4. Յունաց և Հայոց եկեղեցիին սովորութիւնը միշտ ընկղմամբ եղած է:

5. Լուտերէն սկսեալ բոլոր բարեկարգիչները թէեւ պարզապէս կ'ընդունին թէ մկրտութիւնը ընկղմում էր, զլուսաւորարար Կալվինի և ընկերաց ազդեցութեամբը սրտմամբ փոխելին, համարելով թէ եկեղեցին արտօնու-

թիւն ունի ձեւերը փոխելու : Ասիկայ Հռովմայ կաթողիկոսական եկեղեցական իշխանութեան վարդապետութիւնն է :

6. Ընկղման տեղ սրտումը դրուեցաւ ժողովին նախագահին քուէովը, երբ Անգղիացի երիցականք «Առաջնորդ պաշտաման» գիրքը դրին Անգղիոյ եկեղեցւոյ Աղօթագրքին տեղ . Dr. Sghtfort. Անգղիական արարողութիւնը կը պահանջէր որ մանուկը աւագանին մէջ ընկղմուի : Երիցականները ասիկայ մէկդի ձգելով ըսին թէ «սրտումը ո՛չ թէ միայն օրինաւոր է, այլ բաւական է» . 24 քուէի դէմ 25 քուէով :

Քանի որ ընկղման կողմնակիցներէն խղճահարութեամբ մերժում կայ՝ սրտման և հեղման, մարդկային պատուէրներով և աւանդութիւններով Աստուածային հրամանաց բռնադարում համարելով, և քանի որ հազարաւոր բարեպաշտներու կողմանէ շարունակ տարակոյս և վախ կայ իրենց սրտմանը : Ընկղման վրայ երբեք տարակոյս չի կայ : Աս խնդրոյն քննութեանց անվիճելի վախճանն է ընկղմում, ան միակ մկրտութիւնը որ ամէն մէկը կրնայ ընդունիլ . ուստի անմիջապէս պարտի ընդունիլ իրր «միակ մկրտութիւն», ամէն անոնցմէ որ հետեւողներ են Տէր Յիսուս Քրիստոսի, որով ամէն պահանջ դժնայում կը գտնէ, կը վերցնէ հակառակութիւնները, հաւատացեալները կը միացնէ և կը թաղէ անոնց տարակոյսները որոնց՝ սրտում և հեղում, տաքսիւսանաց և դժուարութեանց աղբւրներ եղած են :

ՆԱԽԱԿ ՏԱՍՆԵՆԻՎԵՅԵՐՐՈՐԴ

Մկրտութեան ենթակամ երբ :

Մկրտութեան խնդրոյն վրայ մեր քննութիւնները վերջացնելէ առաջ՝ պարտինք անոր յարմար ենթակաները փնտել : Մի քանի համառօտ յօդուածներ բաւական էին մկրտութեան կերպին, նպատակին և ենթականերուն խնդրը վերջացնելու, եթէ անցելոյն երկար վիճաբանութիւններ եղած չըլլային և անկեղծ փնտուղ միտքերը չփոթութեան մէջ ձգած չըլլային : Այս վիճակը կը պարտաւորէ խնդրոյն մանրակրկիտ քննութիւն մը Նոր Կտակարանի լոյսովը, կարելի եղածին չափ ներկայ ժամանակիս վիճաբանութիւններէն ազատ : ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆԻՆ ԼՈՅՍՈՎԸ ըսինք . քանզի մկրտութիւնը Նոր Կտակարանին մէկ պատուէրն է և ո՛չ թէ Հին ԿՏԱԿԱՐԱՆԻՆ : Աս ճշմարտութիւնը մտքի առջեւ ունենալը խնդրոյն դժուարութեան կէսը կը ջնջէ : Չեր կանոնաց գրքին մէջ աղէկ ըսուած է, ինչպէս օրինակի համար (Westminster Confession) ՈՒԷՍԹՄԻՆՍԹԵՐԻ ԳԱԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ԺԸ Գլխուն մէջ :

Մկրտութիւնը Նոր Կտակարանի խորհուրդ մըն է Յիսուս Քրիստոս սահմանուած, չէ թէ միայն մկրտելին տեսանելի եկեղեցին հանդիսաւոր մուտքը, այլ լուծու անոր շնորհաց ուխտին նշան մը և կնիք մը, Քրիստոսի վրայ պատուաւորուելուն, վերստին ծննդեան, մեղաց թողութեան և Յիսուս Քրիստոսի Աստուծոյ նուիրման նոր կեանքի մէջ քաղելու : «Աս խորհուրդը յաւկապէս Քրիստոսի սահմանաձև է իր եկեղեցիին մէջ կատարուելու մինչև աշխարհի վերջը» :

Դաւանութեան մեկնութեանը մէջ որ երիցական ընկերութեան կողմանէ հրատարակուած է, կը գտնենք հետեւեալ դիտողութիւնը մեր ընդօրինակած յօդուածին վրայ :

«Մկրտութիւնը առաջ սահմանուած չէր տեւողա-
կան խորհուրդ մը բլլալու Նոր Կտակարանի եկեղեցւոյն
մէջ, մինչեւ Քրիստոսի յարութենէն վերջը» :

Ուրեմն բոլորովին ազատ եւք Հին Կտակարանին
մէջ վնասուելու պէտքէն խորհուրդի մը վկայութիւնը,
նկատմամբ անոր գործութեան, նպատակին և ենթա-
կային, որն որ սահմանուած է Հին Կտակարանի գրքե-
րուն լրացումէն շատ վերջը : Պարապ տեղը Արքանամէն
կամ Մովսէսէն լոյս մը կը փնտռենք ան բանին որ
«Քրիստոսի յարութենէն վերջը» հաստատուած է : Աս
բոլորովին կը յարմարի մեր առաջին նախնիին մէջ դըր-
ուածին թէ Նոր Կտակարանը Հինին տեղը անցաւ և
անոր իշխանութիւնը Կտակապատարին մասէն վերջը
սկսաւ, ուստի մանուկներուն անդամակցութեան պաշտ-
պանները ունայն տեղը մեզ ետ հրէական եկեղեցիին
և անկէ ալ անդին Արքանամէն տանիլ կը ջանան : Մենք
Նոր Կտակարանի վերաբերեալ խորհուրդ մըն է որ կը
քննենք : Մանկանց անդամակցութիւնը Արքանամէն
եղած ուխտերէն մէկովը սահմանուած է. (Ծննդ. 17)
և Մովսիսական օրէնքին ներմուծուած բլլալուն տարա-
կոյս չի կայ. Յովհ. 7 : 22 : 23. բայց կը վերաբերի՞
միթէ «Նոր Կտակարանի եկեղեցիին», զոր ձեր դաւա-
նութիւնը կը յիշէ : Այս է խնդիրը : Աստուծոյ թագաւո-
րութեան աճումը ցորենին աճմանը նմանցուած է. «Առաջ
խոտը, ետքը հասկը, անկէ ետեւ լեցուն ցորենը հասկին
մէջ», Աւետարանին անտեսութեան մէջ խոս չենք փնտռեր
այլ «նստուն ցորեն» պատրաստութեան ժամանակները
շատ բաներ կային որ ջնջուեցան «Հին գինին», «Հին
տիկերու» մէջ էր բայց Քրիստոս մեզ սորվեցուց Աւե-
տարանին «Նոր գինին» անցեալ անտեսութեանց «Հին
տիկերուն», մէջ չի դնել. Մատթ. 9 : 16-17. «Մարմ-
նաւոր արարողութիւններ կային որոնք մինչեւ ուղղու-
թեան ստանը կը կենային». Երբ. 9 : 10 որոնք իրենց

նուիրականութիւնը կորսնցուցին. ուրեմն մանուկներուն
անդամակցութիւնը եթէ Նոր ուխտին մէջ կայ, պար-
տինք ցուցնել. եթէ ո՛չ, պարտինք թողուլ որ անցնի
մովսիսական անտեսութեան անբեր արարողութեանց հետ :

Կարգանք Նոր Ուխտը տեսնելու համար թէ ման-
կանց անդամակցութեան գաղափարը կը պարունակէ՞ :
«Բայց հիմա Յիսուս ալ աւելի գերազանց պաշտանի մը
հասաւ որչափ որ լաւագոյն խոստմունքներով հաստատ-
ուած լաւագոյն ուխտի մը միջնորդ է. ինչու որ եթէ
առաջինը անմեղադրելի բլլար՝ երկրորդին տեղ չէ՞ր
փնտռուեր. քանզի կը յանդիմանէ անոնք ու կ'ըսէ.
«Ահ օրեր կուգան, կ'ըսէ Տէրը, որ Իսրայէլի տանը
հետ ու Յուդայի տանը հետ նոր ուխտ պիտի ընեմ, չէ
թէ ան ուխտին պէս որ անոնց հայրերուն հետ ըրի, ան
օրը որ անոնց ձեռքէն բռնեցի եզրիստոսի երկրէն հա-
նելու համար, ինչու որ անոնք իմ ուխտիս մէջ չի կե-
ցան, ես ալ անհոգ եղայ անոնց վրայով, կ'ըսէ Տէրը,
քանզի աս է ան ուխտը որ Իսրայէլի տանը հետ պիտի
ընեմ ան օրերէն ետքը կ'ըսէ. իմ օրէնքներս անոնց
մտքին մէջ պիտի դնեմ և անոնց սրտին վրայ պիտի գրեմ
մտքնոնք, ու ես անոնց Աստուած պիտի բլլամ և անոնք
ինծի ժողովուրդ պիտի բլլան, ու բնաւ պիտի չի սոր-
վեցնեն ամէն մէկը իր ընկերին և ամէն մէկը իր եղ-
բորը ըսելով թէ Տէրը ճանչցիր, ինչու որ անոնց պըղ-
տիկէն մինչեւ մեծը զիս պիտի ճանչնան վառ զի ես
անոնց անիրաւութիւններուն ներող պիտի բլլամ և անոնց
մեղքերը ու անօրէնութիւններն ալ պիտի չի յիշեմ : Նոր
ուխտ ընելով առաջինը հինցուց ու ան որ կը հիննայ և
ուխտ ընելով առաջինը հինցուց ու ան որ կը հիննայ և
կը ձերանայ ալ կորստեան մօտ է». Երբ. 8 : 6-13.

Հին և Նոր Կտակարանին մէջ եղած կարեւոր տար-
բերութիւնը որ հոս նկարագրուած է, որով մանկական
անդամակցութիւնը բոլորովին կը ջնջուի, անհնար է որ
ընթերցողին մտքին չի զարնէ :

Հին ուխտին օրէնքը հասկցողութեան անյարմար էր, հետեւաբար հնար չէր որ անդամներուն սրտերուն վրայ գրուի. մարմնաւոր ծնունդով ուխտին մէջ կը գտնուէին և անդամ էին հասկցողութիւն կամ յօժարութիւն ունեւնալէն առաջ. կը կառավարուէին արտաքին զօրութեամբ և արտաքին օրէնք մը ունէին, «քարէ տախտակներու վրայ գրուած», և ոչ թէ սրտերուն մէջ: Անոր լեզուն իշխանական խիստ լեզու մըն էր, ստիպմամբ, «դուն պարտիս», կամ «չպարտիս», չէ թէ սրտին ուղղուած, ո՛չ ալ վսեմ շարժառիթով յօժարութեան գործակցութեամբ, ինչպէս կրակով, խաւարով, փոթորիկով, երկրաշարժով, որոտումներով խօսուած խօսքերով յայտնուած անաւոր զօրութիւնը ստիպեց լսողները թախանձելու որ ալ եւս չի լսեն զանոնք. մինչեւ անգամ Մովսէս բաւ «սատարիկ կը վախճամ ու կը դողամ». Երբ. 12 : 18-20 : Ասոնց ամէնը օրինաւորապէս կը պատկանէր Աստուծոյ նպատակին կատարելագործութեան միջոցին : Ազգային քաղաքա-կղերական տնտեսութեան մէջ մանկանց անդամակցութեան յարմարութիւն մը կար, կար յարմարութիւն մը իշխանութեան, մարմնաւորնչան մը որով անձնական անդամակցութիւնը կ'ապացուցուէր : Քարէ տախտակներու վրայ գրուած օրէնքի մը խիստ իշխանութիւնը յարմարութիւն ունէր մարմնաւոր ժողովուրդ մը մը կառավարելու. բայց նոր ուխտը հոգեւոր է, մարմնաւոր չէ, անոր օրհնութիւնները հոգեւոր օրհնութիւններ են, մեղաց թողութիւն, պղծութիւն երկնային ուրախութեանց ժառանգութիւն մը, և ոչ թէ ցորեն գինի և իւղ, կաթ և մեղրի բարերի երկրի մը օրհնութիւնները : Ուստի անոր անդամները հոգեւոր անդամներ են որոնք հոգեւոր ծնունդով մը անդամակցութեան կը մանեն և անոր օրէնքները հասկցողութեան յարմար են և սրտին վրայ կը գրուին, որովհետեւ մարդ իր սրտին մէջ ընդունած ճշմարտութեան և սիրոյ կենդանացուցիչ

զօրութեամբը նորէն կը ծնանի և կրնայ ուխտին անդամ ըլլալ անոր պարտաւորութիւնները և օրհնութիւնները կամաւ և հասկցողութեամբ ընդունելով : Նոր ուխտին օրէնքները մանկանց իմացականութեան յարմար չեն, և մանուկի մը սրտին վրայ չեն կրնար գրուիլ. ուստի անոնք չեն, և չեն կրնար վերաբերիլ Նոր Ուխտին :

Հին Ուխտին մէջ անդամակցութեան մանողները Տէրը չէին ճանչնար. Անոր մէջ կը ծնանէին ճանչնալու կարող ըլլալէն առաջ. ուստի ամէն մէկը իր ընկերին և ամէն մէկը իր եղբորը սորվեցնելու էր Տէրը ճանչնալ. քանի անոնք չափահասութեան կը հասնէին. բայց Նոր Ուխտին մէջ պէտք չի կայ սորվեցնելու. «իմչու որ անոնց պզտիկէն մինչեւ մեծը զիս պիտի հանչնան». Ա. Նոր Ուխտին մէջ մինչեւ անգամ ամենէն պղտիկը, որքան տկար կամ աղէտ ըլլայ ուրիշ բաներու մէջ, իր երջանիկ փորձառութեամբ կը ճանչնայ Տէրը, իր որդի մութեան և սիրոյ Աստուծոյ մը, որովհետեւ իր մեղքերը ներուեցան, և որդեգրութեան Սուրբ Հոգին կը լեցնէ իր նորածին հոգին որդիական վստահութեամբ և մրմունջով. ուխտին կ'անդամակցի քանզի սորվեցաւ Քրիստոսով Աստուծոյ որդիութիւնը, և իր մեղքերը ձգելով և ապաւինելով Աստուծոյ Գառնին որ աշխարհի մեղքը կը վերցնէ. «Քրիստոսով կը մկրտուի», «Ձուքէն և հոգիէն կը ծնանի», Նոր Ուխտի մէջ և կը ստանայ արեամբ կնքուած խոստմունքը, «անոնց անխառնութիւններուն ներող պիտի ըլլամ ու անոնց մեղքերը ալ պիտի չի յիշեմ» :

Որքան պարզ է ուրեմն թէ աս Նոր Ուխտին մէջ ո՛չ թէ միայն մանկանց անդամակցութիւնը անձանօթ է, այլ ուխտին պայմանները այնպէս են որ մանկանց անդամակցութիւնը անոր արտօնութեանց սահմաններէն դուրս կը ձգուի : Նոր Ուխտին հոգեւոր բնութիւնը սոր-

վելով և իմացողութիւն և սիրտ չունեցող մանուկնե-
րու անդամակցութեան անյարմարութիւնը տեսնելով
յառաջանանք Նոր Կտակարանի վարդապետութեանց
իմաստը քննելու որ տեսնենք թէ ուխտին ոգւոյն և
պահանջմանց կը յարմարի :

Ա. Յովհաննու Մկրտչի վարդապետութիւնը :

Յովհաննէս Մկրտչային առաջնորդն էր . «Ան պատ-
քատեց Տէրովը ճամբան» անոր գալուստը աւետելով և
անոր ժողովուրդ մը պատրաստելու գործին մէջ հար-
կաւ նախադուշակեց գալու արքայութեան ընտելութիւնը
և հանգամանքը . Յովհաննէս մկրտեց . որո՞նք մկրտեց :
Անոնք որ կը պարծենային թէ «Մենք Արքաճամբ մեզի
հայր ունինք» . Այսպիսի պարծանքը յարմար էր թլփա-
տութեան , բայց չէր յարմար մկրտութեան : Մի խորհիւ
գուք ձեր ներսիդին ըսել թէ մենք Արքաճամբ մեզի
հայր ունինք , քանզի կ'ըսեմ ձեզի որ Աստուած կարող
է աս քարերէս Արքաճամբն որդիներ հանել : Այ հիմայ
կայինը ծառերուն արմատին քովը կը դբուի , ուստի
ամէն ծառ որ բարի պտուղ չի տար , կը կտրուի ու կրակը
կը ձգուի» , Մատթ . 3 : 9-10 . Հոս կատարեալ մերժում
մը կայ ժառանգական արտօնութեանց — ժառանգական
ծագումէ կրօնական իրաւանց վարդապետութեան հի-
ման — աս էր հրէական եկեղեցւոյն մէջ ուխտի արտօ-
նութեանց և մանկական անդամակցութեան վարդա-
պետութեան հիմը : Մանկական անդամակցութեան և
մարմնաւոր ծագումէ յառաջ եկած ուխտին բոլոր օրհ-
նութիւնները ժխտուած են իբր անյարմար գալու ար-
քայութեան նպատակին և ոգւոյն : Յովհաննէսի ձեռքի
կայինը աս ժառանգական իրաւանց ծառին արմատին
քով դբուած «կտրուած» ու կրակը ձգուած» է . Անձ-
նական պատասխանատուութեան վարդապետութիւնը
հաստատուած է , իբր անհրաժեշտ պայման երկնային
արքայութեան վայելմանը : Յովհաննէս մէկը չի մկրտեր

Արքաճամբ որդի ըլլալուն համար , ամէն մէկը պարտի
ապաշխարել ինքն իրեն համար և չի պահանջել արքա-
յութեան օրհնութիւնները ուրիշ մը առաքինութիւն-
ներուն միջոցաւ : Յովհաննէսի մկրտութիւնը «Ապաշ-
խարութեան մկրտութիւն էր մեզաց թողութեան հա-
մար» : Մաքսաւորները ու չնացողները , որ իրենց մեղքը
ձգեցին , ընդունեցան աս մկրտութիւնը , բայց Փարիսե-
ցիները և Սադուկեցիները՝ որ Արքաճամբ որդիներ ըլ-
լալուն պարծանքովը եկան , մերժուեցան . հարկաւ այս
անձնական պատասխանատուութեան պայմանաւ մա-
նուկները չի մկրտուեցան :

Բ. Յիսուսի վարդապետութիւնը .

1. Նիկողեմոսի հետ իր արքայութեան ընտելութիւնը
և մուտքի պայմաններուն խօսակցութիւնը (Յովհ . 3 :)
պարտի այս խնդիրը բոլորովին վերջացնէ :

«Պատասխան տուաւ Յիսուս և ըսաւ անոր , ճշ-
մարիտ , ճշմարիտ կ'ըսեմ քեզի , թէ որ մէկ մարդ մը
նորէն չի ծնանիլ չի կրնար Աստուծոյ թագաւորութիւնը
տեսնել . Նիկողեմոս ըսաւ անոր , ինտո՞ր կրնայ մարդ մը
ծնանիլ որ ծերացած է , հնարաւոր բան է որ նորէն իր
մօրը որովայնը մտնէ ու ծնանի : Յիսուս պատասխան
տուաւ , ճշմարիտ , ճշմարիտ կ'ըսեմ քեզի թէ որ մէկ
մարդ մը ջուրէն ու հողիէն չի ծնանի , չի կրնար Աս-
տուծոյ թագաւորութիւնը մտնել , մարմինէն ծնածը
մարմին է , ու հողիէն ծնածը հողի . դուն մի զարմա-
նար որ քեզի ըսի , պէտք է ձեզի նորէն ծնանիլ» .
Յովհ . 3 : 3-7 . Ասոր մէջ գլխաւոր խորհուրդը աս է
թէ Աստուծոյ թագաւորութիւնը հոգեւոր է , և միայն
անոնք կրնան մտնել որ անոր համար հոգեւորապէս
պատրաստուած են . Նիկողեմոս միայն մարմնաւոր
ծնունդ մը գիտէր . օրէնքը ուրիշ պայման չունէր ուխ-
տին մէջ մտնելու . բայց Յիսուս մարմնաւոր ժառան-
գութիւնը կը ժխտէ , իր հպատակները վերէն ծնանելու

են — հոգիէն ինչպէս նաեւ ջուրէն, եթէ ո՛չ աս թագաւորութիւնը մինչեւ անգամ չեն կրնար տեսնել: Արդ որքան դժուարութիւններ ալ ծագելու ըլլան Յովհ. 31 գլխուն վարդապետութեանց վրայ՝ մեր նիւթին նկատմամբ դժուարութիւն չի կայ. ո՛րքէ մանուկ մը աս արքայութեան չի կրնար անդամակցիլ այս ինչ ծնողաց զաւակ ըլլալուն համար կամ մկրտութեամբ վերստին — ծննդականներուն փառքը յառաջ բերելու է թէ մանուկը մկրտութեամբ ճշմարտապէս հոգիէն վերստին կը ծնանի, կամ պարտի ընդունիլ թէ մանուկները աս արքայութեանը մէջ մտնելու հնարաւորութեանէն դուրս են: Մկրտութիւնը կ'արտօնէ երկինքի թագաւորութեանը մէջ մտնելու միայն անոնց որոնք Աստուծոյ հոգիով նոր կ'անք սոացան իրենց միտքերը և սիրտերը նորոգելով, բայց հոգին այսպէս չի նորոգեր մանուկները: Անոնք ո՛չ կը հաւատան ո՛չ կ'ապաշխարեն, անոնք Աստուծոյ սէրը չունին, ո՛չ ալ մեղքի ատելութիւն կըրնան ունենալ, անոնք հոգեւոր կեանքի համար խորհուրդ փափաք կամ զգացում չունին, բոլորովին հոգեւոր դատարկութիւն մըն է. ուստի անոնք կարող չեն Աստուծոյ թագաւորութիւնը տեսնել: Անոնք մարմինէն ծնած մարմնաւոր են. հոգիէն չեն ծնած և հոգեւոր չեն. ուստի մկրտութիւնը չի կրնար արտօնել մանուկները Աստուծոյ թագաւորութեանը մէջ մտնելու, ինչու որ «թէ որ մարդ մը ջուրէն ու հոգիէն չի ծնանի՝ չի կրնար Աստուծոյ թագաւորութիւնը մտնել»:

2. Քրիստոսի պաշտօնը Յովհաննէս այսպէս կը նկարագրէ:

«Իրեններուն եկաւ և իրենները զինքը չընդունեցին, բայց որոնք որ զինքը ընդունեցին՝ անոնց իշխանութիւն տուաւ Աստուծոյ որդիներ ըլլալու որոնք կը հաւատան իր անուանը». Յովհ. 1: 11-12.

Արդ, ասոնք ամէնը հին ուխտին անդամներն էին

և ան ուխտին օրհնութիւնները կը ժառանգէին. սակայն երբ հաւատալին՝ անոնց իշխանութիւն տուաւ Աստուծոյ որդիներ ըլլալու, ուրեմն անոնք Աստուծոյ որդիներ չէին Հին Ուխտին մանկական անդամակցութեան պատճառաւ: Անոնք վերստին ծնանելու էին. անոնք «ո՛չ արիւնէ ո՛չ մարմինի կամքէ այլ Աստուծոյ ծնանելու էին». ուրեմն Քրիստոս կը մերժէ մարմնաւոր ծննդեամբ կամ մանկական անդամակցութեամբ բոլոր պահանջները. իր ընտանիքին անդամակցութիւնը կախում ունի «Աստուծոյ ծնանելէն»:

3. Առաքելական յանձնարարութիւնը Քրիստոսնէական մկրտութեան իշխանութեան աղբիւրն է և այսպէս գրուած է. «Գացէք բոլոր ազգերը աշակերտեցէք, մկրտեցէք զանոնք յանուն Հոր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ. սորվեցուցէք անոնց որ ան ամէն բաները պահեն ինչ որ ես ձեզի պատուիրեցի, և ահա՛ ամէն օր ես ձեզի հետ եմ, մինչեւ աշխարհիս վերջը». Մատթ. 28: 29-20.

Կամ ինչպէս որ Մարկոս Աւետարանիչ կը գրէ, «Գացէք բոլոր աշխարհ ու Աւետարանը քարոզեցէք բոլոր ստեղծուածներուն. ան որ հաւատայ ու մկրտուի պիտի փրկուի և ան որ չի հաւատայ պիտի դատապարտուի». Մարկ. 16: 15-16.

Քանի որ յանձնարարեալներուն պարտաւորութիւնները որոշուած են իրենց յանձնարարութեան պարզ խօսքերով, որոնք իրենց պարտաւորութեանէն չէին կրնար անցնիլ, ուստի յայտնի է թէ Առաքեալները իշխանութիւն չունէին մանկական անդամակցութիւն սորվեցնելու կամ մանուկները մկրտելու առանց հոս այդ իշխանութիւնը իրենց արուելուն. քննենք ուրեմն թէ յանձնարարութեան մէջ այդ իշխանութիւնը արուած է:

Անոնց արուած իշխանութիւնը կամ հրամանը:

Ա. Քարոզել Աւետարանը.

Բ. Մկրտել հաւատացեալները :

Գ. Սորվեցնել մկրտուածներուն Քրիստոնէական կենաց բոլոր պարտաւորութիւնները : Մանկանց մկրտութեան վրայ և ո՛չ բաւ մը կայ . ուրեմն Առաքեալները իշխանութիւն չունէին հաւատացեալներէ ուրիշ մէկը մկրտելու եթէ հոս գրուածէն դուրս կրնայ ապացուցուիլ թէ Առաքեալները մանուկներ մկրտեցին, որով միայն կը ցուցուի թէ անոնք իրենց տրուած արտօնութենէն անդին անցան : Այնքան ազդեցիկ է այս ճշմարտութիւնը որ մանկամկրտական մեկնիչներ յուսահատ ջանքեր կ'ընեն Առաքելոց տրուած պատուէրը մանուկներու մկրտութեան նպատաւով մեկնութիւններու քաշկռտելու . այսպէս, «գացէք սորվեցուցե՛ք բոլոր ազգերը, մկրտեցէ՛ք զանոնք» խօսքերուն մէջ . Յուն . «Սորվեցուցէ՛ք» բառը, աշակերտեցէ՛ք թարգմանուած է . զոր օրինակ «գացէ՛ք աշակերտեցէ՛ք բոլոր ազգերը, մկրտեցէ՛ք զանոնք», այսինքն «աշակերտեցէ՛ք զանոնք մկրտելով», կամ ինչպէս Dr. Shaff կը տրամաբանէ, «Աշակերտեցէ՛ք բոլոր ազգերը մկրտութեամբ ըլլալով զանոնք», նա կը պնդէ Mayerի և Alfredի հետ թէ աշակերտեցէ՛ք բառը երկու մասէ կը բաղկանայ, մուտքի արարողութիւնը և յետոյ աշակերտելը, և թէ աշակերտութեան ընթացքը Մկրտութեան դաստիարակութեան երթալն է, թէ Raptizantes և Didaskontes բառերը միատեղ առաջ յիշուած Mathectusate բառին կատարումը կը ցուցնեն :

Ասոր դէմ կը պատասխանենք :

1. Աս մեկնութիւնը անոնց համար չափէն աւելի կ'ապացուցանէ, քանզի եթէ պատուէրին միտքը աս ըլլայ, ան ասին Առաքեալներուն առաջին պարտաւորութիւնը ժողովուրդը մկրտել պիտի ըլլար թէ մանուկ և թէ չափահաս, և յետոյ անոնց սորվեցնել, բայց անոնք աս հետեւութիւնը չեն ուղեր ընդունիլ, ուստի պարտին այս կերպ քննադատութիւնը մէկզի ձգել :

2. Նոր Կտակարանի մէջ Mathectus բայը ուրիշ հետեւեալ տեղերը միայն կը գտնուի, «Ամէն դպիր որ երկնից Թագաւորութեան աւակերտեալ է», Մատթ. 13 : 52 : «Որ ինքն ալ Յիսուսի աւակերտ էր», Մատթ. 27 : 57 . բայց տարբեր բառեր են . Didasko կը նշանակէ սորվեցնել, խրատել, առաջնորդել որ յարմարաբար կը նկարագրէ Քրիստոսի դպրոցին վարդապետական կամ խրատական կրթութիւնը . քանի որ Mathectus յայտնապէս դործածուած է աւակերտելու մտքով, կամ Քրիստոսի դպրոցը մանկելու համոզել : Աս կը հաստատուի Մարկոսի մէջ յիշուած խօսքերով . «Գացէ՛ք բոլոր աշխարհ ու Աւետարանը քարոզեցէ՛ք բոլոր ստեղծուածներու» . ուստի Առաքեալները նախ Աւետարանը քարոզելով համոզելու էին որ մարդիկ աշակերտ ըլլային . երկրորդ, համոզուածները մկրտելու էին . երրորդ, սորվեցնելու էին Քրիստոնէական կենաց պարտաւորութիւնները մկրտուածներուն : Ուրեմն հրամանին մէջ մանուկները մկրտելու իշխանութիւն չի կայ և միմիայն մեկնութիւնը որ չափահասները և մանուկները մկրտելու այսպէս գաղափար մը կ'արտօնէ, անտարակոյս առանց հաւատքի և առանց ազաշխարհութեան է :

Այս նամակին վերջաւորութեանը մէջ օգտակար կրնայ ըլլալ ընդօրինակել մի քանի մանկամկրտականաց տուած հաւանութիւնը աս նիւթին վրայ :

Շատ անգամ նախապաշարեալ բայց միշտ անկեղծ Baxter կ'ըսէ . «Նկատմամբ անոնց որոնք կ'ըսեն թէ մկրտուելէն վերջը և ո՛չ թէ առաջ աշակերտուած են, անոնք բնաբանին ուղիղ և բանական միտքը չեն յայտններ : Ասիկայ մկրտութեան վերաբերեալ պատմական դէպք մը չէ այլ Քրիստոսի պատուէրն է իր աշակերտներուն քարոզութեան և մկրտութեան համար և դիտմամբ յիշուած է անոնց զանազան դործքերը իրենց տեղերովը և կարգաւր : Անոնց առաջին պաշտօնն է սոր-

վեցնելով աշակերտ ընել, որոնք հաւատացեալներ կ'անուանէ Մարկոս. Երկրորդ պաշտօնն է մկրտել զանոնք, որուն կցուած է անոնց փրկութեան խոստմունքը: Երրորդ պաշտօնն է սորվեցնել անոնց բոլոր ուրիշ բաները որոնք Քրիստոսի դպրոցին մէջ սորվելու են: Այս կարգը խանգարելը բոլոր կարգաւորութեան կանոնները խանգարել է. եթէ հոս չի գտնենք ո՛ւր գտնել կը յուսանք. ես կը խոստովանիմ որ իմ խղճմտանքս բոլորովին գոհ եղած է այս բնաբանով, թէ տեսակ մը հաւատք է, փրկող հաւատք, որ մկրտութենէն առաջ տեղի ունենալու է և քարոզիչը պարտի ակնկալել անոր դաւանութիւն.» Disput to right-of sacr p. 91, 149, 150. Մինչեւ անգամ Կալվին իր մեկնութեանը մէջ աս բնաբանին վրայ ստիպուած է ըսել. «Որովհետեւ Քրիստոս մկրտել է առաջ սորվեցնել կը պահանջէ և միայն հաւատացեալները կ'ուղէ որ արտօնութիւն մկրտութեան, օրինաւոր չեղեանար մկրտել առանց նախ հաւատք ունենալու»: Երեւելի Հոովմէական կաթողիկ եպիսկոպոսը Kenrick հետեւեալ լեզուն կը գործածէ: «Բայց կրնայ հարցուիլ, ի՞նչ իշխանութիւնով անոնք կրնան մկրտուիլ եթէ պատուէրը չի նկատեր զանոնք, ուրեմն անոր սահմանէն դուրս են, և զանոնք մկրտել ջանալը առանց իշխանութեան քայլ մըն է. ես չեմ ուղեր անոնց պատասխանը տալ որոնք կ'ըսեն թէ «Սորվեցուցէք» բառը կրնայ հասկցուիլ աշակերտել: Քրիստոսի բերել, ո՛չ ալ իբր լոկ մակարեւրութիւն յառաջ կը բերեմ Աստուածային պատուէրը թէ ամէն արու իր ծննդեան ութերորդ օրը պէտք էր թլփատել և այնպէս Աստուծոյ ժողովուրդին մէջ ընդունիլ, ուսկից կ'ըսուի թէ Առաքեալները հասկցած ըլլային թէ մանուկները քրիստոնէական արարողութեանց արտօնեալ էին, որ թլփատութեան տեղը բռնեցին: Երբէք չեմ կրնար ընդունիլ թէ ու ե իցէ պարագաներու մէջ Առաքեալները ձգուած էին կարծիքով

իրենց Տիրոջը կամքը գիտնալու, այլ կը սնդեմ թէ անոնք իրմէ սորված էին իրենց յանձնուած գործին սուրբ պարտաւորութիւնները, և Սուրբ Հոգիէն լուսաւորուած էին որ չի սխալին: Այս կէտին նկատմամբ Աստուածային պատուիրանաց կատարումը պարտինք սորվիլ Առաքելոց վարդապետութիւններէն և գործքէն, ինչպէս որ գրուած են Սուրբ Գրոց մէջ, կամ որոշ ապացոյցներ չի գտած ժամանակնիս անոնց սահմանած եկեղեցիին վարդապետութիւններէն և սովորութիւններէն Kenrick's Treatise on Baptism.

Աս կը բերէ մեզ մանկամկրտութեան ծննդավայրը — աւանդութիւն — ան հին հետաքրքրականաց և այլ լանդակութեանց շտեմարանը, բոլոր անմաքուր և աղտեղի նախապաշարմանց բոյնը, ճշմարտութեան այս խոտորման հետ կը գտնուին անթիւ ապականած և ապականեցուցիչ նորութիւններ, ապստամբութեան ոգւոյն սերունդը:

Գ. Առաքելոց վարդապետութիւնները և գործքերը:

1. Արդէն այնքան ընդարձակօրէն գրեցինք Գործ. 2 Գլխուն մէջ յիշատակուած դէպքերուն վրայ, երբ մեր Տէրոջը և Փրկչին կտակը բացուեցաւ և հրատաքակուեցաւ կտակախտարներուն ձեռամբը, երբ թագաւորութիւնը հաստատուեցաւ և անոր օրէնքները և կանոնները առաջին անգամ իշխանութեամբ հռչակուեցան որ հոս զանոնք կրկնելու պէտք չունինք: Հիմայ տեսնենք թէ այդ նշանաւոր ժամանակին, երբ Պետրոս Առաքեալ արքայութեան դռները բացաւ՝ մանուկներ ալ մտան: Քննութեամբ կը տեսնենք որ անոնք զգուշութեամբ հետեւեցան հրամանին կարգին: Ա. քարոզեցին Աւետարանը որ մարդիկ հաւատան. Բ. Անոնք հրաւիրեցին հաւատացողները որ ասպախարեն և մկրտուին. Գ. Անոնք որ ուրախութեամբ ընդունեցին անոր

խօսեեր, մկրտեցան, հոս մանուկներու ընդունելութիւն չի կայ: Կրնա՞ս ըսել թէ թլփատուած ըլլալուն համար պէտք չկար հնազանդիւ արարողութեան մը որ թլփատութեան տեղը տրուած էր. կը պատասխանենք թէ բոլոր չափահաս մկրտուածները արդէն թլփատուած էին և եթէ մկրտութիւնը թլփատութեան տեղը տրուած էր, յոյս չի կար որ անոնցմէ մէկը մկրտուէր:

2. Առաքելոց յետագայ գործքերուն բոլոր պատմութիւնը ասոր համաձայն է. Սամարացիները երբ հաւատացին «Մկրտուեցան էրիկ մարդիկ և կնիկ մարդիկ», Գործ. 8: 12. Կոռնելիոսին տանը մէջ «Սուրբ Հոգին իջաւ անոց ամենուն վրայ որ խօսք կը լսէին», անոնք լեզուներ սկսան խօսիլ զԱստուած փառաւորելով. «Ան ատենը Պետրոս պատասխան տուաւ, կրնա՞յ մէկը ջուրը արգիլել որ անոնք չի մկրտուին, որոնք Հոգին Սուրբն ալ ընդունեցին մեղի պէս»: Գործ. 10: 45-47. Աս ընտանեօք մկրտութիւններէն մին է: Անտիոքի մէջ «բազմաթիւ մարդիկ հաւատալով Տէրոջը գարձան». Գործ. 11: 21. Պիտիթիայի Անտիոքին մէջ «որոնք որ յաւիտեանական կենաց սահմանուած էին՝ հաւատացին». Գործ. 13: 48. «Եկոնիրոնի մէջ խիստ շատ Հրէաներ և Յոյներ հաւատացին. Գործ. 14: 1. Երբ Պողոս և Բառնաբաս դարձան իրենց երկար քարոզութեան չրջանէն պատմեցին ինչ որ Աստուած ըրեր էր իրենց հետ, և որ հեթանոսներուն հաւատքի դուռ բացեր էր. Գործ. 14: 26-27. բանտապետը հաւատաց Աստուծոյ իր բոլոր տուեցումը և հաւատալով մկրտուեցան. Գործ. 16: 30-34. Կորնթոսի մէջ «Կրիսպոս ժողովրդապետը իր բոլոր տուեցումը հաւատաց Տէրոջը և Կորնթացիներէն շատերը լսելով հաւատացին և մկրտուեցան» Գործ. 18: 8. Աս է գործք Առաքելոցի մէջ վկայութեանց միօրինակութիւնը. հաւատքը միշտ նախադասեց մկրտութիւնը, մինչև անգամ ընտանեօք մկրտութիւններուն մէջ, հաւատացելոց ընտանիքներ էին:

3. Թէ քարոզութեանց և թէ վարդապետութեանց մէջ մկրտութեան նկատմամբ Առաքեալները այնպիսի կապակցութիւններով և հանգամանքներով կը խօսին որ մկրտութիւնը բոլորովին անյարմար կ'ընէ մանկանց:

Քրիստոսի հրամանին մէջ մկրտութիւնը կցուած է հաւատքի հետ. Պէնտէկոստէի օրը ապաշխարութեան հետ. Սամարիայի մէջ երիկ մարդիկ եւ կնիկ մարդիկ մկրտուեցան հաւատալուն վերջը. Անոնք մկրտուեցան որ «մեռած էին մեղքի», և յարութիւն առին «կենաց նորոգութեան մէջ պտտելու». Յովհ. 6: 2-4. Եկեղեցիին մաքրուելուն և սրբուելուն վրայ խօսուած խօսքիին աւելցուած է «խօսքով». Եփես. 5: 26. Նորէն ծնանալու աւագանին ջրովը մեր փրկութիւնը յիշուած տեղը անմիջապէս յիշուած է «Սուրբ Հոգիին նորոգելովը», Տիտ. 3: 5. Մարմիննիս մաքուր ջրով լուացուած» խօսքերուն անմիջապէս աւելցուած է «Սրտերնիս չար խղճէն մաքրուած». Եփր. 10-22. Պետրոս Առաքեալ «մկրտութիւնը հիմայ մեզ կ'ապրեցնէ» կը բացատրէ ըսելով, «բարի խղճմտանքին վկայութիւնը առ Աստուած», 1. Պետ. 3: 21. Այսպէս մկրտութեան հետ գործածուած խօսքերը անհնար է մանկանց վերաբերիլ, միշտ հաւատքի գործ մըն է մկրտութիւնը:

Կը մնայ քննել մանկանց անդամակցութեան աւելի հաւանական առարկութիւնները միայն, շատ տեղ մնացած չըլլալուն պիտի քննենք ամենէն զօրաւորներէն մէկ քանին: Եթէ ասոնք սխալ են, աւելի տկարները զխոռոչութեան անարժան են:

1. Կառարկութիւն թէ մանկանց անդամակցութիւնը Հրէական ուխտէն աւելի հին է, ուստի ուխտին հետ չի ջնջուեցաւ. Աբրահամի ժամանակէն կը սկսի (Ծննդ. 17). և իբր կնիք օրհնութեանց, Մովսէսի օրինաց խափանումը անոր ազդեցութիւն չըրաւ:

Աս առարկութեան մենք կը պատասխանենք թէ,

Ա. Թէև օրէնքէն առաջ սկսաւ, օրէնքին ակընկալութեամբը հաստատուեցաւ, օրէնքին մէջ ընդունուեցաւ և 1500 տարի միայն օրէնքին իշխանութեանը կռթնած էր: (Տես Յով. 7: 22-23): Նահապետական անտեսութիւնը տեղի տուաւ Մովսէսական անտեսութեան և երբ իբր օրէնադիր Մովսէսի իշխանութիւնը դադարեցաւ՝ ի հարկէ թլփատութիւնը անոր հետ վերցաւ, եթէ Յիսուս Քրիստոս, նոր օրէնադիրը, զանիկայ վերստին չի հաստատեց:

Բ. Թլփատութիւնը ան ուխտին անդամներուն հոգեւոր օրհնութիւններ չի կնքեց. Աբրահամին անձնական թլփատութենէն առաջ ունեցած հաւատքին արդարութեանը կնիքն էր. Հռով. (4: 11). բայց ասիկայ ուրիշ թլփատութեամբ չափաւանդուեալ կամ մանուկներու համար չէր: Թլփատութեան ուխտով անոնք Քանանու երկիրը ժառանգեցին, և այն ժառանգութեանը մէջ Աստուծոյ պաշտպանութիւնը և այն աշխարհային բարեաց առատութիւն վայելեցին: Աբրահամին խոստացուած հոգեւոր օրհնութիւնները ուրիշ ուխտով մըն էին. (տես Ծննդ. 12) որ հաստատուեցան չէ թէ թլփատութիւնով այլ Աստուծոյ երդումովը. բաղդատէ. Ծննդ. 12: 13: 1-3 և 22: 15-18 Գաղ. 3: 8-17 և Եբր. 6: 13-18: Աւետարանը գերազանցեց. Ծննդ. 12: Ուխտը և անոր օրհնութիւնները հաւատքի որդւոյը տուաւ, ինչպէս օրէնքը գերազանցեց. Ծննդ. 17: Ուխտը և անոր օրհնութիւնները մարմնին որդւոյը տուաւ:

2. Յիսուս րաւ «Թող տուէք ատ մանր տղոցը որ ինծի գան և մի արգիլէք ատոնք ինծի գալէն, ինչու որ երկնից թագաւորութիւնը ատանկներունն է» Մատթ. 19: 14.

— Պատասխան. «Ատանկներուն» բաղդատական բառ մըն է. չի նշանակեր թէ ատոնցն է, այլ անոնցն է որ մասնաւոր բաներու մէջ ատոնց նման են. Մատթ.

Մատթ. 18: 1-5. ասոր բացատրութիւն մըն է: Աշակերտներուն մէջտեղը տղայ մը կայնեցուց երբ անոնց մէջ վիճարանութիւն կար թէ ո՞վ մեծ պիտի ըլլայ. և րաւ անոնց. «Ով որ իր անձը առ զուրկ պէս խոնարհեցնէ անիկայ է մեծ երկնից թագաւորութեան մէջ»: Բայց Քրիստոսի «տղաքները» հաւատացեալներ են. «Ով որ գայթակղեցնէ առ պղտիկներուն մէկը որ ինծի կը հաւատան» Մատթ. 18: 6.

Նաեւ Քրիստոս չի մկրտեց այդ տղաքները, ո՛չ ալ եկեղեցւոյ անդամակցութեան ընդունեց զանոնք: Ան օրհնեց զանոնք, քանի որ ո՛չ մկրտութիւն, ո՛չ ալ եկեղեցւոյ անդամակցութիւն կայ առաջարկութեան մէջ, տրամաբանօրէն հետեւութեամբ մէջ ոչ մէկը կրնայ գրտնուիլ և ո՛չ միւսը:

3. Ինչու որ անհաւատ երիկը սրբուած է կնիկովը և անհաւատ կնիկը սրբուած է երիկովը, ապա թէ ոչ ձեր որդիքը պիղծ պիտի ըլլային բայց հիմայ սուրբ են. 1. Կրնթ. 7: 14. Կ'առարկուի թէ հաւատացեալ ծնողաց մանուկը «սուրբ» է, ուստի արժանի է եկեղեցւոյ անդամակցութեան:

— Պատասխան. Անհաւատ էրիկը կամ կնիկը՝ սրբուած է կամ «սուրբ» է նոյն մտքով և նոյն կերպով: Եթէ առ կ'ապացուցանէ թէ տղաքը իրենց ծնողաց հաւատքովը իրաւունք ունին եկեղեցւոյ անդամակցութեան, ուրեմն անհաւատ էրիկը կամ անհաւատ կնիկը նոյն ապացոյցով իրաւունք ունի եկեղեցւոյ անդամակցութեան: Առ չափազանց է և ուստի ոչինչ: Կորնթոսի եկեղեցին կը պնդէր թէ իրենցմէ մէկը, որ հեթանոսի հետ ամուսնացած էր՝ լուծուի. Պօղոս կ'առարկէ թէ անհաւատ էրիկը կամ կնիկը իր Քրիստոնեայ ընկերոջը հետ միեւնոյն յարաբերութիւնը ունի, որ ձեր որդիքը ունին ձեր հետ, ձեր որդիքը անհաւատ են, այսու ամենայնիւ օրինաւոր է որ անոնց յարաբերու-

Թիւնը պահէք, ասոր նման կրնայ հաւատացեալ կնիկը պահել իր յարաբերութիւնը իր անհաւատ էրկանը հետ: Դիտէ որ կ'ըսէ «ձեռ ուղիք», և ոչ «անոնց ուղիք» այսպէս սպաղնեցանելով թէ Քրիստոնեաներուն որդիքը նոյն յարաբերութիւնը ունին իրենց հետ որ անհաւատ էրիկ մը իր հաւատացեալ կնիկանը հետ ունի. ուրեմն խիստ բացայայտ է որ այս որդիքը եկեղեցիին հետ յարաբերութիւն չունէին:

Բաւական օրինակներ յառաջ բերինք ցուցնելու թէ այս առարկութիւնները որքան տկար և խաբէական են: Կը մնայ միայն ըսել թէ մանուկներուն եկեղեցւոյ անդամակցութիւնը կ'ապականէ եկեղեցիին սրբութիւնը. քանզի,

1. Վերստին չի ծնած բնութիւնները առանց իրենց հաւանութեան կը բռնաւորէ կրօնական կենաց պատասխանատուութիւններովը:

2. Ուր որ կը գտնուի՝ կը ջնջէ եկեղեցիին և աշխարհին մէջտեղ եղած տարբերութիւնը: Եթէ ամբողջ ազգի մը մէջ է. ինչպէս օրինակները կան. եկեղեցիին և աշխարհին մէջտեղի տարբերութիւնը բոլորովին ջնջուած է և ազգին բոլոր չարագործութիւնները եկեղեցիին վրայ ձգուած են. եկեղեցին և Պետութիւնը միացնող կազմակերպութեան անհրաժեշտ մէկ մասը կ'ըլլայ և հետեւաբար կ'օգնէ այս տեսակ միութեան մը հետեւութիւնները եղած չարիքը և նախատինքը աւելցնելու: Զէ՛ և չի կրնար վերաբերիլ այն Սուրբ Հոգեւոր սահմանադրութեան որուն հիմնադիրը ըսաւ «աս աշխարհէս չէ». որովհետեւ դուն մի քանի բանախօսական կարեկցութիւններ յայտնեցիր, թոյլ տուր ինձ մկրտութեան խնդրոյն վրայ բոլոր ըսածներս վերջացնել Ecce Homo էն ընդօրինակութեամբ մը. որուն հեղինակը բանախօսական ըլլայ կամ ո'չ, Յիսուսի սաշտօնը բանախօսական աչքով մը կը տեսնէ «երբ կը դիտենք

այն մեծ արհամարհանքը որ Քրիստոս միշտ կը ցուցնէր ձեւերու և արարողութիւններու դէմ, մասնաւորաբար այն «լուացումներուն» որոնք սովորական էին Փարիսեցիներուն, պատրաստ ենք տեսնել որ ինքը զիւրութեամբ հաւանութիւն տայ Նիկողեմոսի խնդրանաղը. ընդհակառակը խնդրարկուին բերանը կը խցէ անակնկալ յայտարարութեամբ մը թէ մկրտութենէ ուրիշ մուտք չի կայ Աստուածաշնորհութեան, թէ Աստուծոյ թագաւորութիւնը՝ թէեւ տեղ մը չունի, մարդոց աշխարհային վիճակներէն բաժանուած չունի, դատարաններ չունի, տըրցակ (խորձ գաւազանաց հիւպատոսաց առ Հռովմայեցիս) չունի, սակայն իրական վիճակ մըն է. մարդիկ անոր մէջ մտնելը արհամարհելու չեն, իրենց անունները գաղտնի տեսակցութեան մը մէջ անոր հիմնադրին տալով և անմիջապէս իրենց սովորական տեղը դառնալով և իրենց աշխարհային գործը սկսելով ուր ձգած էին: Անոր քաղաքացիութեան արձանագրուիլ փափաքողները պարտ էին հասկնալ թէ իրենց կեանքը վերստին սկսան ճիշդ իբր թէ նորէն ծնած ըլլային: Եւ որ չըլլայ թէ Աստուածային ընկերութեան նիւթական սահմաններու և դիրքի միութեամբը տրուած կարեւորութեան արհամարհանքը բոլորովին կորսնցնէ իր կարեւորութիւնը և օտարանայ տեսականութեամբ կամ խորհրդով կամ բարեպաշտ երեւակայութեամբ, մուտքի արարողութեան մկրտութիւնը իր հրապարակային ձեւերով անհրաժեշտ հռչակուած էր անդամակցութեան, իբր այն հոգեւոր ներշնչութիւնը որ անդամակցութիւնն է...: Այն ջուրը որով կը լուացուէին՝ կը սրբէր զիրենք բոլոր անսուրբ և անօգտակար անցեալէն. անկէ կ'ելլէին նոր մարդիկ նոր աշխարհի մէջ և կը զգային իբր թէ մտնը իրենց ետեւն էր, իրենք աւելի բարձր վիճակի մէջ նորէն ծնած»:

Այս մեր ընտրած խօսքերը հոս ընդօրինակեցինք՝

չէ թէ մեր համոզումները յայտնելու բայց ցուցնելու թէ ինչպէս կողմնակցական կրթութիւնը և անցեալին նկատմամբ նախապաշարումները բանի տեղ չի դնող անխաղաղ միտք մը ստիպուած է այս արարողութեան կաւորութիւնը ճանչնալ :

ՆԱԽԱԿ ՏԱՍՆԵՒԵՕԹՆԵՐՐՈՐԴ

Քրիստոնեաներու արտոնութիւնները. — Պարտաւորութիւնները վայելումները եւ ճակատագիրը :

Աս նամակներուն վերջաւորութենէն առաջ յարմար է բան մը ըսել Աւետարանին խոստումներուն վրայ : Ան յարաբերութիւնները որուն մեզ կը բերէ և ան պարտաւորութիւնները զոր կը ստանձնենք այն յարաբերութեանց մէջ մտնելով՝ ասոնք պարտինք համարօտիւ պատմել վերջին նամակին մէջ, միջոցը որչափ որ մեզ կ'արտօնէ :

Աւետարանին կարգն է .

1. Հաւատք. 2. Հնազանդութիւն. 3. Վայելմունք Աւետարանի օրհնութեանց. 4. Քրիստոնէական կեանք մը. 5. Անմահութեան վիճակագրութիւն մը :

Հաւատքի և հնազանդութեան վրայ խօսեցանք, կը մնայ Քրիստոնէական վայելմունքներուն և ապրելու կեանքին վրայ խօսիլ :

Խոստումներուն նկատմամբ կը գտնենք .

1. Մեղաց քողութիւն, մկրտուած հաւատացեալը բոլոր իր անցեալ մեղքերուն կատարեալ թողութիւնը կ'ընդունի, այնքան բարձր մտքով մը որ արդարութիւն կը կոչուի՝ այսինքն թէ Քրիստոսով ընդունուած է, և Աստուծոյ Գառնի քաւութեան միջոցաւ, իբր թէ բնաւ

մեղք գործած չըլլար, իր մեղքերը «ծածկուած» են, քաւութեան զոհին հաւատալը իրեն արդարութիւն սեպուած է, իրեն համար ուխտին խոստումը կնքուած է, «Վասն զի ևս անոնց անիրաւութիւններուն ներող պիտի ըլլամ և անոնց մեղքերը ու անօրէնութիւնները ալ պիտի չի յիշեմ» . օրէնքին տակամէն տարի մեղքերուն յիշատակութիւն կ'ըլլար. Դեւ. 16 : Աւետարանին մէջ «յաւիտենական արդարութիւնը» կատարեալ փրկութիւն է :

2. Որդեգրութիւնը. Արդարացած հաւատացեալը Աստուծոյ ընտանիքին մէջ կ'ընդունուի, արտօնութիւն կը սորուի իրեն Աստուծոյ որդի ըլլալու, ամանաբարձր աստիճան մը որուն կրնայ բարձրանալ ստեղծած էակ մը : Աստուածային պաշտպանութիւն, առաջնորդութիւն և օգնութիւն խոստացուած է իրեն. ոչ թէ զինքը փրկելու մահկանացու կենաց արտօնութիւններէն, այլ ասոնց մէջ ապահով առաջնորդելով յաւիտենական կենաց ժառանգութեանը հասցնել : Աստուծոյ մասնաւոր նախախնամութիւնը հոս հանգիստ, ապահով և հարուստ ապրելու համար չէ, այլ ամէն բանի գործակցութեամբ վերին երանութեան «անվսճան կենաց» հասցնելու համար է :

3. Սուրբ Հոգին. Աւետարանը կը խոստանայ մեզի թողութեան հետ «Սուրբ Հոգիին պարգեւը», Գործ. 2 : 38. Սուրբ Հոգին միշտ անոնց հետ պիտի բնակէր. որդեգրութեան հոգիովը որ պիտի զրկէր որդիներուն սրտին մէջ բնակելու, անոնք կարող պիտի ըլլային որդիական ակնածութեամբ և վստահութեամբ երկինք նայիլ և աղաղակել «Արքա Հայր» . Գաղ. 4 : 6. Աստուծոյ սէրը Սուրբ Հոգիով անոնց սրտերուն մէջ պիտի տարածուէր. Հռովմ. 5 : 5. Անոնք Հոգիին զօրութեամբը պիտի հաստատուէին ներսի մարդուն մէջ. Եփես. 3 : 16. Պօղոս Առաքեալ վստահութիւն կը յայտնէ թէ իր նեղութիւնները իր հղբայրներուն աղօթ-

քով իր փրկութեանը սխտի ծառային Յիսուս Քրիստոսի հոգւոյն օգնականութիւնովը. Փիլ. 1: 19. Մեր Տէրը իր աշակերաններուն սորվեցոյց խնդրել Սուրբ Հոգին. Ղուկ. 11: 13. Հոգին խոստովանութեան կնիքը և ապագայ ժառանգութեան գրան էր. Եփես. 1: 13-14. և անհատ հաւատացեալներուն և Աստուծոյ եկեղեցիին նիւրը. Հռովմ. 8: 11. Ա. Կրնթ. 6: 19. Եփես. 2: 22. Այսպէս որ մեր մեղքերուն թողութեան համար «Տէր Յիսուս Քրիստոսի շնորհքը», երանելի հայրութեան «Աստուծոյ սէրը» և Աստուծոյ որդւոյը ժառանգակցութեան «Սուրբ Հոգւոյն հաղորդակցութիւնը» հաւատքի ընտանիքներուն մշտնջենաւոր օրհնութիւնն է. Բ. Կրնթ. 13: 14. Ասոնք անշուշտ «ամենամեծ և պատուական խոստովանութեան երանգով Աստուծային ընտելեան հաղորդ եղած ենք աշխարհի մէջ ցանկութեանէ յառաջ եկած ապականութենէ փախչելով». 2 Պետ. 1: 14.

Ակնարկ մը բաւական է տեսնելու որ այս խոստովանութեան կատարմանը համար հաւատացեալը նոր յարաբերութեանց մէջ դրուած է. Մկրտուած է «Հօր, Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ անուամբը» Մատթ. 28: 19. Իր մկրտութիւնը Տէր Յիսուսի անուանովը և իշխանութիւնովն է. բայց Հօր, Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ անուանովն է, քանզի ասոնց հետ նոր յարաբերութեան բերուած է: Հայրը հիմայ իր Հայրն է, Որդին իր ազգական Փրկիչն է, Սուրբ Հոգին իր սրբացուցիչն է, հետեւաբար բոլոր տիեզերքին հետ իր յարաբերութիւնները փոխուած են, հրեշտակները իրեն ծառայող հոգիներ են, Քրիստոնեաները իր եղբայրներն են, չար մարդիկ և դեւերը իր թշնամիներն են, ինքը Աստուծոյ եկեղեցիին մէկ անդամն է, Աստուծոյ ընտանիքին մէկ զաւակը, Աստուծոյ թագաւորութեան մէջ սուրբերուն մէկ քաղաքակիցը. Սիծն լեռը եկած է, կենդանի Աստուծոյ քաղաքը, երկնային Երուսաղէմը, բիւրաւոր հրեշտակ-

ներուն ու երկինքը գրաւած անդրանիկներուն հանդիսաւոր ժողովին ու եկեղեցիին և Աստուծոյ որ ամենուն դատաւորն է և արդարոց հոգիներուն որ կատարուեր են, և Յիսուսի որ նոր Ուխտին միջնորդն է, ու սրբակուելուն արեանը». Եբր. 12: 22-24 Տիեզերքին մէջ գտնուած բոլոր սուրբ պայծառ և վսեմ բաներուն հետ յարաբերութեամբ ընկերացած, ամէն բանի ժառանգ է և իր նորէն ծնած հոգւոյն մէջ ունի «արդարութիւն, խաղաղութիւն և ուրախութիւն Սուրբ Հոգիով» որ իր ժառանգութեան գրաւականն է. թէեւ թագաւորութեանը մէջ «ամենէն պղտիկը» եղած ըլլայ, Յովհաննէս Մկրտիչէն «աւելի մեծ» է, քանզի Մեսիան որ Յովհաննէս Մկրտիչ միայն ցուցուց, իր եղբայրն է. Սուրբ Հոգին որուն վրայով Յովհաննէս մարգարէացաւ, ինքը ստացած է. արքայութիւնը որն որ Յովհաննէս քարոզեց թէ մօտեցած է, ինքը անոր եռապատիկը երանութեամբ խրացուցած է. «Արդարութիւն, խաղաղութիւն և ուրախութիւն Սուրբ Հոգիով». և Յովհաննէս պաշտօնական կոչումը իբր Մեսիային Առաջնորդը, խիստ գերազանցած է ամենախոնարհ Քրիստոնեայի մը անհատական կոչումովը իբր որդի մը Աստուծոյ:

Աս սուրբ և բարձր յարաբերութիւններէն կը ծագին մասնաւոր պարտաւորութիւններ առ Աստուծոյ, առ եկեղեցին և աշխարհ: Իբր որդի կը պարտի իր Հօրը յարգանք, սէր և հնազանդութիւն. իբր փրկուած մարդ մը, կը պարտի իր փրկուած ընտելեան բոլոր կարողութիւնները Անոր որ իր փրկանքը վճարեց. իբր տաճար Հոգւոյն Սրբոյ, աս աստուծային հիւրին կը պարտի սուրբ և սիրող սիրտ մը — առաքինի և մաքուր կեանք մը — իբր եղբայր կը պարտի սէր և ծառայութիւն Աստուծոյ բոլոր ընտանեաց. իբր մարդ՝ կը պարտի բարի կամեցողութիւն և մարդասիրութիւն բոլոր իր նմաններուն. պարտի ապրիլ «զգաստութիւնով, արդարութիւնով

և բարեպաշտութիւնով աս աշխարհիս մէջ», զգաստութիւնով իր բնութիւնը կառավարելով. արդարութիւնով, առ ընկերս ունեցած բոլոր պարտաւորութիւնները կատարելով, բարեպաշտութիւնով, առ Աստուած բարեպաշտ երախտագիտութիւն և յարգանք մշակելով: Մէկ խօսքով Քրիստոսի հետեւող մը պարտի ըլլալ: Աս ամենակարեւոր գործին մէջ ճշմարիտ նկարագիր մը կազմելու համար իրեն օգնական ունի հետեւեալ զօրութեան աղբիւրները:

1. Աստուծոյ շնորհաց խօսքը:
2. Աստուծոյ շնորհաց աթոռը:
3. Աստուծոյ շնորհաց Սուրբ Հոգին:

Շնորհաց խօսքը զինքը կը հրահանգէ, շնորհաց աթոռը թողութիւն կը շնորհէ երբ մեղանչէ, ապաստանարան է երբ վտանգի մէջ իյնայ և կը զօրացնէ երբ տկարանայ: Շնորհաց Հոգին իր մէջ կը բնակի իր «յաւիտենական կենաց ջուրի հոտը աղբիւր մը. Աստուածային զօրութեան, մխիթարութեան և խաղաղութեան աղբիւր մը:

Աս ամենուն վրայ կրնանք աւելցնել սուրբերուն հաղորդակցութիւնը, մերձաւոր սրտերու կարեկցութիւնը և Աստուծոյ եկեղեցիին խորհուրդներուն կատարման բոլոր սէրը և լոյսը, անանկ որ Յիսուս Քրիստոսով երկնային յորաբերութեանց բոլոր հոգեւոր օրհնութիւններովը ճոխացած, առատապէս պատրաստուած է ամէն բարի գործերու:

Ամէն բան սուրբ է և մարմնաւոր կամ աշխարհային բան մը չի կայ իր ունեցած օրհնութեանց մէջ. ամէն բան բարձր և ազնիւ է, վատ կամ անարժան բան մը չի կայ իր յորաբերութեանց մէջ. ամէն բան արդար և բարի է, և անարգ կամ անպատիւ բան մը չի կայ ան կեանքին մէջ որուն կանչուած է:

Եւ բոլոր աս բաներուն վախճանն է «Յաւիտենա-

կան կեանք մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսով», զինուորեալ եկեղեցիին մէջ իր կրթութիւնը կը յարմարցնէ զինքը արքայական վիճակի մը յաղթական եկեղեցիին մէջ, իր հոգին բոլորովին պիտի սրբանայ և իր մարմինը գերազանցապէս պիտի փառաւորուի, այնպէս որ փառաւորուած մարմինով սրբացած հոգի մը արդարութիւն հագած, անթառամ փառքով պսակուած և բարձր իշխանութեամբ կարգուած, անվախճան վայելչութեամբ պիտի իշխէ և ցնծայ անմահ սիրով:

Սրդ հոս պարտաւորուած ենք կանգ առնել. քանզի բաւական լեզու չունինք պատմելու, ո՛չ ալ բաւական կարողութիւն կրնանք ունենալ ըմբռնելու փառաւորուած մարդուն անդուգական վայելչութիւնները, անճառելի երանութիւնները և աներևակայելի փառքը. «Մեր խորհածէն կամ խնդրածէն շատ աւելի» պիտի ըլլան Աստուծոյ շնորհաց գանձերը իր փրկած որդիներուն. հոս կենաց և մահուան փորձառութեանց աստիճաններուն վրայ միայն կրնանք ելլել և Աստուծոյ ողորմութեան աղբիւրէն մեր ծարաւը յագեցնել և ըստ մտքին մասնակցիլ «Ան խաղաղութեան որ ամէն մտքէ վեր է», և յափշտակիչ ակնկալութեամբ մը ըսել.

«Առուակներն եթէ այսքան քաղցր են

Որքան աւելի է անոնց աղը.

Ուր սուրբերն ու հրեշտակներ կը խմեն

Միայն քեզմէ կենաց ջուրը»:

Պարտինք վերջացնել: Սիրելի Պարոն, փրկութեան բոլոր այս բացատրութեանց կարեւորութեանը պահանջած ուշադրութիւնը պիտի տա՞ս: Աս նիւթին ճշմարիտ արժէքը կը գերազանցէ ուրիշ բոլոր բաները. աշխարհի ամենամեծ հարստութիւնները, պատիւները և հաճոյքները բաղդատմամբ աս հոգեւոր և յաւիտենական գանձերուն, լոկ խաղալիքներ են: Եթէ հեռանաս Քրիստոսէն, կը հեռանաս միակ Արդարութեան արեւակէն, անել

խաւարի մէջ խնալով . եթէ հետեւիս դարուս բանախօսական վարդապետութիւններուն , անոնք քեզ պիտի առաջնորդեն ճահիճներու և ցեխերու մէջ թափառելու և անյոյս սրտաբեկութեան մէջ ձգելու քեզ , անոր յանդուգն զննութիւնները աւելի գրաւիչ են քան թէ շինիչ . և կը կործանեն հաւատքը առանց բանականութիւնը զօրացնելու : Անոնք կրնան Քրիստոսը քեզմէ յափշտակել , բայց Անոր տեղը բռնելու բան մը չունին քեզ առաջնորդելու ո՛չ հոս և ո՛չ հանդերձեալին : Կըրնայ ըլլալ որ վայրկեանապէս փառաւորութիւն անոնց շողորթութեան թիւններովը բարձրացնելով քեզ հպարտութեան և անձնական բաւականութեան դադաթնակէտը , միայն պատճառելու քեզ փոշիի և մոխրի մէջ անկում մը և բոլորովին անյոյս կորուստ :

Բու հին Աստուածամբանդ երբէք կարող չէ՛ քու փափաքներդ յագեցնելու . դուն ազատ չես մարդկային դաւանութեան մը պատուէրներուն հպատակելու որոնցմէ աշխարհ և եկեղեցին դուրս ելած են : Աստուծոյ խօսքը միայն ճշմարիտ է և կը մնայ յաւիտեան : Քրիստոսի եկուր , նստէ Անոր ոտքը , վրադ առ անոր լուծը և սորվէ իրմէն , և քու հոգւոյդ հանգիստ պիտի գտնես : Անոր լուծը քաղցր է և Անոր բեռը թեթեւ , Ան է «ճամբան , ճշմարտութիւնը և կեանքը» , երանելի են անոնք որ անոր կ'ապաւինին :

➤ ՎԵՐՋ ➤

1-0

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0159198

